

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

5

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

K hodnocení efektivnosti vědeckovýzkumné práce v ČSLA

XIV. sjezd KSČ jednoznačně určil úlohu a místo vědy v současné etapě rozvoje naší socialistické společnosti, v etapě rostoucího uplatňování výsledků vědeckotechnické revoluce. Současně však na sjezdu zazněla i kritická slova na dosavadní nízkou společenskou efektivnost vědecké práce, na malý zájem výrobních i jiných institucí o vědecký pokrok, na pomalé zavádění výsledků vědy do praxe a na druhé straně i na trvalou tendenci k samoúčelnosti výzkumu a na opoždování vědy v koncepční práci a v tvorbě vědeckých prognóz.

Věda se stává v podmínkách vědeckotechnické revoluce samostatnou výrobní silou a je jednou z hlavních pák vývoje. Závislost ekonomického pokroku v průmyslově vyspělých zemích na vědě se projevuje jako nová zákonitost. Vědeckotechnická revoluce způsobila převrat v technickém vývoji a vznikly podmínky pro nebývalé vysoké využívání vědy ve všech oblastech společenského života, včetně vojenství. Vědeckotechnická revoluce se tak stala jedním ze zdrojů revoluce ve vojenství a přispěla ke kvalitativní změně vojenského potenciálu. Více než kdy předtím je vojenský potenciál spjat a určován ekonomickým, politickým, morálním a vědeckým potenciálem daného státu či koalice. Na dynamickém poměru vojenských sil, jejichž nejdůležitější složkou je vojenský potenciál, závisí průběh i výsledek války válčících stran, samozřejmě s přihlédnutím k charakteru politických cílů.

Z tohoto obecného zákona vyplývá cíl i účel vojenské vědy — rozpracováním forem i metod ozbrojeného zápasu, zlepšováním vojenské techniky, prohlubováním politické, velitelské a štábní přípravy a zvyšováním účinnosti výcviku a výchovy vojsk přispět k vítězství v ozbrojeném zápase s minimální ztrátou lidských a materiálních sil. Vojenská věda je součástí vědeckého potenciálu státu. Je interně spojena s úkoly obrany socialistických vymožeností a v zájmu této obrany ovlivňuje a mnohde i určuje obsah a zaměření jiných vědních oblastí.

V posledním období se klade zvláště velký důraz na důsledné vyhodnocení účinnosti zásadních rozhodnutí, investičních opatření, na efektivnost využití přidělených prostředků, pracovní doby atd. Rovněž vyhodnocování efektivnosti vědeckovýzkumné práce je jedním z nástrojů, umožňujících řídicím orgánům účinnější využití základny, optimální rozdělení úsilí a prostředků, účinnější a včasnější řídicí zásady a opatření. Všeobecně vzato, určení efektivnosti vědeckovýzkumné práce je velmi složitou a přitom nejednoznačnou úlohou v důsledku vlivu řady faktorů, z nichž můžeme například uvést:

- vědeckovýzkumnou práci jako i každou jinou duševní a tvůrčí práci můžeme obtížně kvantifikovat;

- vědeckovýzkumná práce, zvláště v kategorii badatelského výzkumu je neopakovatelná a můžeme ji normovat jen přibližně s využitím zkušeností, analogie a pravděpodobnosti;

- badatelský výzkum zpravidla není vyzván konkrétní a bezprostřední potřebou praxe; výsledky tohoto výzkumu se uplatňují v podobě rozvoje daného vědního oboru, nových teorií a poznatků a tím ve zvyšování znalostí a v možnosti je aplikovat při řešení zadaného problému;

- vědeckovýzkumná práce je dynamickým procesem, kde riziko neúspěchu je větší než v jiných lidských činnostech.

Vědeckovýzkumná práce v armádě zcela jednoznačně musí vycházet z potřeb armády. Vlastní vědeckovýzkumná základna je účelovým zařízením armády a její stav, rozvoj a úkoly jsou mnohem těsněji spjaty s výstavbou armády a na ní závislé než civilní ústavy na příslušných odvětvích společenské činnosti. Tato skutečnost spolu s vysokou organizovaností armády řadu problémů zjednodušuje. Na druhé straně výzkum ve vojenskovědní oblasti má své specifické rysy, které problematiku efektivnosti činí složitější.

- Jsou to:

- malé možnosti experimentálního ověření výsledků výzkumu v operačně taktických a společenskovědních oborech, které jsou určující pro zaměření a obsah výzkumu i v oborech vojenskotechnických a přírodovědních;

- obrovská složitost a dynamičnost jevů v ozbrojeném zápase i při výstavbě ozbrojených sil;

- praxe jako kritérium pravdy může být uplatňována před započítáním války jen v mírových podmínkách; zkušenosti ze cvičení, prověrek, polygonních zkoušek ne zcela přesně ověřují výsledky výzkumu;

- malá možnost zobecňovat předešlé jevy, které mají zpravidla místní i historické omezení.

Jakým způsobem tedy hodnotit efektivnost? Že jde o jev složitý se značným stupněm neurčitosti, neznamená současně, že se těmito otázkami nemusíme zabývat. Naopak. Vzhledem k množství vynakládaných prostředků, rozsahu armádní vědeckovýzkumné základy a velikosti využívaných pracovních kapacit jde o problém zcela nutný a je na místě, že se jím armádní velení zabývá.

Domnívám se, že nevystačíme s jednotnými, resp. univerzálními kritérii efektivnosti vědecké práce pro posouzení celé škály činností od zpracování koncepce, určení vědeckovýzkumných směrů a nosných úkolů přes anotace a zadání úkolů, vlastní tvůrčí vědeckou práci a její materiálně technické zabezpečení až po oponentní řízení a zavádění výsledků do praxe. V jedné rovině mohou být např. rozhodující ekonomické faktory a předpokládané opatření bude z těchto hledisek neefektivní, v druhé rovině mohou být náklady ve srovnání a významem podružné. Podívejme se blíže na jednotlivé úseky činnosti v oblasti vědeckovýzkumné práce v armádních podmínkách a pokusme se stanovit vztahy, které ovlivňují efektivnost.

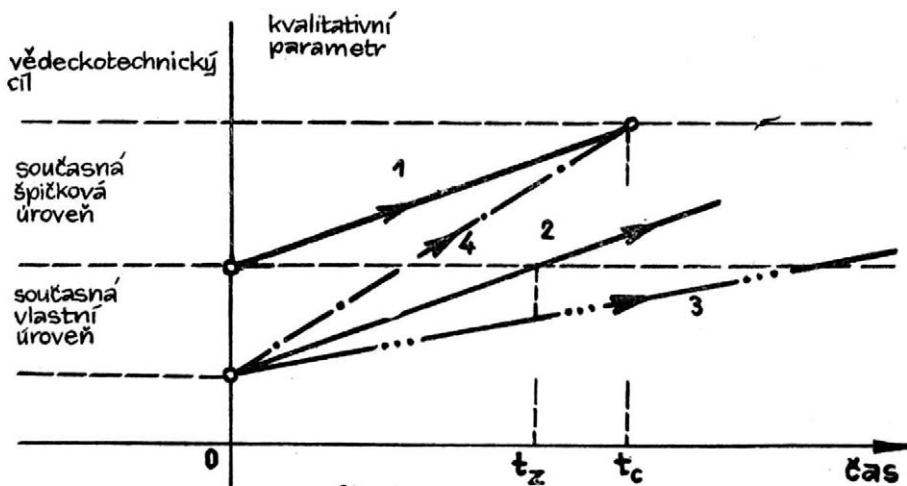
1. **Zpracování dlouhodobé koncepce vědeckovýzkumné práce v armádě, určení výzkumných směrů a budování tomu odpovídající základny** můžeme přirovnat ke strategii vědy. Domnívám se, že jde o nesmírně důležité opatření, že koncepce sama nese i klíč k efektivnosti — rozhoduje o využívání značných prostředků na dlouhá léta bez možnosti radikálních změn, které vždy přinášejí velké ztráty.

Mezi hlavní faktory, které by měly především ovlivnit dlouhodobou koncepci, můžeme zařadit

- předpokládanou vědeckotechnickou úroveň výsledků řešení a stupeň kvalitativních změn celé armády či druhu vojska, bojové činnosti atd.,
- časový faktor,
- stupeň naléhavosti v souladu s praktickými potřebami i předpokládaným vývojem,
- náklady na řešení.

Můžeme říci, že výsledná efektivnost přijatých zásadních opatření bude značně závislá na intuici a na pravděpodobnostních hypotézách. Proto cílem přípravné práce před přijetím dlouhodobé koncepce musí být pečlivá analýza současného stavu, objektivní prognózy trendu, posouzení výhod a nevýhod variantních opatření atd. Vlastní zpracování koncepce musí vycházet z koaličních zkušeností a musí být v souladu se zájmy koalice a k posouzení návrhů využít kvalifikovaných poradních orgánů. Stanovení předpokládané vědeckotechnické úrovně, dosažené realizací dlouhodobého plánu by se nemělo obejít bez srovnání se světovou vědeckou špičkou, kterou pro nás představuje Sovětská armáda, bez vyhodnocení stupně novosti a bez předpokládaného efektu v praxi.

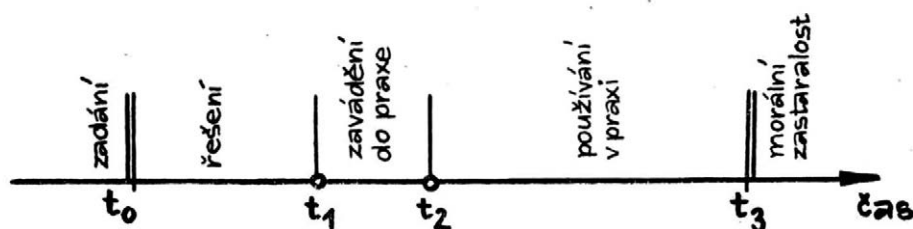
Neméně důležité závěry můžeme učinit z časového rozboru. Vědeckotechnického cíle v daném oboru dosahuje stát, který představuje špičkovou úroveň, za t_c let (obr. 1). Tempo vývoje určené sklonem čáry 1, je dáno současným stavem, ekonomickými možnostmi, stavem základny, tj. kvalifikací a počtem pracovníků a vybavením a jinými činiteli. Je-li vlastní stav v daném oboru nižší než špička, pak při stejném tempu vývoje (čára 2), které odpovídá stejným okamžitým možnostem jako má stát se špičkovou úrovní, této výchozí úrovně dosáhneme za t_z let, což bude doba zaostávání. Při nižším tempu rozvoje (čára 3) se bude zaostávání neúměrně prohlubovat. Vyrovnat se světové špičce znamená zvýšit tempo rozvoje (čára 4).

Obr. 1

Je zcela zřejmé, že při omezených materiálních a lidských kapacitách můžeme zvýšit tempo vývoje jen koncentrací sil a integrací. Výzkum, jehož současný stav bude pod špičkovou úrovní, měli bychom zahájit jen výjimečně, v přísně stanovených a perspektivních směrech, a v ostatních takových případech využít možností, které nám dává příslušnost ke koalici a převzít výsledky partnerů nebo se podílet na jejich výzkumu formou spolupráce.

Ke koncepční práci patří i ohodnocení stupně naléhavosti řešení problémů a stanovení správné posloupnosti. Chyby v tomto ohledu snižují efektivnost přijatých opatření a těžko je napravujeme. Spojení řešitele s uživatelem od samého zárodku výzkumného úkolu je naprosto nezbytné. Uvědomíme-li si, že uplatnění výsledků výzkumu v praxi vede ke změnám struktury, počtů, techniky, k investiční výstavbě, k technickoorganizačním opatřením, ke změnám kvalifikace dosluh atd. vidíme, že práce na projektu

Obr. 2

zavádění výsledků do praxe by měla být zahájena souběžně a projekt na základě stupně poznání průběžně upřesňován. Nedostatky v tomto ohledu se opět promítnou do časových bilancí a povedou ke snížení efektivnosti. Doba použití výsledků v praxi vzhledem k morálnímu zastarávání se neustále zkracuje.

V literatuře se můžeme setkat s definicí některých autorů, že vědeckovýzkumná práce bude tehdy efektivní, když doba výzkumu plus doba zavádění výsledků do praxe bude menší než doba používání výsledků výzkumu v praxi (obr. 2).

$$t_2 - t_0 < t_3 - t_2$$

Akceptujeme-li toto dílčí kritérium efektivnosti, pak je zřejmé, že zkracování doby použití objektivním vlivem vědeckotechnické revoluce nás bude nutit ke zkracování doby řešení i doby zavádění do praxe. Ve svém důsledku to budou opět zvýšené požadavky na počet pracovníků a jejich kvalifikaci, vybavení základny, technickoorganizační opatření, plánování, účinné premiování apod.

2. Poněkud odlišné hledisko pro stanovení kritérií efektivnosti vědeckovýzkumné práce musíme uplatnit v období práce na konkrétním vědeckovýzkumném úkolu. Efektivnost úkolu „ve velkém“ je již dána přijetím příslušného výzkumného směru nebo komplexu úkolů a nemůžeme v této fázi zkoumat, zda úkol je či není nutný, zda je či není efektivní. Můžeme posuzovat jen jeho vnitřní efektivnost (efektivnost „v malém“). Faktory, které mohou podstatně ovlivnit tuto efektivnost „v malém“, vidíme v důsledném provedení anotačního řízení, v důsledném plánování a operativním řízení a koordinaci, ve využití všech kapacit a v náročném oponentním řízení. Účast uživatelů výsledků je ve fázi konkrétního zadání úkolu a jeho řešení rovněž zcela nutná.

Můžeme tvrdit a na řadě případů dokázat, že v této fázi má klíčové postavení anotační řízení. Hloubka analýzy dosavadního stavu vědního oboru v rámci státu neb celé koalice, volba teorií a metod řešení, odhad potřebného času, nákladů a pracovních kapacit a vytvoření reálného plánu (projektu) můžeme řadit k taktice vědy. Veškeré chyby a nedůslednosti v anotačním řízení se negativně projeví na výsledné efektivnosti práce. Efektivnost budeme vidět opět především v dosažení předpokládaných kvalitativních ukazatelů, jako je vědeckotechnická úroveň řešení a přínos pro praxi a dosažení stanovených ukazatelů, nutných pro návaznost řešeného úkolu na jiné úkoly či naopak.

Kvantitativní ukazatelé, jako např. náklady na odpracovanou hodinu výzkumu, mají jen pomocný charakter. Srovnat tato kritéria zpravidla nemůžeme ani u úkolů jednoho vědního oboru, natož mezi různými obory a oblastmi. Přitom se tento činitel neustále mění, ovlivňují jej i dané pracoviště a řídicí orgány, a jeho vyhodnocení po skončení úkolu není mnoho platné.

Na druhé straně můžeme dodržet kritéria minimálních možných nákladů dosáhnout značných úspor a tím vyšší efektivnosti např. širším využíváním existujících přístrojové základny, lepším využíváním kapacity výpočetní techniky, využitím civilní základny, vysokých škol, informačních středisek, konzultací apod.

Z kvalitativních hledisek má prvořadý význam nejen vlastní volba zadání, ale i jeho konkrétnost a určení cílů řešení. Při vlastní vědecké práci bude mít opět vliv koncentrace úsilí i prostředků, šířka výzkumného záběru, dodržení linie dané cílem řešení bez rozptylování na podružné nebo druhořadé problémy. V souvislosti s těmito otázkami to bude opět integrace jako jedna ze zásadních organizačních technických opatření, které může zvýšit výslednou efektivnost. Koalice států Varšavské smlouvy umožňují plánovitou a účinnou dělbu práce a tím přímo integrační snahy podporují.

V poslední době víc než kdy předtím roste vliv informační služby. Pomocí dobrého informačního systému můžeme do značné míry vyloučit duplicitu v řešení, využít poznatků z analogických výzkumů neb oborů a ulehčit práci kvalifikovaným tvůrčím pracovníkům.

I když vědeckovýzkumná základna armády je ryze účelovým zařízením, přesto se domnívám, že určitý podíl kapacit musí být vydělen na základní (badatelský) výzkum. Tento výzkum řeší úkoly v zájmu rozvoje vlastního vědního oboru na širší bázi než je okamžitá potřeba. Výsledky jsou však zdrojem zásadních změn s průměrným efektem podle údajů v literatuře 4X vyšším než u aplikovaného výzkumu.

Často se stává, že oponentní řízení konstatuje malou upotřebitelnost výsledků výzkumu v praxi nebo dochází ke zrušení úkolu administrativní cestou ještě v průběhu jeho řešení. Je zřejmé, že v takových případech je vědeckovýzkumná práce neefektivní, navíc dochází ke ztrátám kapacitním, materiálními i morálními. Opět musíme zdůraznit, že i oponentní jednání je funkčně závislé na anotaci i na řízení a koordinaci úkolu během jeho řešení. Hlavní slovo při oponentním jednání musí mít uživatel výsledků, který by měl řešení buď oficiálně uzavřít nebo úkol vrátit k dopracování. Jelikož odměny za úspěšné řešení jsou zpravidla menší než 10 % mzdového fondu na odpracované hodiny, oponentní řízení v tomto ohledu ovlivňuje vnitřní efektivnost jen málo.

3. Poslední fází vědeckovýzkumné práce je **zavádění výsledků výzkumu do praxe**. I když tato fáze není zabezpečována tvůrčími vědeckými pracovníky a je plně v rukách uživatele výsledků vědeckovýzkumné práce, organicky na výzkum navazuje a do širšího pojetí vědecké práce patří. V této fázi se prakticky konfrontují výsledky vědecké

práce z hlediska použitelnosti a z hlediska naplňování koncepce vědy. Zavádění výsledků do praxe tvoří zpětnou vazbu, která upřesňuje koncepci dlouhodobého rozvoje a bezprostředně dokazuje efektivnost našich zámyslů. Víme, že celý cyklus vědecké práce od zaměření přes zadání konkrétních úkolů a jejich řešení až po zavedení do praxe je záležitost, která trvá řadu let. Má-li být zpětná vazba účinná, musí být po toto období koncepce relativně stálá. Budou-li změny v koncepci rychlejší než celý cyklus, řízení bude již v principu narušeno, systém se stane labilním. Domnívám se, že optimálních výsledků dosáhneme, když naše vědeckovýzkumná koncepce bude maximálně dlouhodobá, tj. když s velkou přesností a předvídatostí odhadneme trend světového vývoje a zaměření vědecké práce přizpůsobíme možnostem, kdy doba, potřebná na řešení a na zavedení do praxe, bude maximálně krátká.

*

Efektivnost vědeckovýzkumné práce je pojem obtížně definovatelný pro univerzální použití. Máme zkušenosti, že v uplynulém období jsme více pozornosti věnovali vnitřní efektivnosti (efektivnosti v malém), i když se zdá a pokusil jsem se to ukázat, že mnohem větší důsledky a materiální i morální ztráty vznikají při chybných „strategických“ rozhodnutích při zpracování koncepce.

Překážky vysoké efektivnosti vědeckovýzkumné práce mohou vzniknout v důsledku:

- nedostatečné komplexnosti plánů vědeckovýzkumného rozvoje a v jejich malé vnitřní sklonbenosti;

- nedostatků při materiálně technickém zabezpečování výzkumu a vývoje;

- malého nebo naopak příliš velkého sepětí výzkumu a vývoje s praxí; jestliže v prvním případě může sklouznout výzkum k samoúčelnosti, v druhém případě je naopak využíván k řešení operativních nebo běžných odborných úkolů;

- nedostatečné realizační připravenosti (kádrové, materiální, finanční, organizační výzkumných výsledků vývojem nebo výrobou;

- roztržitéosti vědeckovýzkumné základny;

- disproporcí v odborné připravenosti, v počtech i ve vybavení vědeckovýzkumné základny;

- nedostatečné realizační připravenosti (kádrové, materiální, finanční, organizační apod.) článků, odpovědných za zavedení výsledků výzkumu do praxe.

*

Úkoly, které ukládá v oblasti vědy Rozkaz ministra národní obrany na letošní rok, svědčí o kvalitativně novém přístupu k řešení otázek, spojených s vědeckovýzkumnou prací v naší Československé lidové armádě. V nejbližším období bude nutné vyřešit řadu závažných problémů, mezi jinými i otázky efektivnosti vědeckovýzkumné práce. Proto i problémy, jistě ne zcela vyčerpávajícím způsobem nastíněné, jsou a budou aktuální.

Právní aspekty přechodu branného systému z mírových do válečných podmínek

ČSSR jako socialistický stát a účastník Varšavské smlouvy musí být schopen a připraven pod vedením KSČ soustředit společenské úsilí k aktivizaci nejzávažnějších opatření k přechodu branného systému do válečných podmínek, a to v souladu s rozhodnutími orgánů koalice.

Stranické orgány budou rozhodujícím způsobem ovlivňovat realizaci všech zásadních opatření přijímaných k tomu po linii státních orgánů a ostatních společenských institucí. Závěry branné politiky KSČ se staly určujícími i pro obsah právní regulace přechodu branného systému z mírových do válečných podmínek.

Rychlý a organizovaný přechod státu do válečných poměrů je závažným problémem, který stále více ovlivňuje a působí na obrannou schopnost státu.

Neúprosný tlak na zkracování doby uvedení státu do plné válečné pohotovosti a připravenosti vede ke snaze uskutečnit k tomu maximální počet opatření před zahájením ozbrojeného zápasu a mít připravený účinný systém přechodu z míru na válečný stav.

Tato nutnost vyplývá z podstaty příští možné války, především z faktu, že první hodiny a dny války mohou mít rozhodující vliv nejen na průběh války, nýbrž i na její konečný výsledek.

Válka může být zahájena různými způsoby. Překvapivé, nenadálé zahájení by mělo za následek, že přechod státu do válečných poměrů by probíhal v podmínkách ozbrojeného zápasu se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Zahájení války může se vši pravděpodobností předcházet doba válečného ohrožení, kdy oba protivníci se budou snažit relativně skrytě realizovat maximální měrou plánovaná opatření přechodu státu do válečných podmínek, nehledě na to, že státy i v normálních mírových podmínkách usilují o nejvyšší pohotovost svých ozbrojených sil ke zmaření napadení nepřitelem a k získání vlastní strategické iniciativy.

Je nezbytné respektovat ten fakt, že branný systém státu funguje v rozdílných podmínkách — v míru a za války. Přitom řada prvků branného systému plní v míru často odlišné funkce a některé prvky se stávají jeho komponenty až v případě války. Přesto musí umožňovat rychlý a hladký přechod z mírových do válečných poměrů v době co nejkratší a bez podstatnějších kádrových, organizačních a metodických změn. Platí zásada, že základním a určujícím východiskem výstavby a přípravy branného systému státu je jeho válečná funkce. Z ní vyplývají nezbytné odlišnosti v mírových podmínkách fungování branného systému.

Organizovaný a rychlý přechod státu do válečných poměrů vyžaduje, aby všechny prvky branného systému znaly své úkoly obrany již v míru a měly je pro případ rozpracovány do všech reálně možných situací.

Opatření k přechodu státu do válečných poměrů se stala i obsahem právní regulace.

Význam právní regulace spočívá zejména v tom, že prostřednictvím právních norem je řešen pro stát ožehavý problém přechodu na válečnou kolej. Právní normy poskytují i odpovědnost, povinnosti i úkoly. Právní normy poskytují i trestní ochranu tomuto zájmu obrany státu.

Právní řád stanoví mezník mezi mírovým životem státu a válečnými poměry. S ním jsou spojena mimořádná opatření a úprava celkového režimu ve státě, vynucená jeho obranou a vedením ozbrojeného zápasu s agresorem. V čs. právním řádu je tímto mezníkem **vstup státu do branné pohotovosti**, upravený zákonem č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR:

„Stát vstupuje do branné pohotovosti nařízením mobilizace ozbrojených sil, vyhlášením válečného stavu nebo vypověděním války, a to dnem, kdy bylo učiněno některé z uvedených opatření. Branná pohotovost končí dnem, jež stanoví prezident ČSSR“.

Mobilizací ozbrojených sil nařizuje podle branného zákona prezident ČSSR. Válečný stav vyhláší prezident ČSSR podle ústavního zákona č. 143/1968 Sb. na návrh vlády ČSSR. Válku vypovíá prezident ČSSR na základě rozhodnutí Federálního shromáždění.

Doba branné pohotovosti zahrnuje především dobu války. Může však ozbrojenému boji i předcházet. Doba branné pohotovosti zpravidla končí až po bezprostřední konsolidaci válečných poměrů v zemi, tedy ne ihned po skončení ozbrojeného boje.

Způsoby vstupu do branné pohotovosti stanovené zákonem byly konfrontovány s názory na možné zahájení války a vyhovují všem uvažovaným variantám.

Vstup státu do branné pohotovosti znamená přesun všeho mírového života státu a společnosti na válečnou kolej. Rozhodnutí o tom bude souviset se zhodnoce-

ním vojenskopolitické situace z hlediska koalice orgány Varšavské smlouvy. Především na tomto podkladě budou orgány ČSSR rozhodovat o přijetí potřebných opatření.

Je třeba mít i na zřeteli, že doba válečného ohrožení může končit opadnutím politického napětí a návratem k normálnímu mírovým poměrům. Proto je aktuální i požadavek, aby realizace opatření ke zvýšení obranné schopnosti státu v době válečného ohrožení byla přiměřená situaci, poněvadž má pro stát značné, zejména ekonomické důsledky.

Čs. právní řád vytváří předpoklady, aby se vstupem státu do branné pohotovosti byly k vedení války mobilizovány všechny lidské i materiální zdroje, a to mimořádnými způsoby, odlišnými od mírového života společnosti.

Se vstupem státu do branné pohotovosti je podle zákona č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR spojena pracovní povinnost občanů. Ta má zabezpečit organizovaný přechod mírového národního hospodářství k válečné ekonomice, pokud jde o organizaci práce a maximální využití pracovních sil v nových podmínkách. Zákonem vymezený obsah pracovní povinnosti zahrnuje povinnost občanů setrvat v zaměstnání a podle potřeby konat práce, které nepatří k jejich pravidelnému zaměstnání, popřípadě pracovat i mimo pravidelného zaměstnání, které jim bude přiděleno. Jednou z povinností občanů může být i konat krátkodobé práce ke zdolání nárazových nebo mimořádných úkolů pro obranu státu (osobní úkony).

Potřeby obrany si vyžádají i mobilizaci všech materiálních zdrojů společnosti. Rozhodující bude využití prostředků, které má v rukou stát. Zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR ukládá, aby těchto prostředků bylo využito účelně a v plné míře ke splnění úkolů obrany. Vyskytne-li se však potřeba dalších materiálních prostředků, ukládá zákon každému občanovi povinnost poskytnout s nejvyšší obětavostí, čeho bude třeba k obraně. Prostředky mohou být požadovány pro potřeby ozbrojených sil, pro potřeby obrany v krajích a okresech, pro civilní obranu, pro zabezpečení obrany, pro zdravotnickou službu apod.

Obrana státu předpokládá, a zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR k tomu vy-

tváří podmínky, realizaci opatření k ochraně obyvatelstva a zabezpečení jeho životních podmínek za války. Jedním z nich je ukrytí a odsun obyvatelstva z míst nejvíce ohrožených nebo napadených nepřitelem.

Význam stanovení doby branné pohotovosti státu z hlediska práva spočívá především v tom, že je tak vytvořen zákonný podklad pro realizaci celého systému opatření připravovaných pro válku. Stát se přetvoří v jednotlivý vojenský tábor a prvořadým společenským cílem se stane odrazení agresora a jeho rozdrčení. Válečné poměry přitom oproti mírovému rozvoji společnosti modifikují i práva a povinnosti občanů.

V této souvislosti je nutné odmítnout názory, že obrana vlasti, boj za nezávislost, svobodu a socialistické zřízení přináší pro občana jako nutné zlo „omezování“ jeho práv. Toto pacifistické chápání občanských práv staví ve svých důsledcích existenční boj lidu za obranu socialistického státu do rozporu se zájmem jednotlivce, který v plnění povinnosti k obraně vlasti má vidět ze svého stanoviska jakýsi zápor, omezování nebo dokonce poškození. Zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR ve svých ustanoveních vychází z jednoty zájmů společnosti i občana na obraně vlasti:

„Povinnosti ukládané tímto zákonem v zájmu obrany vyplývají z potřeby organizovat pracující lid v jeho úsilí o obranu socialistického státu“ (§ 4 odst. 1).

Podle branného zákona jsou spojována se vstupem státu do branné pohotovosti tzv. mimořádná opatření, jimiž je **mobilizace ozbrojených sil**, nařízená prezidentem ČSSR.

Mobilizací se rozumí hromadné povolání vojáků mimo činnou službu k mimořádné službě. Mobilizace může být všeobecná nebo částečná.

Dalším mimořádným opatřením podle branného zákona za branné pohotovosti státu jsou mimořádné odvody, které na návrh vlády ČSSR nařizuje prezident ČSSR, a jež se týkají osob, podléhajících branné povinnosti, které dosud nebyly odvedeny nebo byly z vojska propuštěny.

S vyhlášením stavu branné pohotovosti spojuje branný zákon některé další právní účinky. Jakmile je veřejně známo, že stát mobilizací vstoupil do stavu branné poho-

tovosti, jsou vojáci, kteří dříve mimo území ČSSR, povinni dostavit se bez zvláštního povolání neprodleně k nastoupení vojenské činné služby. Za branné pohotovosti státu se konají jen mimořádné a dobrovolné odvody.

Válečné ohrožení státu si však nemusí v každém případě vyžádat vstup do branné pohotovosti a přesun do válečných poměrů v celém rozsahu plánovaných opatření. K řešení nastalé vojenskopolitické situace se dostalo proto **zmocnění Radě obrany státu** jako vrcholnému orgánu v systému řízení obrany ČSSR.

Při narůstání válečného nebezpečí, podle ústavního zákona č. 10/1969 Sb., má právo Rada obrany státu činit opatření ke zvýšení připravenosti státu k obraně, a to ještě před vyhlášením válečného stavu nebo vypovězením války.

V souladu a v návaznosti na rozhodnutí Rady obrany státu má i **vláda ČSSR zákonné zmocnění** učinit vše, čeho je třeba ke zvýšení obranné schopnosti státu před jeho vstupem do branné pohotovosti.

Podle zákona č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR může vláda ČSSR zavést účinnost jednotlivých ustanovení zákona pro dobu branné pohotovosti státu i mimo tuto dobu, jsou-li zvýšenou měrou ohroženy svrchovanost státu a jeho socialistické zřízení nebo vyžadují-li to mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Jde o možnost zavedení pracovní povinnosti, povinnosti poskytnout věcné prostředky k zajištění materiálních potřeb obrany státu, opatření k obraně v národním hospodářství a opatření k ochraně obyvatelstva. Z dalších ustanovení zákona je účelné uvést, že k zabezpečení úkolů civilní obrany mohou být na základě rozhodnutí vlády ČSSR ukládány povinnosti občanům i organizacím.

Složitost a mimořádná závažnost opatření ke zvýšení obranné schopnosti státu zejména za napjaté mezinárodně politické situace vedla zákonodárce k tomu, aby byly zmocněny všechny orgány a odpovědní činitelé učinit závčas a v odpovídající míře nezbytná opatření k obraně.

V souvislosti s přípravami nebo přezkoušováním opatření pro dobu branné pohotovosti mohou podle zákona č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR **vláda ČSSR, národní výbory nebo vládou ČSSR pověřeni mi-**

nistři ukládat povinnosti státním orgánům hospodářským, společenským a jiným organizacím i občanům.

Na mimořádnou mezinárodně politickou situaci budou především reagovat **ozbrojené síly a jejich velení**.

V době zvýšeného ohrožení státu mohou být podle branného zákona k zvýšení připravenosti ozbrojených sil učiněna mimořádná opatření i mimo dobu branné pohotovosti. **President ČSSR** může nařídit, aby byli povoláni k mimořádné službě vojáci v záloze na dobu nezbytné potřeby a v potřebném počtu. Na návrh vlády ČSSR může president dále nařídit, aby byly povolány k zvláštní službě do ozbrojených sil veřejné ozbrojené sbory, které vláda určila, veřejné ochranné sbory, části nebo jednotliví příslušníci těchto sborů.

Bylo-li nařízeno jakékoli mimořádné opatření podle branného zákona, je možné pro potřeby ozbrojených sil požadovat osobní úkony od osob, které mohou být pro tento případ předem určeny. Osoby povolané k osobním úkonům se stávají na dobu tohoto povolání příslušníky ozbrojených sil (i když nejsou vojáky) a podléhají pro trestné činy spáchané v této době vojenské kázeňské a soudní pravomoci. Osobními úkony pro potřeby ozbrojených sil se rozumí každá tělesná nebo duševní činnost, která se požaduje k přímé podpoře ozbrojených sil.

Vyžadují-li to důvody bojové pohotovosti, je možné dobu trvání základní služby prodloužit nejdéle o tři měsíce. Vláda ČSSR stanoví na návrh ministra národní obrany ČSSR a ministra vnitra ČSSR, kterých jednotek nebo vojenských odborností a v jakém rozsahu se toto prodloužení týká.

Ke zvýšení bojové připravenosti ozbrojených sil je možné učinit potřebná opatření, i pokud jde o povolání vojáků v záloze na vojenská cvičení.

Čs. právní řád i v jiných směrech umožňuje učinit v každé oblasti branného systému státu potřebná opatření ke zvýšení jeho pohotovosti v době válečného ohrožení i k jeho případnému přechodu do válečných poměrů.

Soudobý ozbrojený zápas vyžaduje stálou připravenost k obraně nejen ozbrojených sil, nýbrž celého státu i koalice. Zmizel klasický způsob mobilizace vojsk, jak jej známe z historie, a několikaměsíční přechod státu, zejména jeho ekonomiky, na válečnou kolej.

V souvislosti s přechodem státu do válečných poměrů je potřebné vyřešit i komplex otázek řízení s tím souvisejících. Hlavní zásadou přitom je, že veškerý život ve státě bude podřízen požadavkům obrany a že hlavní úsilí stranických a státních orgánů bude směřovat ke koncentraci všech sil a prostředků k tomuto účelu. Tomuto požadavku je přizpůsobena i zákonná úprava.

Ideologický a psychologický boj v soudobé válce — — místo a úkoly speciální propagandy v ČSLA

Ve zprávě ÚV KSČ na 14. sjezdu KSČ její generální tajemník s. G. Husák znovu zdůraznil, že „oblast ideologie a ideologické práce jsou nedílnou součástí našeho třídního zápasu o upevnění a rozvoj socialistické společnosti“.¹⁾ Tato teze má platnost jak pro společenský vývoj uvnitř našeho státu, tak i v mezinárodním měřítku.

V důsledku historického vývoje ve světě, ovlivňovaného v posledním období nepřetržitým růstem ekonomické a vojenské síly světového socialistického společenství a upevňováním jeho politické autority na mezinárodním fóru, těžiště boje mezi oběma třídami protikladnými společenskými systémy — socialismem a imperialismem — stále více se přenáší do střetávání jejich ideologií. Boj o myšlení lidí je vzhledem ke své třídní podstatě nesmiřitelný a stává se stále urputnějším. Probíhá nepřetržitě a nabývá nejrůznějších forem. Prostupuje všemi oblastmi společenského života a nevyhýbá se ani sféře ozbrojeného zápasu.

Jeho průběh má již v míru velmi výrazné vojenskopolitické aspekty, které se plně realizují v případech vzniku válečného konfliktu. Jejich působení se pak v takovémto případě znásobuje úměrně tomu, jak se v soudobé válce zvyšuje význam morálního činitele.

Význam morálního faktoru je obecně podmíněn rozhodující úlohou lidových mas v dějinách. Válka je v současných pod-

mínkách takovým druhem lidské činnosti, na níž se podílejí milióny lidí; její průběh vyžaduje velké úsilí a tvůrčí činnost širokých lidových mas. Proto mají jejich duchovní síly pro průběh a výsledek války takovou důležitost. Zkoumáme-li obsah morálního faktoru z tohoto hlediska vidíme, že jej vytváří souhrn duchovních kvalit lidových mas, stupeň jejich chápání cílů a úkolů, jejich schopnost dát v boji za jejich dosažení všechny své síly. Za těchto okolností pak v sobě morální faktor zahrnuje jak ideologickou, tak i psychologickou stránku. „Ve vztahu k válce vyjadřuje morální faktor stav ducha bojujících mas, jejich odhodlání zápasit, překonávat rozličné těžkosti a nejkřutější zkoušky pro dosažení vítězství. Je výrazem vnitřních potřeb, pohnutek a norem jednání, určujících činnost lidí, stupeň vypětí jejich duševních sil v boji s nepřítelem. Morální faktor tvoří nejaktivnější stránku duchovních sil společnosti, je morální potenciál v činnosti.“²⁾

Žádná strategická, operační ani taktická úvaha nemůže proto tento faktor ignorovat. Zhodnocení morálního politických kvalit nepřítele se stává důležitým předpokladem každého rozhodnutí. Z těchto důvodů jsou velitelé, politické orgány a štáby povinni neustále upevňovat morálně politický stav vlastních vojsk. Současně musí činit opatření k oslabení duchovních sil (morálně politického stavu) ozbrojených sil i obyvatel nepřítele. Příprava na tuto činnost se stává přirozenou

¹⁾ XIV. sjezd Komunistické strany Československa, Svoboda 1971, str. 72

²⁾ S. K. Iljin, „Morální faktor v soudobé válce“, Naše vojsko, 1971, str. 10

součástí bojové pohotovosti a připravenosti vojsk a za války jedním z nezbytných prvků jejího vedení; je věcí všech příslušných velitelů, štábů a politických orgánů ČSLA. Jejimi realizátory jsou **pracoviště speciální propagandy**, které pracují v rámci politických orgánů.

Velení ČSLA a hlavní politická správa ČSLA věnují této problematice trvalou pozornost a činí potřebné kroky k zabezpečení bojové pohotovosti ČSLA i v tomto směru. Mimo jiné svědčí o tom úkoly, které stanoví základní výcvikové dokumenty pro rok 1972. Rozkaz ministra národní obrany v části o operační a bojové přípravě ukládá: „Prohlubovat konkrétní znalosti o morálním a politickém potenciálu nepřítele. Rozhodujícím způsobem zvýšit připravenost speciální propagandy pro vedení ideologického boje s nepřítelem v době míru i za války. Akce speciální propagandy učinit nedílnou součástí

operačního plánování a mechanismu práce štábu.“ „Směrnice pro operační přípravu ve výcvikovém roce 1972“ pak mj. nařizuje: „Zajistit, aby velitelé, štáby a političtí pracovníci dokázali plánovat, řídit a organizovat činnost orgánů speciální propagandy; při všech cvičeních je náročněji připravovat, zejména na stupni frontu a armády. Zlepšit podmínky pro provádění průzkumu morálně politických kvalit nepřítele. Zvýšit odbornou přípravu kádrových a záložních pracovníků speciální propagandy.“

Souběžně s vytyčenými úkoly jsou přijímána i potřebná organizační opatření, nutná k zabezpečení jejich realizace. Důležitým předpokladem jejich uskutečnění je požadavek, aby příslušní velitelé, politické orgány a štáby dobře znali poslání a úkoly speciální propagandy v ČSLA, i své místo při organizaci jejího rozvíjení v okruhu své kompetence.

— ☆ —

Závěr o prospěšnosti a potřebě rozvrácené morálky protivníka působením na jeho myšlení a psychiku a o nemalém vlivu této činnosti na výsledek celého válečného střetnutí či jednotlivé operace není nic nového. S takovou činností, často spojenou s maskováním, klamáním či lstí se setkáváme již v nejstarších dobách. Klasický je příklad z válek ve starém Řecku. Při očekávaném vpádu nepřítele z moře byly na pobřežních skalách a na obrubních studních ve vnitrozemí napsány nápisy, adresované přicházejícím nepřátelským vojskům: „Mužové jonští, jednáte špatně, když bojujete proti svým otcům a pomáháte zotročit Řecko. Pokuste se přejít do našeho tábora. Jestliže to nepůjde, vyhněte se boji. Budete-li přesto zataženi do boje, vyvíjte co nejmenší úsilí a uvědomte si, že jsme vaši otcové!“

Takových příkladů záměrného působení na rozum a na city nepřátelských vojsk s cílem rozložit jejich morálku a narušit jejich vůli bojovat bych mohl uvést celou řadu jak ze středověkých bojišť, tak i z válek posledních staletí.

Do masových rozměrů se však tato činnost rozrostla až ve dvacáté století. V první světové válce to byla zejména na západních frontách tzv. „politická propaganda“ proti nepříteli. I když byla převážně zaměřena na city vojáků, projevil se zvláště v propagandě proti Rakousku-Uhersku zřetelné pokusy využívat národnostního útlaku neněmeckých národů, porobených touto monarchií.

Výrazně ideologický charakter této činnosti se projevil v plném rozsahu v oka-

mžiku, když v masovém ozbrojeném střetnutí dochází k boji dvou protikladných společenských tříd — kapitalistických vykořisťovatelů a vykořisťovaného proletariátu. Tak tomu bylo po vítězství Velké říjnové socialistické revoluce, v boji sovětské moci proti vnitřní reakci a proti intervenci mezinárodního imperialismu.

Otázkám ideologického a psychologického zpracování nepřítele věnoval velkou pozornost V. I. Lenin, který položil vědecké základy dalšímu rozvoji této specifické ideologické činnosti.

V. I. Lenin vědecky zdůvodnil úlohu ozbrojeného boje jako základního prostředku vedení války. Zároveň vždy zdůrazňoval velký význam využití politických, ekonomických, diplomatických, ideologických a dalších prostředků ve válce. Politickou práci mezi vojsky a obyvatelstvem nepřítele považoval nejen za nezbytný prvek bojové činnosti, ale i za významnou součást ideologického boje strany a státu proti imperialistickým agresorům, za součást stranickopolitické práce velitelů a politických orgánů za války. Základním ideovým východiskem pro její rozvíjení byla a dosud je jeho teze, že „v každé válce je nakonec vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svou krev.“³⁾

V době rozhořčeného boje mladé sovětské republiky proti intervenci a bělogvardějcům vyzýval Lenin k boji proti imperialismu „nejen v národní válce, ale i propagandou zevnitř. Události nám daly tak

³⁾ V. I. Lenin, Spisy 31, SNPL 1956, str. 131—2

za pravdu, že tu není co dokazovat.⁴⁾ Když pak později hovořil o příčinách vítězství sovětského státu v tomto nelibostném boji, prohlásil: „Projevilo se to v tom, že na poli, kde největší úlohu hrají ti nejhrubší a materiální činitelé, na poli vojenském, jsme vítězili nad Dohodou tím, že jsme ji připravili o dělníky a rolníky, oblečené do vojenských kabátů.“⁵⁾

V. I. Lenin byl nejen tvůrcem teoretických principů vedení ideologického boje s nepřitelem za války, vedené na ochranu zájmů dělnické třídy, ale osobně se podílel i na jeho bezprostřední řízení. V letech občanské války a intervence vydával praktické pokyny k vedení tiskové propagandy proti nepřátelským vojskům, k ústní agitaci, k politické práci mezi nepřátelskými válečnými zajatci. Byl i autorem řady agitací a propagandistických materiálů, jichž bylo prakticky použito proti nepřátelským vojskům i proti obyvatelstvu.⁶⁾

V období mezi oběma světovými válkami detailně rozpracoval i realizovalo útočnou ideologickou a psychologickou válku zejména fašistické Německo. Základním principem, na němž byla tato nacistická propaganda rozvíjena, byla snaha využít všech existujících rozporů a nedostatků v protivníkově táboře, poštvat proti sobě navzájem všechny společenské síly a skupiny, tyto rozpory trvale prohlubovat a vybraný objekt vnitřně morálně politicky rozložit. Vojenská síla, nebo někdy jen hrozba jejího použití, měla tento proces rozkladu pouze dokončit. Takto vnitřně oslabený a rozvrácený stát měl pak být již jen lehkou kořistí nacistických vojsk nebo vnitřních fašistických sil. Nejpoužívanější metodou bylo řízení dezinformací, faktů, vytržených ze souvislostí, polopravd i vyslovených lží.

S druhou světovou válkou vznikly pro vedení politické propagandy — jak se tehdy tato činnost převážně nazývala — nové příznivé podmínky. Změny ve společensko-ekonomické oblasti způsobily, že válka měla více než kdykoli dříve charakter střetnutí společenských systémů: nejdříve v rámci jedné společensko-ekonomické formace, tj. uvnitř imperialismu — mezi buržoazní demokracií a fašismem. Po vstupu Sovětského svazu do války vystoupil mnohem výrazněji do popředí její třídní a národně osvobozenecký charakter. To vše se odrazilo i ve vyhraněných

vojenskopolitických cílech, jak je jednotlivé válčící strany sledovaly, v urputnosti střetnutí, ve formách a metodách jeho vedení. Tyto skutečnosti nutně ovlivnily i obsah, formy a metody boje o myšlení vojenských i civilních mas, které se války zúčastnily: ideologická stránka jednoznačně převažovala.

Pro vedení ideologického a psychologického boje za druhé světové války byly rovněž příznivější i technické a kádrové podmínky. Došlo k mohutnému rozvoji technických prostředků, jejichž pomocí bylo možné rozvíjet propagandu do velké hloubky. Rozhlasová zařízení znásobila několikrát svůj efektivní dosah, podstatně se zvýšila kapacita tiskárenských prostředků i kvalita jejich produkce. K dopravě tiskových materiálů na cíl bylo používáno nejmodernějších prostředků — často na úkor nasazení k jejich původnímu bojovému účelu (letadla všech typů, balóny apod.) K dispozici byl i značný počet kvalifikovaných kádrů — zejména z řad novinářů, spisovatelů, pracovníků společenských věd, z oblasti kultury, i profesionálních politických pracovníků.

Ideologický a psychologický boj vedli za druhé světové války všichni její hlavní účastníci. Jejich zkušenosti z tohoto úseku byly po skončení války podrobeny hlubokému zkoumání. Při jejich analýze i zobecňování se zejména na Západě objevily skeptické a pesimistické hlasy o efektivnosti této činnosti v nových podmínkách. Zůstává však nezvratným faktem, že všechny plány imperialistických států či jejich uskupení na vedení agresivní války proti socialistickým zemím počítají s vedením psychologické války — včetně ideologického boje — jako s významným činitelem, jemuž přisuzují široké možnosti. Těmto zámýslům a představám také odpovídá struktura orgánů pro vedení psychologické války, jak ji postupně všechny imperialistické armády vybudovaly. — Tato mašinérie je také uváděna do chodu při každé příležitosti, která se naskytne. Bylo tomu tak i při americké intervenci v Koreji, nepřetržitou psychologickou válku vedou Američané po celou dobu jejich agresivní války v Indočíně a zvláště ve Vietnamu. Psychologická operace, která zahrnovala i masové letákové akce, zajišťovala i intervenci amerických ozbrojených sil v Libanonu v červenci roku 1958. Promyšlené a předem připravené psychologické akce byly součástí agrese proti arabským státům v r. 1967.

Kromě toho je všeobecně známé, že imperialistické státy rozvíjejí prostřednictvím specializovaných institucí včetně speciálních vojenských orgánů intenzivní psy-

⁴⁾ V. I. Lenin, Spisy 28, SNPL 1956, str. 207

⁵⁾ V. I. Lenin, Spisy 30, SNPL 1956, str. 210—11

⁶⁾ Podrobnou stat o vynikající úloze V. I. Lenina při rozpracování otázek ideologického boje s nepřitelem obsahuje Vojenská politická informace HPS ČSLA č. 5/71

chologickou válku již v míru a nijak se netají tím, že touto činností sledují již nyní důležité vojenskopolitické cíle. O jejich soustředěném náporu, cílevědomě koordinovaném s činností vnitřních pravcově oportunistických a revizionistických sil, jsme se mohli názorně přesvědčit v krizovém období let 1968—69.

Druhá světová válka a celé období po ní je stálým zdrojem zkušeností pro rozpracování otázek přípravy a vedení ideologického a psychologického boje v příští možné válce. Z hlediska podmínek a potřeb ČSLA jsou pro ni zcela přirozeně nejceněnější sovětské zkušenosti. Je tomu tak proto, že **speciální propaganda**, jak byla tato zvláštní forma činnosti sovětských politických orgánů za druhé světové války všeobecně nazývána, zaznamenala v boji proti fašistickým vojskům jedinečných výsledků, že významnou měrou přispěla k jejich porážce.⁷⁾ Je tomu tak proto, že základní principy speciální propagan-

dy v Sovětské armádě a v ČSLA jsou shodné, neboť obě tyto armády vycházejí ze společenských třídních zájmů a cílů svých zemí, ze společné marxisticko-leninské ideologie.

Při využívání zkušeností z druhé světové války nemůžeme přehlédnout, že vývoj nepřetržitě postupoval i v této specifické oblasti stranickopolitické práce. I pro ni platí, že „v mnohém směru neztratily tyto zkušenosti svůj význam ani dnes. Do jisté míry se jich bude využívat i v bitvách budoucnosti, jež by nám imperialisté mohli vnutit. Právě proto je pro nás tak důležité důkladně studovat válečné zkušenosti ze stranickopolitické práce a rozumně, tvořivě jich využívat se zřetelem ke změněným okolnostem a k hlubokým změnám, k nimž za poslední léta ve vojensství došlo... Je nutno přihlížet k tomu a přebírat to, co odpovídá soudobé úrovni našich ozbrojených sil, jejich příslušníků, techniky, forem a způsobů vedení války.“⁸⁾

— ☆ —

Z těchto hledisek rozpracovávají otázky speciální propagandy všechny armády Varšavské smlouvy. Je pochopitelné, že při tom vycházejí především ze sovětských zkušeností.

Obsah, formy a metody speciální propagandy a do jisté míry i struktura jejich pracovišť v ČSLA jsou v podstatě v souladu se zásadami, uplatňovanými v ostatních armádách Varšavské smlouvy, zejména v Sovětské armádě. Přesně je formulují „Směrnice pro ideologický boj v nepřátelských ozbrojených silách a mezi nepřátelským obyvatelstvem“, vydané v r. 1964 jako předpis Sm-pol-5. Ačkoliv se předpokládá, že tento předpis bude v nejbližších letech novelizován, principy speciální propagandy, jak je formuluje, platí v zásadě i dnes.

Podle tohoto pojetí je speciální propaganda v ČSLA neoddělitelnou součástí všesměrného ideologického boje, který vede za války KSČ a vláda ČSSR. Je organickou součástí stranickopolitické práce v ČSLA. Její podstata spočívá ve vedení ideologického a psychologického boje proti vojskům a obyvatelstvu nepřítelů. Její připravenost je nutnou součástí bojové pohotovosti ČSLA, neboť je přímo spojena s přípravou a vedením ozbrojeného boje, na němž se svými specifickými prostředky aktivně účastní. Na jednotlivých stupních

velení musí být její uskutečňování podřízeno plánům a zámyslům velení a bojovým úkolům vojsk.

Základním cílem speciální propagandy je usnadnit a urychlit vítězství našich a spojeneckých vojsk a přispět k dosažení vojenských a politických cílů, které sledují ve válce KSČ, vláda ČSSR a společenství socialistických zemí. K dosažení těchto cílů plní **pracoviště speciální propagandy v ČSLA tyto úkoly:**

1. Provádí politický průzkum nepřítelů s hlavním zaměřením na vyhodnocování úrovně a kvality jeho morálně politického potenciálu a možností realizace jeho válečných cílů. Na základě této analýzy poskytuje informace velitelům, vojenské radě a náčelníkům politických orgánů, které jim slouží jako podklad k všestrannému zhodnocení nepřítelů a napomáhá tak k upřesnění zámýslu a rozhodnutí.

2. Na základě souhrnného zhodnocení morálního a politického stavu ozbrojených sil a obyvatelstva nepřítelů uskutečňuje aktivní rozkladnou propagandu a agitaci s cílem oslabit jejich vůli k odporu a přimět je k hledání takového východiska z války, které je příznivé pro realizaci našich vlastních cílů a zámýslů. Tuto činnost rozvíjí v oblastech bojových akcí i v týlu nepřítelů. Své akce vede proti bojujícím vojskům i proti prisunovaným zálohám; v týlu pak na důležité vojenskopolitické objekty, státní administrativní centra, průmyslová střediska, evakuované osoby apod.

⁷⁾ Zkušenosti ze speciální propagandy, vedené Sovětskou armádou za druhé světové války, jsou ve Vojenské politické informaci HPS ČSLA č. 5/71

⁸⁾ A. A. Jepišev, „Některé otázky stranickopolitické práce“, Naše vojsko 1971, str. 50

3. Svými prostředky přispívá k politické konsolidaci týlového prostoru vlastních vojsk (na obsazeném nepřátelském území) — uskutečňuje tzv. konsolidační propagandu. Snaží se ideologickou prací dosáhnout, aby nepřátelské obyvatelstvo ztratilo zájem na válečném úsilí svých bývalých vlád a vojenských velení, aby aktivně spolupracovalo s našimi vojsky. Podílí se na vytváření vhodných podmínek pro vedení další bojové činnosti vlastních vojsk, přispívá k normalizaci politického a ekonomického života na tomto území.

Obsah speciální propagandy má základ v marxisticko-leninské ideologii. V určité vojenskopolitické situaci vyplývá z charakteru plněných úkolů, ze zvláštností situace v zemích a armádách nepřítele, jakož i z konkrétní situace na bojišti. Při jeho určování je nezbytné přihlížet k úrovni morálního ducha a psychologického stavu nepřítele, k jeho okamžitým ideově politickým názorům a náladám.

Při posuzování morálně politického stavu nepřítele a při určování konkrétního obsahu speciální propagandy nemůžeme ztrácet ze zřetele ani faktory, které na něho působily dlouhodobě, včetně předválečného období — jako je antikomunistický obsah nepřetržitě ideologického ovlivňování a celkový vliv sociálního prostředí, v němž objekt speciální propagandy žil.

Formy a metody speciální propagandy musí být adekvátní jejímu obsahu; spolu s ním musí zabezpečovat jeho maximální srozumitelnost a přesvědčivost, musí získat a udržet pozornost i důvěru adresáta, umožňovat působení na jeho rozum i city.

K vedení speciální propagandy použijeme běžné masové komunikační prostředky, přizpůsobené pro její potřebu, i civilní technické propagandistické prostředky. Za tím účelem si aparát speciální propagandy vytváří již v míru vlastní materiálně technickou základnu. V současné době používá zejména tyto prostředky:

V rozhlasové propagandě — pojiždné i stabilní rozhlasové stanice různých vlnových rozsahů; dále rádiové stanice ozbrojených sil, popřípadě jiné vojenské spojovací prostředky; za určitých příznivých podmínek i televizi.

Tisková propaganda — letáky a jiné tiskové materiály, vyrobené v pojiždných nebo stacionárních tiskárnách; na cíl jsou dopravovány letecky, raketami či dělostřelectvem.

Ústní propaganda — různé typy tlampačů; vede se především v místech bezprostředního styku s nepřítelem a mezi obyvatelstvem obsazeného nepřátelského území.

Názorná propaganda je použitelná hlavně při práci mezi obyvateli obsazeného nepřátelského území i v podmínkách dlouhodobých bojů ve městech.

Technické prostředky speciální propagandy můžeme za určitých podmínek používat i pro účely operačního maskování.

Speciální propagandu organizují příslušní velitelé a političtí orgány. Její úsilí vždy zaměřují tam, kde může nejlépe napomoci splnění bojových úkolů. Za tím účelem rozvíjí její pracoviště úzkou součinnost s jednotlivými druhy vojsk a složkami štábů, zejména s průzkumnými a operačními orgány, s dělostřelectvem, spojovacím vojskem apod.

Opatření speciální propagandy se plánují v souladu se zámyslem a rozhodnutím pro frontovou či armádní operaci; jejich realizace je součástí operace. **Plán speciální propagandy** popisuje pro každou operaci náčelník příslušného politického orgánu a schvaluje vojenská rada nebo příslušný velitel. Obvykle obsahuje cíle speciální propagandy v operaci, konkrétní úkoly a opatření jejich jednotlivých pracovišť, termíny a místa jejich plnění, způsob jejich kádrového a materiálně technického zabezpečení. Pracoviště speciální propagandy musí mít v místech rozmístění velitelských stanovišť i v pochodové sestavě za přesunu určena taková místa, která jim umožní rychle a včas rozvinout svou činnost. Je naprosto nezbytné, aby náčelníci pracovišť speciální propagandy byli na velitelských a štábech umístěni tak, aby byli v možném a potřebném rozsahu informováni o otázkách, které souvisí s plánováním a průběhem operace a s vývojem situace na bojišti. Jejich rozmístění musí zaručovat stálý kontakt s náčelníkem příslušného politického orgánu, možnost nepřetržitě rozvíjet součinnost se složkami štábu tak, aby mohli včas připravit potřebné dokumenty a řídit realizaci plánovaných opatření. Speciální propaganda se tak nutně stává neoddelitelnou součástí práce celého štábu. Jen za tohoto předpokladu může splnit své významné poslání.

Všechny tyto úkoly plní speciální propaganda za války. Jejich splnění však není možné, aniž by pro ně nebyly vytvářeny optimální podmínky již v míru. To je pak úkolem velitelů a politických orgánů, zejména však samotného aparátu speciální propagandy. Nejvhodnější příležitosti k ověření správnosti a efektivnosti předpokládané metodiky činnosti aparátu speciální propagandy za války jsou všechny druhy cvičení, především na úrovni svazů. Je proto velmi žádoucí, aby se již při přípravách

takovýchto cvičení, při stanovení jejich cílů počítalo i s procvičováním této problematiky; aby při vlastním průběhu cvičení figurovala speciální propaganda jako

jeden z významných prvků nejen stranicko-politické práce, ale i veškeré bojové činnosti; aby měla své stále místo v činnosti velitelství i štábů.

— ☆ —

Leninova myšlenka o významu morálního stavu mas, které se účastní války, je zvláště aktuální dnes, kdy oprávněně předpokládáme vyhraněný třídní charakter a rozhodnost politických cílů možné budoucí války. Uvažujeme-li o tom, jak působit v soudobé válce na duchovní síly nepřítele, jak je podlamovat a zeslabovat, nemůžeme zastírat, že pravděpodobný průběh války by zahrnoval i některé prvky, které by měly ve vztahu ke speciální propagandě omezující, limitující charakter. Může to být konec konců jaderná válka s nebyvalou ničivostí, která bude vytvářet vážné překážky pro použití vlastních technických prostředků speciální propagandy (vzhledem k jejich zranitelnosti jadernými zbraněmi). Bude vyvolávat i nové problémy i ve vztahu k objektu, vůči němuž bude speciální propaganda směřovat. V důsledku svého rozmístění na hranicích s imperialistickým uskupením ČSLA by byla od samého počátku válečného střetnutí vystavena intenzivní bojové činnosti nepřítele. To vše by spolu s vysokým tempem operací do určité míry omezovalo možnosti speciální propagandy zejména na začátku války. Nemůžeme ani podléhat iluzím, že za několik dní trvání operace bude možné ovlivnit myšlení a jednání nepřátelských vojsk a obyvatel ideologickými prostředky, jimiž disponuje speciální propaganda.

Ani objektivní uznání těchto faktů nevyvrací však nutnost nepřetržitě bojové a mobilizační pohotovosti všech pracovišť speciální propagandy a nesnižuje její význam — za předpokladu, že bude k těmto faktům přihlídnuto a že podle nich bude organizována a řízena střízlivě a racionálně, že bude modifikována s ohledem na tyto objektivní podmínky. K tomuto závěru došli i nejvyšší stranické orgány, které se v posledních letech touto problematikou několikrát zabývaly a přijaly k tomu potřebné usnesení. **Pro velitele, politické orgány a štáby z uznání těchto skutečností vyplývají tyto závěry:**

1. Speciální propagandu bude možné uskutečňovat i v jaderné válce — i když ve ztížených podmínkách — za předpokladu, že bude činnost jejích pracovišť pečlivě připravena, splánována, dohodnuta. Nelze vyloučit, že ji nebude možné rozvíjet v plném rozsahu, ve všech prostorech

a na všech směrech. Za těchto okolností bude vhodné soustředit ji na ta místa, kde pro speciální propagandu budou alespoň minimální podmínky (např. na obklíčená nepřátelská vojska, proti jejich zbytkům na jednotlivých směrech, proti obyvatelstvu ve větších místech apod.). Zhodnocení morálně politických kvalit nepřítele pro potřebu velitelů a politických orgánů budou muset pracoviště speciální propagandy připravovat vždy, v každé situaci.

2. Stále větší pozornost je nutné věnovat bojové pohotovosti pracovišť speciální propagandy již v míru, zejména v období před vypuknutím války, v době narůstání válečného nebezpečí a pokud možno detailně připravit všechna opatření pro plánovanou operaci; v mobilizačních plánech zabezpečit urychlený přechod mírových pracovišť speciální propagandy na válečnou činnost.

3. Při rozvíjení speciální propagandy se neomezovat jen na obecnou ideologickou argumentaci s dlouhodobější perspektivou účinnosti, ale maximálně vycházet z konkrétní bojové situace, z konkrétních vlastních znalostí protistojícího nepřítele tak, aby se vliv této činnosti mohl projevit v co nejkratší době. Z tohoto hlediska — při zachování priority ideologického obsahu této činnosti bude účelné využívat i jiných způsobů ovlivňování myšlení a jednání nepřítele, které nelze označit jako „čistě ideologické“, ale které mohou velmi efektivně působit na jeho psychiku, rozum, city.

4. Je známo, jakou roli hraje ve strategických koncepcích imperialistických států a uskupení omezená válka, vedená konvenčními zbraněmi. Není možné absolutně vyloučit možnost jejího vyvolání ani na evropském válečném (i když s omezenou dobou jejího trvání). Za těchto okolností může speciální propaganda zasáhnout svými prostředky velmi účinně.

5. Konsolidační propaganda jako součást speciální propagandy bude uskutečňována vždy, jakmile se vlastní vojska ocitnou na nepřátelském území. Bude tomu tak nezávisle na tom, jaký charakter by válka měla, i když by samozřejmě podmínky pro její rozvíjení byly různé (např. v závislosti na tom, zda budou či nebudou v daném prostoru použity jaderné zbraně).

ÚTOK MOTOSTŘELECKÉ DIVIZE V HORSKÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Horské a zalesněné prostory zaujímají značnou část západoevropského válčiště. Na operačním směru Praha, Karlsruhe, Nancy jsou to terénní celky jako např. Brdy, Krušné hory, Šumava, Český les, Schwäbischer Jura, Schwarz Wald, Oden Wald, Pfälzer Wald a Vosgesy, jejich absolutní výška hor dosahuje 600—1.500 metrů.

Tyto prostory se vyznačují silně členitým, zalesněným terénem, v některých případech s horskými a hlubokými údolími, menším počtem komunikací, těžko dostupnými terénními celky, zhoršenými klimatickými podmínkami, výskytem častých mlh i změn počasí.

Vliv horského a zalesněného terénu na bojovou činnost vojsk

Charakter horského a zalesněného terénu bude mít vliv na použití zbraní hromadného ničení, na bojovou činnost vojsk, zejména na manévr, tempo útoku a vedení palby. Útvary a jednotky budou zpravidla útočit na samostatných směrech podél komunikací. Častý způsob manévru bude obejít a obchvat. Je předpoklad, že úporné boje povedeme o ovládnutí komunikačních uzlů, domínujících výšin, horských průsmyků a širokých údolí.

Možnosti rádiového spojení, radiolokátorů, prostředků rádiového a radio-technického průzkumu budou omezené. Spotřeba pohonných hmot bude vyšší, než v normálních terénních podmínkách.

Zvláštnosti použití zbraní hromadného ničení a druhů vojsk

Při použití **jaderných zbraní** v horském a zalesněném terénu se značně snižují možnosti využití jejich výsledků vlastními vojsky. Lze předpokládat, že po jaderných úderech vzniknou rozsáhlá zničení terénu, závaly a zátaras, které mohou snížit tempo útoku a podstatně ovlivnit manévr vojsk.

Charakter šíření tlakové vlny bude odlišný, než při jaderném úderu v rovinném terénu. Na přívrácených svazích k místu jaderného výbuchu okruh ničivých účinků tlakové vlny bude 1,5—2,5krát větší. Vzniklé závaly, laviny i lesní požáry zvýší ztráty na živé síle i bojové technice.

Při použití jaderných zbraní je nutné mít vždy na zřeteli, že jaderné údery nesmí vytvořit pásmo zničení pro vlastní útočící vojska a snížit tempo jejich útoku. Proto bude výhodné používat převážně vzdušné údery s menším trítolovým ekvivalentem (tj. 3 a 10 kt).

Použití chemických otravných látek ovlivní rychlost přízemního větru, který v horském a zalesněném terénu dosahuje někdy značné intenzity. Budou-li převládat větry s rychlostí do 3 m/vt., můžeme použít otravných látek v dolínech a údolích. Rychlost větru okolo 6 m/vt. neumožňuje již vytvořit potřebné bojové koncentrace otravných látek. V lesních porostech bude prostorové šíření otravných látek 3,5—5krát menší, než na volném terénu.

K ničení živé síly nepřítele budou útočící vojska používat především prchavé otravné látky. Trvalé otravné látky budou používat na směrech, kde nepředpokládají vlastní postup.

Oddíly vojskových raket a dělostřelectva budou nuceny

zaujímat palebná postavení poblíž komunikací a členit bojové sestavy do hloubky.

Palebná příprava a palebná podpora útoku bude závislá na konkrétní situaci, zejména na charakteru nepřátelské obrany a možnostech vlastních vojsk. Velení dělostřelectvu a prostředky dělostřeleckého průzkumu budou decentralizovány. Zvláštní význam v horách bude mít palba z děl určených pro přímou střelbu.

Tankové útvary a jednotky v horském a zalesněném terénu budou hlavní údernou silou útočících vojsk. Jejich vysoká manévrovost, velká odolnost vůči ničivým účinkům jaderných výbuchů a též zvýšená schopnost překonávat pásma radiálního zamoření, zátarasů a ničení, umožňuje jim působit na rozhodujících směrech postupu útočících vojsk.

Tankové prapory budou zpravidla plnit úkoly v sestavě motostřeleckého pluku jako tanky přímé podpory pěchoty. Tankové pluky vzhledem k charakteru terénu a činnosti nepřítele mohou plnit úkoly v prvním nebo ve druhém sledu divize. Nezaujme-li nepřítel organizovanou obranu, je výhodné je použít v prvním sledu. V případě útoku na předem připravenou obranu nepřítele je výhodnější použít tanky ve druhém sledu, především k rozvíjení útoku a k ovládnutí důležitých prostorů a objektů v hloubce obrany nepřítele.

Taktické vzdušné výsadky, vysazované z vrtulníků, mohou být různě svým složením, hloubkou vysazení i charakterem úkolů. Jejich vysazení ihned po jaderných úderech na jednom nebo na dvou směrech bude mít značný význam pro udržení vysokého tempa útoku. Budou mít za úkol samostatně nebo v součinnosti s útočícími jednotkami ničit nepřátelské prostředky jaderného napadení, velitelská stanoviště, zmocnit se dominujících výšin, přepraviť přes horské řeky, komunikačních uzlů, horských průsmyků a pomáhat hlavním silám divize ničit důležité nepřátelské odpory v sestavě jeho obrany.

Prostředky PVO bude možné použít v členěné sestavě do hloubky a podél komunikací k obraně hlavních prvků bojové sestavy svazků. Radiolokační prostředky se rozmísťují v prostorech, které zabezpečují nejmenší rušení terénními předměty.

Úloha **ženijních vojsk** vzroste. K zabezpečení pohybu vojsk bude třeba především ženijními jednotkami posilovat předsunuté odřady, útvary útočící na směr hlavního úderu, obcházecí odřady a taktický vzdušný výsadek.

Letectvo bude ničit ty nepřátelské odpory, které nezničilo nebo umlčelo dělostřelectvo. Kromě toho bude letectvo vést průzkum, bude chránit bojovou sestavu svazku před nepřátelským letectvem a zabezpečovat vysazení výsadku. V některých případech může i řídit palbu dělostřelectva.

Bojová sestava a úkoly msd útoku v horském a zalesněném terénu.

Motostřelecká divize může působit v sestavě vševojskové armády nebo na samostatném směru. V rámci vševojskové armády může plnit úkol v prvním sledu (na směr hlavního úderu nebo na jiném směru), nebo ve druhém sledu.

Značný vliv na **bojovou sestavu divize** bude mít charakter terénu a kapacita jednotlivých možných směrů útoků daného horského a zalesněného prostoru. Bojová sestava divize musí zabezpečovat **samostatné řešení stanoveného úkolu na celou jeho hloubku**.

Bojová sestava motostřelecké divize může zahrnovat dva sledy, oddíl vojskových raket, plukovní dělostřelecké skupiny a dělostřelectvo ponechané v podřízenosti velitele divize, zálohy různého charakteru (protitanková, chemická, ženijní), pohyblivý odřad zatarasovací, předsunutý odřad, taktický vzdušný výsadek, obcházecí a speciální odřady (v případě potřeby) a odřady zabezpečení pohybu.

Je-li bojová sestava divize učleněna jen do jednoho sledu, pak si velitel vyčleňuje vševojskovou zálohu z pluku, který neútočí na směr hlavního úderu divize.

Šířku útočného pásma divize bude ovlivňovat množství a kapacita dostupných směrů pro činnost útočících vojsk a počet výkonných komunikací i jejich vzdálenost od sebe.

Pásma útoku divize může zpravidla zahrnovat 2 až 3 dostupné směry pro činnost vojsk. Útočné pásmo pluku bude zahrnovat jeden směr s jednou výkonnou komunikací.

Vzhledem k tomu, že do pásma útoku divize v horském a zalesněném terénu zahrnujeme i mezery mezi jednotlivými směry útoku (činností vojsk), může toto pásmo být 30 až 40 km široké.

Šířka útočných pásem pluků a jednotek by však neměla být větší, jak při útoku v normálních terénních podmínkách.

Tempo útoku bude zpravidla nižší, než za normálních podmínek. Velitel a štáb msd musí plánovat a v průběhu útočného boje uskutečňovat opatření k udržení vysokého tempa útoku. Toho lze dosáhnout především dovedným použitím jaderných zbraní, smělým manévrem přes těžko dostupné úseky terénu do boku a týlu nepřátelského uskupení. K tomu bude výhodné použít taktický vzdušný výsadek a obcházecí odřady k rychlému ovládnutí horských přechodů a jiných důležitých objektů.

Obcházecí odřady bojují zpravidla pěšky, využívají skrytých přístupů a mezer v bojové sestavě nepřítele a pronikají do boku jeho sestavy s cílem zmocnit se horských průsmyků nebo přechodů, uzlů cest, případně zničit jeho odpalovací zařízení. Jejich hlavním úkolem je odříznout cesty odchodu nepřítele a nedopustit přísun jeho záloh. Síla ocházecích odřadů: u msp do zesílené motostřelecké rot, u msd do zesíleného motostřeleckého praporu.

Na udržení vysokého tempa útoku bude mít vliv i dovedné zasazení druhého sledu, rychlé překonávání pásem radioaktivního zamoření, závalů a zátarasů, jakož i nepřetržité vedení průzkumu a ničení nepřátelských záloh.

V případě úspěšného zabezpečení všech těchto opatření, může divize dosáhnout tempa útoku 30—40 km za den (bez použití JZ 20—25 km za den).

Při **stanovení bojového úkolu** divize je třeba vycházet ze skutečnosti, že charakter horského a zalesněného terénu neumožňuje nadřizenému veliteli ovlivňovat dostatečně průběh bojové činnosti silami a prostředky. Proto divize musí být schopna stanovený úkol splnit především **vlastními silami a prostředky**.

V takovém případě bližším úkolem divize může být zničit část prvního sledu nepřátelské divize a ovládnout přechod nebo jiný důležitý objekt v taktické hloubce nepřátelské obrany.

Dalším úkolem bude rozvíjet útok do hloubky nepřátelské obrany s cílem zničit protistojící zálohy nepřítele a ovládnout důležité objekty.

Hloubka úkolů prvosledových pluků motostřelecké divize bude zpravidla stejná jako hloubka úkolu divize.

Charakter terénu a uskupení nepřítele budou ovlivňovat **určení směru hlavního úderu**. Směr hlavního úderu musí zabezpečit rychlé proniknutí vzápětí po jaderných úderech do hloubky sestavy nepřítele a rychlé zničení jeho hlavního uskupení.

Je výhodné směr hlavního úderu zvolit na tankodostupném a nejkratším směru, který zabezpečuje dosažení konečného cíle útoku. V některých případech můžeme směr hlavního úderu určit na méně dostupném směru, kde je slabší obrana nepřítele. Tento směr však musí umožňovat úder do boku a týlu hlavního uskupení nepřítele a ovládnout důležité prostory v jeho obranné stavě.

Úspěšné splnění úkolu divize podmiňuje promyšlená příprava celého útoku. Odpovědně musí především proběhnout **organizace součinnosti**. Vzhledem k tomu, že útok divize bude probíhat na samostatných směrech, na široké frontě a důležité objekty (komunikační uzly, průsmyky atd.) nebudou ve stejné vzdálenosti od předního okraje, je velitel divize povinen organizovat součinnost do celé hloubky, na každém směru útoku podle důležitých čar i jednotlivých objektů v hloubce obrany nepřítele. Především podrobně musí sladit bojovou činnost taktického vzdušného výsadku, obcházejících odřadů a letectva.

Zvláštnosti vedení útočného boje

Při zahájení války nebo v operační hloubce při oboustranném použití jaderných zbraní bude hlavním způsobem útoku — útok z chodu po přesunu z hloubky. Rychlost přesunu divize z vyčkávacího prostoru bude přímo závislá na stavu a připravenosti komunikací, na přesném zplánování přesunu a odpovědném plnění úkolů pořádkové a regulační služby.

V pochodové sestavě divize se jako první přesunují průzkumné prvky, předsunutý odřad, odřady zabezpečení pohybu, prostředky PVO předurčené k obraně prvosledových útvarů a dělostřelectvo.

Útok pak probíhá v rychlém tempu při využití výsledků jaderných úderů.

Palebná příprava útoku v horském a zalesněném terénu probíhá podle rázu nepřátelské obrany. V některých případech může být palebná příprava zahá-

jena na jednotlivých směrech útoku v různou dobu. Půjde především o umlčení odporů nepřítele v blízkosti cest na směrech útoku jednotek.

Letectvo v době palebné přípravy ničí prostředky jaderného napadení, zálohy a velitelská stanoviště nepřítele.

Palebné prostředky a obranná opevnění na předním okraji obrany nepřítele ničíme palbou z děl a tanků určených pro přímou střelbu.

Palebná podpora útoku se uskutečňuje soustředěním palby na odpory nepřítele, které brání v postupu vlastních vojsk.

Pluky (prapory) prvního sledu využívají účinků jaderných úderů, za dělostřelecké podpory pronikají údolími a podél komunikací do hloubky obrany nepřítele, přičemž současně obsazují výšiny po obou stranách směru útoku a rozšiřují tak průlom do stran. Dominující výšiny a důležité průsmyky ovládnou útočící vojska rozhodnou ztečí čelně v součinnosti s obcházejícími odřady a taktickým vzdušným výsadkem.

V tankodostupném terénu tanky útočí před sestavou motostřeleckých jednotek. V nepřehledném terénu postupují za pěchotou.

Útok rozvíjí vojska podél komunikací nejkratším směrem do hloubky sestavy nepřítele. Části sil mohou vést údery do boku nepřítele s cílem rozčlenit jeho sestavu, přičemž dovedně využívají mezer v bojové sestavě nepřítele.

Po zničení protistojících sil a ovládnutí prostorů rozmístění prvního sledu nepřátelské divize a k narůstání tempa útoku divize zasazuje druhý sled. Jestliže **zálohy nepřítele** zaujmou obranu na výhodné terénní čáře v hloubce obrany, je nutné přijmout rozhodná opatření k jejich zničení. Ničit je budeme jadernými údery, vysazením vzdušného výsadku k ovládnutí důležitých objektů a směrlým pronikáním obcházejících odřadů i čelně útočících jednotek.

V průběhu rozvíjení útoku, při postupu vlastních vojsk do údolí nebo zmocnění se dominujících výšin je nutné předvídat a předem organizovat nutná opatření k odrazení možných nepřátelských protiztečí. Musíme vést nepřetržitý pozemní, vzdušný, rádiový a radiotechnický průzkum nepřítele, všech cest a horských soutěsek co možná na největší vzdálenost ve směru útoku i do stran.

Nepřetržitě je nutné zabezpečovat boky a na možných směrech nepřátelských protiztečí včas rozvinout protitankovou zálohu a pohyblivý odřad zatařasovací. Zálohy nepřítele je třeba ničit ještě před protiztečí jadernými údery, údery letectva a dělostřelectva. Rozhodným úderem útočících vojsk do boku nepřátelských záloh dokončit jejich zničení.

Značnou pozornost bude nepřítel věnovat obraně a udržení horských průsmyků a přechodů. Útočící vojska je mohou ovládnout různým způsobem. Nejefektivnější a nejrychlejší z nich je zničení odporů nepřítele jadernými údery, vysazení z vrtulníků taktického vzdušného výsadku k dokončení zničení nepřítele bránícího průsmyk (přechod) a odvážné proniknutí obcházejícího odřadu do prostoru průsmyku (přechodu).

Nemůžeme-li z různých příčin použít jaderných úderů, je účelné zničit nepřítele použitím chemických otravných látek a údery letectva. Nebudeme-li moci použít taktický vzdušný výsadek a obcházející odřady, úkol ovládnutí horských průsmyků a přechodů budou plnit pluky 1. sledu rozhodným útokem po jaderných úderech, palebné přípravě dělostřelectva a úderech letectva.

Měli bychom se vyvarovat čelních úderů na bránícího se nepřítele. Pak bude vhodné volit účinnější způsob manévru a to obchvat a obejít k rozhodným úderům do boku a týlu nepřítele.

V útoku je třeba udržovat s nepřítelem těsný kontakt a nedopustit, aby se odpoutal od našich vojsk. Tím mu znemožnit uskutečnění jaderných úderů na prvosledové útvary útočící motostřelecké divize.

K zpomalení nebo zastavení postupu útočících vojsk může nepřítel vytvořit široká pásma radioaktivního a chemického zamoření. Vážnou překážkou mohou být především jaderné minové zátarasy (fugasy). Bude nutné předem zjistit rozmístění těchto prostředků v terénu a přijmout okamžitá opatření, která by znemožnila nepříteli jejich aktivování. K ovládnutí a zničení míst velení těchto prostředků je výhodné vysazovat vzdušné výsadky a vyčleňovat speciální odřady.

Podaří-li se nepříteli vytvořit pásmo zamoření a není-li možné toto obejít, mohou vojska překonávat pásma zamoření z chodu s použitím vrtulníků nebo po krátké zastávce, kdy dojde k určitému poklesu úrovně radiace nebo snížení koncentrace otravných látek.

Z á v ě r

Horský a zalesněný terén má své zvláštnosti, které podstatně ovlivňují bojovou činnost vojsk. Tyto zvláštnosti ovlivňují především použití ZHN, použití druhů vojsk a zákonitě se musí odrazit v přípravě a vedení útočného boje divize. Především organizace boje v tomto terénu bude vyžadovat na velitelích a štábech přijímat nešablonovitá rozhodnutí, uskutečňovat rozumnou iniciativu, při zachování tvrdosti a operativnosti velení. Boj v horském a zalesněném terénu bude rovněž klást vysoké požadavky na morální stav a všestrannou bojovou připravenost vojsk.

Některé z výcvikových prostorů ČSLA svým silně členitým terénem nám dávají velkou možnost přiblížit se v přípravě boji v terénu charakteru horského a zalesněného prostoru.

INFORMACE

o stavu bojové a politické přípravy

Řídící a organizátorská práce velitelů a štábů je rozhodujícím činitelem při rozvíjení jakékoliv činnosti k dosažení úrovně bojeschopnosti armády.

V minulosti jsme v této činnosti kladli často důraz na její vnější rysy, jako např. pravidelnost či náročnost. Aniž chci snižovat význam těchto vnějších rysů organizátorské a řídicí práce, myslím, že v současné době je prvořadým požadavkem její obsahový rys, a to vědeckost. Oprávněnost tohoto požadavku nemohou vyvrátit ani některé poznatky o určité části funkcionářů, kteří svoji organizátorskou a řídicí práci vedou stále po „Čapajevsku“. Dávají v ní přednost své intuici a citu a rozhodují se — lze-li to tak nazvat — více pudově, přičemž úspěchy, kterých vojska pod vedením těchto funkcionářů dosahují, nejsou zanedbatelné.

Tyto skutečnosti je nutné v zájmu objektivity věci otevřeně přiznat. Je však třeba též otevřeně říci, že živelné metody řízení vojsk přinesly úspěch jen v jistých situacích a na jistých — převážně nižších — stupních velení. Trvalých úspěchů lze v řízení vojsk dosáhnout jen při aplikaci vědeckých metod v činnosti velitelů a štábů (přičemž v těchto metodách i moment citu projevuující se navenek jako určitá živelnost může mít své místo).

Předpokladem vědeckosti v řídicí práci velitelů a štábů jsou dva hlavní požadavky a její kvalita je pak přímo úměrná tomu, nakolik jsou tyto požadavky naplněny.

Především je to požadavek znalosti obecných zákonitostí společenských procesů a **za druhé** znalost konkrétní problematiky života vojenského organismu a stavu plnění úkolů na jednotlivých úsecích bojové a politické přípravy. Bez těchto dvou předpokladů je úspěšné řízení procesů života vojenského organismu nemyslitelné.

K dosažení prvního předpokladu vytváří podmínky intelekt a vzdělání řídicích pracovníků, k vytvoření druhého předpokladu slouží vedoucím pracovníkům **informace**, jakožto souhrn věcných poznatků o stavu na daném úseku BPP.

Vytváření prvního předpokladu je věcí především řídicích pracovníků samých. Naproti tomu vytváření druhého předpokladu je často záležitostí celých týmů, které pod vedením řídicích pracovníků plní tuto vysoce zodpovědnou a kvalifikovanou činnost.

Systém získávání informací závisí do značné míry na stupni velení, neboť tímto stupněm jsou dána zpravidla i prostředky a možnosti sběru informace.

Informace jako součást své organizátorské a řídicí práce sbírají prakticky funkcionáři na všech stupních velení, neboť znalost situace je nezbytnou podmínkou úspěšného velení jak pro velitele družstva, tak pro velitele armády. Proto každý vedoucí funkcionář zjišťuje stav u své jednotky, poznává podmínky v jakých se mají úkoly plnit a seznamuje se s dosaženým stavem při plnění těchto úkolů.

Avšak o sběru informací jakožto organizované a od velících funkcionářů relativně oddělené činnosti určité specializované skupiny lidí lze mluvit teprve na stupni svazek a výše. Do stupně útvar totiž převážná většina funkcionářů, kteří velí a rozhodují, získává informace o stavu u svých jednotek buď osobně, nebo prostřednictvím svých nejbližších spolupracovníků a bezprostředně také tyto informace osobně k řízení využívá. Pro funkcionáře, kteří na těchto stupních velení sbírají informace, je tedy tato činnost **prostředkem** k jejich hlavní práci, tj. řízení a velení.

Naproti tomu na stupni svazek a výše převážná většina pracovníků, kteří informace o stavu BPP sbírají, nejsou velitelé a náčelníci ani jejich nejbližší spolupracovníci. Pro tyto stupně velení je naopak typické, že lidé, kteří hlavně informace sbírají, sami osobně tyto pro velení nepoužívají. Sběr informací není pro ně prostředkem k jejich hlavní činnosti, nýbrž sběrem a zpracováním informace (příčemž pod pojmem „zpracování“ rozumíme jenom základní utřídění shromáždění faktů, případně jejich stylistická úprava) jejich hlavní práce končí. Na rozdíl od skupiny velitelů a náčelníků je pro tyto pracovníky sběr informace **cílem** jejich práce.

Jestliže přijmeme zásadu, že kvalita řízení je úměrná kvalitě informace o kterou se řídicí orgán opírá, potom je třeba především věnovat pozornost otázce: „čím je dána kvalita této informace?“

O kvalitě informace — závislosti na konkrétní situaci — rozhoduje řada kritérií. Často zde dominuje požadavek včasnosti, jindy otázka úplnosti, všestrannosti a někdy je zase u informace zvláště ceněna její stručnost. Tato i některá její další kritéria jsou relativní. Závisí na okolnostech, za jakých je informace vyžadována a využívána.

Existuje však i kritérium, které můžeme označit jako absolutní, ze kterého nelze slevovat v žádném případě a které je pro určení kvality informace rozhodující za všech okolností. Je to požadavek **objektivity**. Vědecké řízení procesů v armádě (a nejen v armádě) je bez objektivní informace nemyslitelné.

Z hlediska požadavku objektivnosti je ideálem a cílem taková informace, která by vyjadřovala absolutní pravdu, tj. informace u které by představa informátora o zkoumaném jevu se plně shodovala s podstatou tohoto jevu (a odpovídala tak leninské definici o pravdě jako „... shodě lidské představy o věci s věcí samou ...“).

Informace však tuto absolutní pravdu zpravidla nevyjadřuje, jenom se jí více či méně přibližuje. Je to způsobeno dvěma skutečnostmi: Za prvé je to různě rozvinutá či omezená schopnost poznání daná jednotlivcům, kteří informace sbírají a které jsou navíc — to za druhé — v procesu tohoto sběru vy-

stavení řadě vlivů, které mohou informace deformovat a tím její hodnotu značně snížit či dokonce anulovat.

Z celého složitého mechanismu sběru informací v armádě jsou působení deformačních vlivů vystaveny nejvíce tři úseky tohoto systému. Jsou to:

- vytyčení úkolu pro sběr informace,
- vlastní sběr informace a
- základní zpracování informace.

Deformující vlivy při vytyčování úkolů pro sběr informace

Vytyčení úkolu pro sběr informace je věcí vedoucího funkcionáře, který bude s touto informací pracovat a který ji ve své organizátorské a řídicí práci využije. Při formulaci úkolu pro sběr informace může na deformaci působit několik skutečností, jako např.:

- Vedoucí funkcionáři podcení význam vytyčení úkolu,
- Subjektivismus vedoucího funkcionáře, vyplývající z přeceňování významu některých otázek BPP,
- Osobní zodpovědnost (funkční) vedoucího funkcionáře za úsek, na kterém má řídit sběr informace,
- Osobní zájmy, záliby a některé požadavky seberealizace.

1. Deformace vyplývající z podcenění významu vytyčení úkolu

Podceňování významu vytyčení úkolu pro sběr informace je velmi častým jevem. Tento nedostatek se projevuje v tom, že vedoucí funkcionář ve většině případů vytyčuje úkol formálně.

Vycházíme-li z toho, že sběr informace je jen součástí komplexu opatření, jejichž cílem je zlepšit stav na určitém úseku činnosti, pak vytyčení úkolu pro sběr informace musí být nutně součástí celkového plánu, jehož souvislosti, návaznost a konečné cíle zná nejlépe vedoucí funkcionář. Proto také jen on osobně může správně rozhodnout o celkovém zaměření činnosti lidí při sběru informace a o určení rozsahu této činnosti. Jen on může také správně určit způsoby součinnosti mezi lidmi, kteří informaci sbírají, i systém korekce a ověřování si získaných poznatků v návaznosti a využití získaných poznatků v průběhu samotného sběru.

Nesmírný význam správného vytyčení úkolu pro tuto činnost vystihl už dávno Lenin, když v „Úkolech dělnícko-rolnické inspekce“ řekl „... při obratném a správném vytyčení problémů, již samo toto vytyčení problémů předem rozhoduje o úspěchu revize a umožňuje nápravu ...“

Přes všechny tyto skutečnosti však význam osobního podílu vedoucích funkcionářů na této činnosti stále hrubě podceňujeme a jejich osobní podíl pozůstává často jen z formálního přečtení referátu, který zpracovali podřízení, kteří však sami cíle a záměry vedoucích funkcionářů plně neznají.

U většiny funkcionářů totiž osobní podíl na přípravě vytyčení úkolu pro sběr informace se vyčerpává tím, že uloží některému z podřízených pracovníků aby mu připravil referát na shromáždění, při kterém proběhne tzv. „poučení“ nebo „příprava“ kontrolní skupiny, která vyjede „do vojsk“. Tato praxe je běžná a vžitá na většině štábů svazků i svazů.

Samo využití podřízených pro zpracování přípravy vedoucího funkcionáře nelze šmahem zamítnout. Můžeme s ním souhlasit potud, pokud vedoucí funk-

cionář určí základní myšlenky dokumentu a osobně se zúčastní na jeho zpracování. Avšak praxe ve většině štábů svazků i svazů je taková, že vedoucí funkcionář prostě uloží některému ze svých podřízených (zpravidla to bývá náčelník operačního oddělení), aby mu připravil „pár slov pro poučení komise...“

Taková praxe je naprosto nesprávná, poněvadž celá další činnost má stereotypní průběh. Funkcionář, který má oněch „pár slov“ zpracovat, rozdělí tento úkol tzv. „po speciálnosti“ na jednotlivé složky štábu, které pak zpracují a předloží své příspěvky do dokumentu pro poučení komise. Ženista za úsek ženijní přípravy, dělostřelec za úsek přípravy dělostřelectva atd. Pověřený funkcionář (náčelník OO tyto příspěvky seřadí, udělá k nim úvod i závěr a dá to napsat. V určenou hodinu a den (který je stanoven pro poučení komise) položí takto připravený referát na řečnický stolek na učebně, shromáždí tam členy komise a podá hlášení vedoucímu funkcionáři. Ten přistoupí k řečnickému stolu a poučí členy komise tak, že přečte to, co oni sami ve formě příspěvků napsali. Jediná odlišnost od uvedeného zde postupu bývá někdy v tom, že vedoucí funkcionář si materiál, který mu jeho podřízení připravili, předem přečte, něco si v něm zatrhne apod.

Škodlivost takového „vytyčování úkolů pro sběr informace“ je zřejmá. Deformace se zde projevují jako důsledek subjektivismu jednotlivých zpracovatelů materiálu a to ve dvou směrech,

— jednak v tom, že tito soudruzi, kteří nejsou zasvěceni do celkových záležitostí vedoucího funkcionáře, přistupují k určování úkolů a zaměření kontrolní činnosti často (v porovnání s konečným cílem) z nesprávných hledisek, a to i v případě, že při práci na uloženém materiálu neuplatňují žádné osobní či resortní zájmy,

— a jednak v tom, že tito soudruzi, vzhledem ke své příslušnosti k určité speciální složce štábu a své funkci v ní, tyto osobní a resortní zájmy (které nezhledka jsou v rozporu s celkovým záměrem kontroly) uplatňují.

Pak se snadno stane, že namísto ujednocené a cílevědomě zaměřené koncepce kontroly, která má např. postihnout systém řízení polního výcviku na jednotlivých jeho úsecích, při kontrole spojar získává informace o stavu uložení spojovacího materiálu, dělostřelec o úrovni velitelské přípravy a operátor o stavu dokumentů zpracovaných pro bojovou pohotovost — neboť tak si své úkoly do dokumentace vedoucího funkcionáře tito soudruzi napsali, tak jim byly vytyčeny a oni podle nich „jedou“.

Na nízké objektivní hodnotě sumy takto získaných informací nemění pak nic eventuální skutečnost, že jednotliví soudruzi na svých úsecích při sběru informace pracovali poctivě a se snahou po maximální objektivitě, neboť o úspěchu jejich práce, o hodnotě jimi získaných informací bylo vlastně z 80ti % rozhodnuto už při vytyčení úkolu pro tuto činnost.

2. Deformace, vyplývající ze subjektivismu vedoucího funkcionáře při vytyčování úkolu pro sběr informace

Řada vedoucích funkcionářů význam vytyčení úkolu pro sběr informace nepodceňuje a osobně se na jeho přípravě plně podílí. Deformace, které se při vytyčování úkolů u některých z těchto funkcionářů vyskytují, jsou projevem jejich subjektivismu, který vyplývá:

a) z přecenění některých stránek života a činnosti vojsk (lze to také nazvat zatížeností na některé stránky vojenského života),

b) ze subjektivního zájmu vedoucího funkcionáře na obsahu informace.

Subjektivismus vyplývající z přecenění významu některých stránek života a činnosti vojsk (čili zatíženosti funkcionářů na tyto některé stránky vojenského života) je činitelem, který se zdaleka neomezuje jen na vedoucí funkcionáře a na oblast vytyčování, ale postihuje velmi výrazně celý proces sběru informací. Vzhledem k postavení vedoucího funkcionáře v systému řízení sběru informací a vzhledem k závislosti podřízených na tomto funkcionáři, hraje tato „zatíženost“ při vytyčování úkolů zvlášť významnou roli.

Jsou známy případy, kdy funkcionáři jsou „zatíženi“ na vnější projevy kázně vojsk, jako jsou pořadovost, vnější vzhled vojáka a vojenské vystupování; tedy věci, které jsou v celém systému přípravy vojsk jistě významné, nikoliv však obecně rozhodující. Přesto, že dotyční funkcionáři v důsledku svého „zatížení“ na tyto projevy kázně nejednou značně zúžili a dost jednostranně zaměřili úkoly pro sběr informace a celou přípravu podřízených k tomuto úkolu. Škála projevů tohoto zúžení úkolů a jednostranného zaměření podřízených je značně široká — od případů přehnaného zdůrazňování např. pořadovosti na všech úsecích až po případy, kdy téměř celé příprava kontrolní skupiny pozůstávala z toho, že je vedoucí funkcionář učil cvikům podle cvičebního řádu, což pokládal za nejlepší formu přípravy členů komise pro sběr informací o stavu BPP u podřízených jednotek. Podobně jsou známy případy funkcionářů přeceňujících jiné úseky života a činnosti vojsk.

Pokud jsou příčinou deformací v tomto stadiu (tj. při formulaci úkolu) takoví činitelé jako je jeho slabost pro některý úsek BPP, lze pro nezištnost jejich příčin pochopit a omluvit (což ovšem nic nemění na jejich obektivní škodlivosti pro charakter informace). Za neomluvitelné deformace je však třeba považovat ty případy, kdy příčinou subjektivismu není přecenění některého úseku BPP, nýbrž osobní zainteresovanost funkcionáře na určitých faktech, či na určitém (často jednostranném) hodnocení faktů, na určitém zaměření informace, která má být získána.

Konkrétně se takováto nezdravá zainteresovanost projevuje v tom, že vedoucí funkcionář při vytyčování úkolů pro sběr informací přímo (či více či méně zřetelně) naznačí jakou zprávu z daného úseku požaduje, zda obecně kladnou či zápornou atd. Toto „naznačení“ má přirozeně celou škálu nuancí, od celkem nenápadného a snadno zdůvodnitelného požadavku (např., že „... je třeba vychovávat lidi na pozitivních skutečnostech a proto se příslušníci komise nemohou štourat v nedostatcích, ale musí vyhledávat kladné stránky a přinášet zkušenosti z plnění úkolů u daného útvaru, tak aby tyto dobré zkušenosti mohly být zevšeobecněny ...“ a nebo zase naopak — zdůrazněním toho, že „... jenom tehdy můžeme nedostatky odstraňovat jestliže je známe, a cesta ke zvýšení bojeschopnosti vede jen přes odstraňování nedostatků, a proto každý člen prověřkové komise, který má opravdový zájem na zvyšování bojeschopnosti, odhaluje náročně a bez ohledu na osoby všechny nedostatky, aby tyto mohly být odstraněny ... atd. atd.), až k případům kdy vedoucí funkcionář přímo řekne, že odmítne přijmout informaci s pozitivními (negativními) poznatky ...

Kategorii těchto případů není třeba přeceňovat, neboť uvedené případy nejsou příliš časté. Avšak v duchu požadavku poznání pravdy ji také nelze přecházet mlčením, neboť o její existenci výmluvně svědčí případy, kterými se nejednou zabývaly zvláštní orgány nadřízených stupňů velení (včetně komisí ÚV), nebo dokonce orgány vojenské justice.

3. Deformace, vyplývající z funkční odpovědnosti vedoucího funkcionáře

Takové činitele jako je přeceňování některého úseku BPP, i přes všechna známá fakta o těchto skutečnostech, můžeme považovat za celkově netypické a při dobré vůli příslušných funkcionářů za poměrně snadno odstranitelné jevy.

Za mnohem závažnější jev považují případy osobní zainteresovanosti vedoucího funkcionáře pověřeného řízením sběru informace, které vyplývají z toho, že dotyčný funkcionář je současně za stav na tomto úseku funkčně zodpovědný a že on tudíž vlastně sbírá a předkládá informace o výsledcích své činnosti, za kterou má být představenými hodnocen. V takových případech si je dotyčný funkcionář nutně vědom toho, že v případě negativních poznatků z daného úseku mu může být (a často skutečně je) položena otázka účinnosti jeho vlastní řídicí a organizátorské práce, jejímž výsledkem je stav zjištěný na kontrolním úseku. (Tak např. je zcela běžnou věcí, že do funkce předsedy kontrolních komisí BPP u útvarů jsou určováni zástupci velitelů svazků, kteří za řízení a stav této BPP — zejména pak za stav polního výcviku — podle svých funkčních povinností stanovených základními řády nebo příslušným statutem plně odpovídají. Náčelníci štábů, případně náčelníci operačních oddělení, kteří jsou zodpovědní za stav zpracování dokumentů pro uvádění vojsk do bojové pohotovosti, bývají určováni jako předsedové komisí (podkomisí) k prověření tohoto úseku. Technický zástupce velitele zodpovědný za stav techniky a technické přípravy je předsedou komise, která tento stav hodnotí ...

Ke cti většiny těchto funkcionářů můžeme říci, že jsou obecně vůči svým podřízeným při kontrole nároční, že při hodnocení jejich práce postupují velmi důsledně, nic jim neslevují a nedostatky v jejich práci odhalují. Naproti tomu je však pravda, že všude tam, kde tyto náčelníci mají podávat zprávu o stavu na daném úseku, působí i vědomí osobní odpovědnosti za daný úsek, což obsah této zprávy někdy značně ovlivní, takže takováto informace potom pravý stav věci na daném úseku objektivně nevyjadřuje.

Vědomí osobní závislosti vedoucího funkcionáře na obsahu informace, vyplývající z jeho funkční odpovědnosti za daný úsek BPP, je nejčastější příčinou deformací, ke kterým dochází u nich při formulaci úkolu pro sběr informace podřízeným pracovníkům komise.

Z těchto skutečností vyplývá mj. i závěr, že základním předpokladem objektivní informace je maximální nezávislost funkcionáře na objektu jeho činnosti. Tento předpoklad nespĺňují úspěšně organičtí velitelé, náčelníci a jiní funkcionáři. Pro potřeby velení vcelku jej může úspěšně plnit toliko nezávislý orgán hodnocený výhradně jen za kvalitu informace, kterou získává, přičemž rozhodujícím kritériem této kvality informace je jen její objektivita a pravdivost.

4. Deformace, způsobené osobními zájmy, zálibami a požadavky seberealizace

Činitelé, které můžeme shrnout pod výraz „osobní zájmy, záliby a některé požadavky seberealizace nesouvisející se zájmem služby“, působí deformace především ve smyslu **určení úseku BPP**, ze kterého má být informace získávána a má vliv i na **místo a termín** uskutečnění sběru informace.

Tyto osobní záliby, zájmy a jiné požadavky seberealizace zahrnují celou širokou škálu skutečností od běžných „koníčků“ jako je houbařina, nimrodství či rybaření, až po věci značně delikátní, jichž rozbor není předmětem této práce. Nicméně nevidět deformující vliv těchto činitelů na informaci (nejen)

ve stadiu formulace úkolů, znamenalo by zavírat oči nad obecně známými skutečnostmi, o nichž existuje dostatečné množství příkladů.

Souhrně k problému deformací, ke kterým dochází při vytyčování úkolu můžeme říci, že čím vyšší jsou odborné, politické a morální kvality jednoho funkcionáře, tím užší je okruh možného působení deformačních vlivů na charakter informace.

Deformující vlivy při získávání informace

Chápeme-li mechanicky Leninovu tezi o rozhodujícím významu formulace úkolu (a to nejen pro získání informace, ale dokonce i pro samo odstranění případných nedostatků na daném úseku), potom stejně mechanickou dedukcí můžeme vyvodit závěr, že vlastní proces sběru informací není už příliš důležitý, že působení deformujících vlivů v jeho průběhu je zanedbatelné. Takováto dedukce by ovšem byla nesmyslná. O kvalitě se sice rozhoduje už ve stadiu formulace úkolu, ale tuto kvalitní informaci lze získat jenom praktickou činností kontrolního orgánu. A tato jeho praktická činnost je rovněž vystavena působnosti deformačních vlivů, které vedle jiných činitelů rozhodují o kvalitě získávané informace a určují jeho hodnotu.

Jsou to především všechny ty prvky, jež jsem uvedl v souvislosti s problematikou vytyčování úkolu pro sběr informace. Všechny tyto prvky jsou projevy lidské povahy a mohou tudíž být vlastní každému člověku, nejenom vedoucímu funkcionáři. Ba právě naopak, vycházíme-li ze zásady, že pro vedoucí funkce jsou vybíráni lidé ve všech směrech nejkvalitnější, potom s vlastnostmi a projevy, které v souvislosti se získáváním informace působí jako deformující vlivy, je třeba počítat ve větší míře spíše u podřízených, než u vedoucích funkcionářů. Rozdíl pak je jen v možnosti jejich skutečného a konkrétního projevu. Tento je určen rámcem působnosti, který je u podřízených — prověřenými jen dílčími úkoly — podstatně užší, než u vedoucích funkcionářů. Ovšem úzký rámec působnosti pracovníků při vlastním sběru informace na daném úseku je zase vyvážen počteností, která sice význam působení deformačních vlivů — pokud se projevují u jednotlivců jako výjimka — snižuje a činí bezvýznamným, ale která jej zase naopak násobí a činí rozhodujícím — projeví-li se tyto činitele u většiny kontrolních orgánů jako jejich obecné vlastnosti.

Zásadně při sběru informace působí deformačně dvě skupiny činitelů: První skupina těchto činitelů je vcelku shodná s těmi, které působí při formulaci úkolu, zatímco v druhé skupině jde o činitele typické právě jen pro oblast vlastního sběru. Jsou to zejména tyto skutečnosti:

- Materiální závislost pracovníka, který sbírá informace, na objektu jeho činnosti,
- Reciproký pohyb kádrů na některých funkcích v našich jednotkách,
- Nedostatek kontrolních orgánů na daných stupních velení a z toho vznikající nutnost doplňování kontrolních komisí příslušníky útvarů.

1. Deformace, které vznikají v důsledku vědomí částečné materiální závislosti pracovníka na objektu činnosti

V určitých podmínkách se tento činitel projevuje velmi často a působí na charakter získávané informace velmi silně. Pro jeho působnost se otevírá pole všude tam, kde pracovník pověřený sběrem informace není pro svoji činnost dostatečně materiálně zabezpečen tím, kdo ho k jednotce vyslal.

Nebezpečí a problém materiálního zabezpečení pracovníků kontroly už dávno postihl Lenin, když volal po „... sboru kontrolorů početně slabých, zato prvotřídních, kteří musí být dobře placeni. To je zvlášť nutné v naší době, kdy se za všechno platí a kdy kontrola slouží bezpodmínečně těm institucím, které jim lépe zaplatí...“

Leninova slova nelze vztahovat zúženě jen na otázku dobrého či méně dobrého zaplacení doslovně, ale chápat jejich obecnou platnost pro oblast materiálního zabezpečení pracovníků pověřených kontrolou vcelku. A v tomto směru jsou u nás často problémy značné.

Je např. dost běžné, že pracovníci, kteří jsou vysláni k veliteli jednotky na kontrolu taktického cvičení, nemají vozidlo, není vyřešena otázka jejich odpočinku a často ani stravování. Tímto se tito pracovníci dostávají do značné závislosti na těch funkcionářích, které mají kontrolovat a o jejich činnosti získávat informace, neboť tito funkcionáři prakticky rozhodují o tom, zda a jak se pracovník svezde, zda a jak se vyspí a nasytí. Důsledky této závislosti pracovníka na funkcionáři jednotky pro charakter získané informace není třeba široce vysvětlovat.

Z těchto skutečností vyplývá, že otázka plného materiálního zabezpečení pracovníka, pověřeného sběrem informace, je hlavní podmínkou pro získávání objektivní informace v procesu jejího sběru.

2. Deformace, vyplývající z reciprokého pohybu kádrů na některých funkcích v jednotkách a na štábech

Praxe vzájemné výměny ve funkcích, ke které dochází často mezi kontrolujícími a kontrolovanými, je významným deformačním činitelem působícím na charakter získávané informace.

Jako důsledek určitých příčin je mezi některými funkcemi v naší armádě uskutečňována zcela samovolně, avšak při tom velmi výrazně taková praxe, že soudruzi, kteří pracují jako příslušníci určitých složek na vyšších stupních velení (a z toho titulu jsou pověřováni kontrolou práce velitelů u jednotek, danému stupni velení podřízených), jsou po určité době vystřídáni a sami se dostávají na funkce těchto podřízených velitelů.

Rozebrat příčiny tohoto stavu není předmětem mého článku. (Jen na okraj mohu uvést, že jednou z příčin tohoto stavu je zřejmě požadavek větší univerzálnosti pracovníků a odstranění dělítka mezi vyloženě štábními pracovníky a vyloženými „troupiery“. Donedávna častou příčinou tohoto střídání byla i skutečnost, že důstojník na určité štábní funkci nemohl být ani po projití předepsané doby strávené v hodnosti povýšen, neboť na dané funkci nebyla vyšší hodnost plánována. Jen z tohoto důvodu např. si celá řada příslušníků operačních oddělení svazků — alespoň dočasně — měnila funkci s veliteli praporů).

Ať už jsou příčiny tohoto stavu jakékoliv, takovýto stav u nás existuje.

Závěry z těchto skutečností jsou jednoznačné: Víceméně např. každý příslušník operačního oddělení svazku, který sbírá informace o práci velitele praporu u některé z podřízených jednotek, je si vědom potenciální možnosti, že dříve či později bude ten, koho on dnes kontroluje, kontrolovat jeho. Vědomí této skutečnosti má ve smyslu působení na charakter člověka nesporně svůj kladný vliv a mírní zejména nezdravé pocity nadřazenosti a vyvolenosti, které se někdy o některé příslušníky z vyšších stupňů velení při jejich setkání s pří-

slušníky ze stupňů nižších pokouší. Má však často také neblahý dopad na charakter získávané informace, neboť vědomí, že to co já dělám dnes vůči Tobě, budeš mít možnost dělat zítra Ty vůči mě, je jakousi lučavkou, která už preventivně působí na každou, tj. i na tu zdravou a žádoucí náročnost kontrolujícího, bez které objektivní informaci dost dobře získat nelze.

3. Deformace, vyplývající z nedostatku stabilních kontrolních orgánů

Jednou z typických disproporcí řízení v naší armádě je rozpor mezi snahou vedoucích funkcionářů mít poznatky o co největším počtu jednotek ze všech úseků BPP a mezi konkrétní možností stabilních orgánů daného stupně velení tyto poznatky pro vedoucího funkcionáře získat. Možnosti těchto stabilních (tabulkových) orgánů jakými jsou např. operační oddělení nebo oddělení bojové přípravy i jiná oddělení jsou mj. dány a omezeny jejich počty. Množství informací, které tyto orgány mohou o stavu BPP u podřízených útvarů získat (a které jsou přímo úměrné početním stavům těchto orgánů), jsou zpravidla, v hlubokém rozporu s požadavky vedoucích funkcionářů vedených přirozenou a chvályhodnou snahou — rozhodovat se na základě maximálního množství faktů o podřízených jednotkách.

Tento rozpor se v praxi na těchto velitelstvích řeší tím, že kontrolní komise, které k podřízeným útvarům vyjíždějí s úkolem zajistit stav plnění úkolů BPP, se doplňují o příslušníky podřízených jednotek a útvarů, které momentálně předmětem kontroly nejsou. Při tom je vcelku dodržována taková praxe, že funkcionáři určitého stupně jsou určováni ke kontrole jiných funkcionářů téhož stupně velení. (Tak např. velitelé praporů od jednoho útvaru, kterými je doplněna kontrolní komise vyššího velitele, jsou použiti jako rozhodčí zase u velitelů praporů útvaru, který je kontrolován apod.). Protože kontrol BPP je u našich útvarů dostatek, setkají se často někteří velitelé praporů od různých svazků spolu při kontrole i dvakrát v průběhu téhož výcvikového roku, přičemž jednou stojí jeden z nich ve funkci kontrolujícího a druhý ve funkci kontrolovaného, zatímco podruhé se ve svých funkcích vymění.

Důsledek takovéto praxe má sice blahodárný vliv na vytváření a upevňování neformálních vztahů mezi příslušníky velitelského sboru pracujícími na přibližně stejných funkcích u různých jednotek a svazků, dává i možnost vzájemné výměny a přenášení zkušeností mezi těmito funkcionáři, avšak má také jednoznačný — a to zhoubný — vliv na objektivitu získané a předložené informace. Fakta v ní obsažená jsou v takovémto případě jen jakousi směnkou splatnou „a vista“ podepsanou mezi dvěma funkcionáři, ale mnohem méně jsou tato fakta objektivní a hodnotnou informací o činnosti kontrolovaného funkcionáře, či jednotek jemu podřízených.

Deformující vlivy, působící při zpracování informace

I když zpracování informace, zejména pak její úprava k využití z hlediska potřeb mechanizace v některých oblastech řízení a velení, je samostatnou disciplínou, která stojí mimo činnost kontrolních orgánů, přece jen základní zpracování informace je záležitost, která spadá plně do kompetence těchto pracovníků.

(Pod pojmem „základní zpracování informace“ nemám na mysli např. rozborový dokument, který bývá po kontrole předkládán či přednášen a též ne

předvádění získaných poznatků do řeči kódů a čísel pro strojové zpracování informace. Pojem „základní zpracování informace“ znamená jen určité např. chronologické uspořádání získaných faktů, jejich stylistická úprava, nalezení vhodných výrazů pro popis činnosti, která byla předmětem zkoumání a kterou nelze vyjádřit jen suchými čísly, součty bodů apod.).

Část poznatků, které kontrolní orgán získává o objektu své činnosti si převádí do strohých poznámek, část si jich ukládá do paměti. Získaná informace v takovémto stavu je pro kohokoliv — kromě toho, kdo ji osobně získal — nepoužitelná. K tomu, aby se mohla stát podkladovým materiálem pro práci druhé osoby, je třeba ji upravit (jde o třídění získaných faktů a jejich stylistickou úpravu). Okruh případů kdy základní zpracování informace je totožné s jejím získáním je velmi úzký a pro celou oblast BPP není zpravidla rozhodující. (Patří do něj případy, kdy úkolem pracovníka je např. jenom do připraveného formuláře zaznamenat časy průjezdu jednotlivých prvků pochodové sestavy regulační čarou při taktickém cvičení, nebo zaznamenat časy dosažení jednotlivci na přespolním běhu při kontrole tělesné přípravy apod.).

V absolutní většině případů je neoddelitelnou součástí sběru informace i její základní zpracování. Slovem „informace“ lze poznatky, které kontrolní orgán získal, nazývat teprve tehdy, až ony tuto základní formu dostanou. A zde v oblasti základního zpracování získaných faktů do formy informace je další prostor působnosti deformačních vlivů. Zde se rozhoduje o tom, zda zpracovaná informace bude skutečně objektivním vyjadřováním daného stavu, nebo subjektivním názorem, lišícím se od objektivní reality.

V této souvislosti jde v podstatě o dva problémy:

- jednak problém filosofický, kterým je otázka objektivních možností člověka poznat a vyjádřit absolutní pravdu, (tj. dosáhnout takové shody subjektivního názoru o věci, který je v souladu s podstatou věci samé),
- problém politicko-etický, kterým je otázka subjektivní vůle tuto poznanou pravdu vyjádřit.

Z hlediska potřeb praktické činnosti i relativně omezených možností daných stupňů velení, zabývajících se organizováním sběru informace (které jsou i z hlediska použitelnosti tohoto pojednání), je třeba věnovat hlavní pozornost otázce vůle vyjadřovat poznanou pravdu. Otázku objektivních možností poznávat tuto pravdu je třeba v této souvislosti pokládat za nepodstatnou. Zde lze plným právem vycházet z názoru B. Engelse když říká, že „... lidské poznání má bezpodmínečný nárok na suverénní pravdivost, jakkoli se jeho suverenita uskutečňuje v řadě nanejvýš nesuverénně myslících lidí a jakkoli nemůže být plně uskutečněno jinak, než nekonečným trváním života lidstva ...“

Příznáme-li tedy pro naši potřebu praktické činnosti poznatkům, které pracovník pověřený sběrem informace získal, suverénní pravdivost, potom hlavním problémem zde je otázka jeho vůle tuto pravdivost poznatků v informaci vyjádřit a překonat tak činitele uplatňující i v tomto stadiu svůj deformační vliv.

V podstatě zde jde o tytéž zdroje deformací, které působí jak v procesu vytýčování úkolů, tak v procesu vlastního sběru poznatků. Odlišnost je zde pouze v jejich projevu.

Při vytýčování úkolů pro sběr informace se deformační vliv těchto činitelů projevuje jednostranným zaměřením úkolu a ovlivněním pracovníků, kteří mají sbírat informace. Při praktickém sběru informací se deformační vlivy projevují

v tendenci vidět a registrovat jen určitá fakta, nebo v omezené míře posuzovat tato fakta. V oblasti základního zpracování informace se tento deformační vliv projevuje **hlavně** v tendenci tzv. účelového zpracování informace, tj. v potlačení jedněch a vyzdvižení jiných faktů.

Příčinou deformací je opět především osobní vztah zpracovatele k objektu jeho činnosti a zejména pak osobní zodpovědnost zpracovatele za stav na daném úseku. Důsledky osobní zodpovědnosti zpracovatele za stav na daném úseku, na charakter jím zpracované informace jsou totožné s tím, co jsem o této věci uvedl v části, týkající se problémů při formulaci úkolu.

Pokud jde o deformování informace jako důsledek osobního vztahu a vztahu zpracovatele k objektu jeho činnosti vůbec, i zde ve stadiu základního zpracování informace je snaha zpracovatelů dělat to, co jim přináší prospěch. Je jen logické, že jsou-li pro zpracovatele určité „úpravy“ informace prospěšné, že k takovýmto úpravám dochází. Nad tím se lze pohoršovat, lze nad tím horlit, ale v daných podmínkách jen těžko lze sotva co na tom měnit. Je logikou věci, že lidé dělají to, co se jim vyplácí. Změna v daném případě je možná jen podle receptu, který už před tisíci léty zformuloval známý čínský filosof: „Učiňte, aby se vyplácela pravda a nebude lží.“

A o to tedy také jde v hledání cest k získání co nejobektivnější informace, bez níž úspěšné řízení není možné. Neboť i dnes a dokonce dnes více, než kdy jindy, platí pro potřebu řízení to, co ve dvacátých letech zdůraznil Lenin:

1. „Potřebujeme úplnou a pravdivou informaci“,
2. „Pravda nesmí být závislá na tom, komu má sloužit“.

Průzkum

opevněného prostoru

Prozkoumání jakéhokoli objektu vyžaduje dvě věci: prostředky průzkumu a čas. Prostředky průzkumu musí korespondovat svou funkcí s druhem zjišťovaného objektu a přitom mít dostatek času na několikrát zjištění. Jen tak dosáhneme splnění stanoveného úkolu při zjišťování potřebných zpráv.

Správná úvaha o použití průzkumných prostředků ke splnění těchto požadavků předpokládá vždy zhodnocení charakteru průzkumného objektu.

Opevněný prostor je svým charakterem stacionární objekt. Skládá se z řady prvků (dílčích objektů průzkumu) a vyznačuje se nepropustností vzhledem k průzkumným silám a prostředkům. V jeho sestavě je řada klamných objektů a objektů záložních.

Nejvýhodnější prostředky průzkumu budou ty, které působí z prostorů mimo opevněný prostor a přitom získají po delší dobu přesné a obsáhlé údaje. Je to především pozemní a vzdušné pozorování a fotografování. Ostatní průzkumné prostředky mohou mít jen doplňující význam.

Z hlediska průzkumu je zřejmě výhodná stacionárnost objektu a jeho existence v jednom prostoru po dlouhou dobu. Nevýhodný je fakt nepropustnosti, „uzavřenosti“ a množství klamných a záložních objektů. Velmi vážnou záležitostí je však to, že neexistuje předem nějaký normativní vzor, podle kterého bychom

mohli teoreticky hodnotit kvalitu živé síly v opevněném prostoru a z ní posuzovat i pevnost a funkci celého opevněného prostoru. Půjde-li o trvalé opevnění, pak tato skutečnost platí absolutně (pokud nezískáme zprávy předem, např. agenturního charakteru). Půjde-li o obranu zaujímanou polními vojsky, pak rovněž nemůžeme používat k základní rozvaze ta data, která platí pro polní obranu poziciční nebo mobilní. V tomto případě totiž může opevněný prostor a zejména terén obvyklé normy výrazně zvětšit nebo zmenšit. Klíčem k hodnocení budou proto jednotlivé objekty a jejich vztah k objektům, zařízením, palbě, zátarasům a terénu.

Hodnocení opevněného prostoru se děje v každém případě ze dvou hledisek. První je zjištění celkového charakteru a tvoří

- průběh opevněného prostoru,
- délka doby k jeho budování,
- charakter ženíjních staveb,
- vliv terénu,
- nejslabší a nejsilnější místa,
- umístění záloh a druhých sledů za opevněným prostorem,
- vhodné přístupy k opevněnému prostoru a možnosti jeho obejít.

Druhé je zjištění podkladů ke zničení jednotlivých objektů v opevněném prostoru, a to buď palbou dělostřelectva, nebo činností letectva a ženíjního vojska.

Zkoumání

- umístění jednotlivých objektů.
- charakter těchto objektů z hlediska odolnosti proti ničení,
- místo jednotlivého objektu v systému obrany a jeho funkce,
- hlavní a vedlejší objekty ze zřetelne pevnosti obrany,
- možnost nahrazení funkce jednoho zničeného objektu dalším nezničeným,
- místa, způsob a doba nutná pro manévry záloh uvnitř opevněného prostoru,

Skladba opevněného prostoru

Z hlediska přímého průzkumu je celkem lhostejné, zda-li jde o jednotlivé objekty toho nebo onoho typu. Vždycky totiž je nutné nejprve provést průzkum a pak typ stanovit. Skutečnost, že apriorní utajení charakteru jednotlivého opevněného objektu je důležitou složkou obrany, diktuje nepříteli rozsáhle utajovat a maskovat tyto prvky obrany ještě v době, kdy přímý průzkum nepracuje. Proto průzkum pracuje v zásadě vždy stejným způsobem. Základem je údaj vyššího štábu, který především podle vzdušného pozorování a fotografování, výslechu prominentních zajatců, agenturního průzkumu a hloubkového průzkumu přichází s prvními zprávami o existenci opevněného prostoru. Na těchto podkladech, které mívají obvykle neúplný charakter, jak co do průběhu, tak hodnoty a funkce takového objektu průzkum, přikročují vojska k podrobnému zkoumání označeného prostoru.

Mohou nastat dva případy. Při zcela zběžném údaji o opevněném prostoru, který je vymezen jen předním a zadním okrajem a délkou, je nutné v tomto prostoru hledat jednotlivé objekty a po jejich zjištění, charakterizování a zhodnocení stanovit hodnotu a funkci opevněného prostoru jako celku. V případě znalosti jednotlivých objektů již v prvním přehledu (např. je-li k dispozici souhrnný letecký snímek prostoru, či ukořistěná dokumentace) se tyto upřesňují.

Vždy však vycházíme z jednotlivých prvků opevněného prostoru, které sice mohou mít různou ženíjn (opevňovací) hodnotu, hustotu (zátarasy nebo neopakovatelný charakter [terén]), ale v každém případě se budou vyskytovat. Mimo jejich druh musíme předem znát jejich obecnou funkci a vztah k jiným objektům. To proto, že opevněný prostor je právě na těchto vzájemných souvislostech budován a jeho pevnost a síla je jimi tvořena.

— spojitost úkolů záloh za opevněným prostorem s obranou.

Z toho vyplývá, že průzkum opevněného prostoru je věcí rozsáhlé a včasné organizace, které se komplexně zúčastňují všechny síly a prostředky průzkumu těch vojsk, které proti opevněnému prostoru mají působit. Kromě toho zvláštní důležitosti nabývá činnost vyšších štábů, které mají k dispozici možnosti vzdušného a agenturního průzkumu. Dávají totiž základní prostorové a časové podklady, na jejichž základě vojska upřesňují potřebná data.

Jednotlivé prvky skladby opevněného prostoru se vždy týkají:

- palby,
- živé síly,
- zátarasů,
- překážek,
- průzkumu.

Proto je potřeba znát, hledat, najít a charakterizovat tyto hlavní typové objekty (zařízení):

a) pro palebné prostředky

— palebné objekty, které jsou charakterizovány uzavřeností, nakrytostí a specifickým výstřelem (čelní palba, boční palba, kruhová palba, výstřel na vzdušné cíle) a které mohou být budovány pro děla, kulomety atd.,

— palebná stanoviště, která jsou charakterizována komplexem několika opevňovacích objektů (např. palebná pláň pro zbraň, palebný úkryt pro zbraň, ochranný úkryt pro obsluhu, střelivo atd.) a která jsou budována zejména pro děla,

b) pro živou sílu

— zákopy, které jsou charakterizovány hloubkou, zpevněním stěn, postranními náspy a které umožňují pýchotě pohodlné vedení palby, pozorování a její manévry podél fronty,

— spojovací zákopy, které jsou charakterizovány především svou hloubkou, náspy a částečnou nebo úplnou nakrytostí a zamaskováním a které umožňují spojení mezi zákopy a opevňovacími objekty (palebnými stanovišti, palebnými objekty, úkryty, pozorovatelnami atd.),

— pohotovostní úkryty a pracovní úkryty, které jsou charakterizovány svou nakrytostí, uzavřeností a zamaskováním a které slouží k ochraně živé síly, spojovacích uzlů, štábů a raněných,

c) zátarasy

— nevýbušné protitankové: protitankové stěny a příkopy, záseky srázy a zábrany,

— nevýbušné protipěchotní: stabilní drátěné zátarasy a ploty a přenosné zátarasy,

— výbušné protitankové a protipěchotní: minová pole všeho druhu.

d) **překážky**, které jsou především přirozeného druhu, vyskytují se podle charakteru terénu před, za a v místě opevněného prostoru a které tvoří především řeky, bažiny, kanály, strmé skály a svahy, náspy, rokle atd.,

e) **pozorovatelný a stanoviště jiných průzkumných prostředků**, které jsou charakterizovány svou nakrytostí, uzavřeností a zároveň spojitostí pomocí spojovacích

zákopů s ostatními objekty a zařízeními opevněného prostoru.

Bude-li v opevněném prostoru použito i trvalých opevňovacích objektů, které pak jsou základem celé obrany, většinou spojují funkci více výše jmenovaných objektů. To znamená, že v objektu může být celá jednotka živé síly (družstvo, četa atd.) vybavená i těžšími palebnými prostředky (děly) nebo, že v objektu je mimo to i štáb, či objekt skrývá celou palebnou jednotku (dělostřeleckou baterii). Všechny tyto objekty pak slouží současně k ukrytí živé síly a techniky, umožňují palbu prostředků a odpočinek obsluh.

V každém případě, ať jde o jakékoli postavení, rajón nebo prostor, skladba těchto prvků se liší co do kvality, počtu jednotlivých prvků a rozmístění vzhledem k terénu.

Demaskující příznaky daného prostoru

Při posouzení všech jevů, které umožňují průzkumu zjišťovat jednotlivé prvky opevněného prostoru věnujeme nejprve pozornost vlivu terénu v jeho obecném významu.

Protože opevněný prostor je v každém případě situován tak, že využívá přirozené překážkovitosti terénu, závažným momentem je studium této skutečnosti. To se týká nejen dispozice celkového průběhu, ale i každého jednotlivého prvku.

Terén má k opevněnému prostoru především ten vztah, že ztěžuje přístup a post. Mimoto omezuje pozorování a průzkum ze strany útočníka a posléze již svou přirozeností přispívá k ukrytí a ochraně sil a prostředků obránce.

Funkce opevněného prostoru, totiž úporná obrana na místě znamená další přimknutí se k terénu, který nesmí být vydán, dobyt. Všechny tyto momenty ve svém celku tvoří sice pro útočníka značné překážky a nevýhodnou situaci ze strany jedné, ale na straně druhé naopak napomáhají k odhalení významných skutečností. Přílišná svázanost objektu průzkumu s terénem je pro průzkum velmi výhodná. Je tomu tak proto, že v podstatě jedině terén je činitelem dostupným poznání průzkumu, bez větších obtíží. Je to veličina neměnně daná, zobrazená na mapách, popisech bojiště, eventuálně leteckých snímcích dávno před prováděním vlastního průzkumu. Je to veličina, jejíž význam je obecně znám a každý vyhodnocovatel dokáže předem vyvodit vztahy terénu k obranným prvkům opevněného prostoru. Terén se tak stává prvním a všeobecným východiskem k dalšímu průzkumu.

Význam terénu jako demaskujícího faktoru můžeme vytypovat do těchto dílčích skutečností:

— dominanty, které ovládají palbou a pozorováním důležitý prostor,

— překážky, které zpevňují přirozeným způsobem obranu,

— terénní tvary a předměty, které umožňují ukrytí živé síly a techniky a zejména její manévry,

— prostory, kde terén je pro obránce méně výhodný oproti jiným prostorům,

— druh půdy a průběh vodních toků či nádrží.

V každém případě zkoumáme terén při konkrétním průzkumu jednotlivých prvků opevněného prostoru v tom nejužším vztahu a souvislosti.

Terén však není jediným, i když prvním demaskujícím činitelem. Velmi podstatná odhalení umožňují ženijní úpravy a stavby v tomto terénu. Každý z popsaných prvků skladby je dílem činnosti ženijního vojska nebo pomocných sil a tedy zcela nutně narušuje přirozenou tvářnost terénu. Toto narušení je proto dalším závažným demaskujícím příznakem. I když v sebevětší míře uskučejí maskovací opatření, není pro soudobou průzkumnou techniku problém, za určitý čas tento fakt odhalit. Čas je pro průzkum opevněného prostoru vždy k dispozici, a proto maskování nemůže být vážnou zábranou zjištění skutečných objektů.

Demaskujícím činitelem ženijních úprav je:

— vykopaná zemina,
— nepřirozeně nebo zjevně umělé terénní předměty,

- rozrušená přirozená tvářnost terénu,
- nedokonalé maskování,
- práce s trhavinami.

Do těchto skutečností zahrnujeme v konkrétním případě jednotlivého prvku skladby opevněného prostoru pak to, čím je takový prvek charakterizován. Např. u zákopů to budou:

- násypy,
- vlastní výkopy,
- drátěné zátarasy,
- přimknuté palebné objekty atd.

U palebných objektů to budou:

- stěny,
- nakrytí,
- spojovací zákopy atd.

Vedle ženijních úprav demaskuje opevněný prostor i řada činností bránících se vojsk. Příkladem je spojení. Zjištění jednotlivých spojovacích prostředků, směr a druh korespondence demaskuje v podstatě sestavu nepřítelů stejně jako v každém jiném případě. Totéž se týká činnosti průzkumných prostředků jako jsou např.

radiolokátory. Vedle toho však přistupuje další velmi vážný demaskující příznak a tím je palba obránce. Později se zmíním o tom, jakým způsobem ji vyvoláme, je-li obránce odhodlán palbu do posledního okamžiku, právě z důvodů utajení, oddálení. Palba jako demaskující faktor slouží k odhalení:

- místa a druhu jednotlivých zbraní v palebných objektech,
- směru, dostřelu a významu palby takového objektu, jako prvku v mozaice ostatních prvků opevněného prostoru,
- místa palebných prostředků v palebných postaveních,
- důležitosti jednotlivých prostorů nasycených palbou oproti jiným prostorům, kde tolik palebných prostředků není,
- možných směrů protiztečů a manévru živou silou uvnitř opevněného prostoru.

Konečně dalším demaskujícím činitelem je průběh protitankových a protipěchotních zátarasů nevýbušného typu, které nejsou a nebo nemohou být zamaskovány. Jejich počet, druh a celkem zjevné umístění napovídá o zámyslu obránce a o jeho zhodnocení jednotlivých prostorů.

Princip dvojic

V popisu možného složení opevněného prostoru jsem ukázal, že se v něm vyskytuje řada objektů, ale rovněž i činností, které spolu úzce, promyšleně a organizovaně souvisí. Dokonalá podoba opevněného prostoru je na této souvislosti účelně založena a dosahuje právě jejím prostřednictvím požadované úpornosti, neprůchodnosti a pevnosti. Klíčem k rozrušení a posléze průchodu a zničení opevněného prostoru je proto znalost těchto souvislostí v obecné rovině. Na této znalosti můžeme v jednotlivých případech průzkumu zvláštního opevněného prostoru (každý opevněný prostor je zvláštní-jedinečný!) přistoupit k zjišťování určených objektů průzkumu, jejich podrobnému popisu, charakteristice, předání orgánům palby i všeobecného rozhodování a využití k prosazení vlastního zámyslu.

O jaké souvislosti jde?

Vycházíme vždy z celkem velmi jednoduchých a logických úvah a předpokladů. První je problém funkce živé síly. Živou silou rozumíme jednotky pěchoty. Jsou sice kostrou opevněného prostoru, ale bez působení těžších palebných prostředků, existence zátarasů a hlavně rozsáhlého systému úkrytů nemohou být vážnou překážkou. Palebné prostředky pěchoty mohou i v opevněném prostoru plnit jen tu funkci, jakou mají v obraně jakéhokoli

jiného druhu a charakteru. Živá síla proto musí působit v souvislosti s jinými prvky tak, aby se naplnila funkce opevněného prostoru jako takového.

Především je to ukrytost živé síly. Té dosahujeme vybudováním obranných zařízení, která poskytují možnost.

- ukrytí i boje zároveň,
- jen ukrytí,
- manévru z jednoho místa na druhé,
- klamání,
- boje nebo ukrytí po zničení původních obranných zařízení.

Při hodnocení živé síly je proto nutné zjistit o jaký případ konkrétně jde. To znamená např.:

- má jedno obranné zařízení svoji dvojici v záložním zařízení?
- existují spojovací cesty mezi jednotlivými obrannými zařízeními a když ano, které k nim patří?

— jaká je souvislost mezi jedním úkrytem a jedním bojovým stanovištěm živé síly? atd.

Vždy jde o odhalení souvislosti mezi dvojicí jednoho zařízení (stavby) s druhým. Z toho pak můžeme posoudit výsledky, které můžeme očekávat, vyřadíme-li jeden z obou prvků. Živá síla působí z obranných zařízení palbou. Neměnnou zásadou při organizování a budování opevněného prostoru je, aby při vyřazení jednoho prvku mohl jeho funkci plnit prvek sou-

sední (jiný). To opět znamená odhalit, která dvojice z možných dvojic je skutečně vzájemně předem funkčně spjata („zastupuje se“) a která tuto úlohu nemá.

Živá síla je chráněna i rozsáhlými systémy zátarasů. Platí, že nepostřelovaný, tedy i nepozorovaný zátaras není zátarasem v pravém slova smyslu. Každý souvisí s jednotkou živé síly, kterou chrání a která chrání jeho. Proto je nutné odhalit opět souvislost této dvojice.

Živá síla je spjata samozřejmě i s činností palebných prostředků větší mohutnosti. Zejména dělostřelectva. Dvojici: živá síla — palebné prostředky je nutné chápat jako celek, který poskytuje jeden druhému podporu a ve vzájemném působení dosahuje cíle obrany na jednotlivém úseku opevněného prostoru. Funkce živé síly je v donucení útočníka se rozvinout, zpomalit postup, způsobit mu ztráty a dezorganizovat ho. Funkce palebného prostředku je pak ve využití této situace a útočníka, jeho ničení mohutnou soustředěnou palbou. Živá síla však zároveň tím, že brání útočníkovi v postupu, chrání palebné prostředky. Odhalit, které palebné prostředky jsou určeny pro působení určité živé síly, má proto rozhodující důležitost.

Další vztah je mezi umístěním jednotlivých prvků (objektů) opevněného prostoru a terénem. Tento vztah se týká jednak ovládnutí terénu palbou z jednotlivých prvků, jednak skutečnosti přirozené ochrany poskytované terénem jednotlivým prv-

kům. Terén je proto nutné hodnotit jak ve směru průchodnosti opevněného prostoru našimi jednotkami, tak ve směru ovladatelnosti ze strany nepřítelů. Prakticky to znamená odhalit jednak vztah mezi tím co představuje ovládnutí jednotlivých terénních celků vzhledem k hodnotě opevněného prostoru, jednak to co představuje vyřazení jednotlivých obranných zařízení v opevněném prostoru vzhledem k pronikání do opevněného prostoru.

Je přirozené, že může vzniknout otázka, zda můžeme hovořit jen o vztahu v jednotlivých dvojicích a zda neplatí vztahy mnohostrannější, totiž trojstranné i vícestranné. Např.: objekt opevněného prostoru — terén — zátaras a další faktor. To je samozřejmě pravda. Souvislosti jsou zcela zřejmě mnohostrannější. Abychom je však mohli odhalit a učinit z nich klíč k hodnocení opevněného prostoru, k jeho průzkumu a následnému ničení, musíme zpočátku vycházet jen z dvojice faktorů. K nim pak řadíme (opět ve dvojicích) faktory další.

Uvádím to proto, že je nutné vidět složitější souvislost systémů obrany opevněného prostoru, než je tomu v případě normální pozici (nebo jiné) obrany v polních podmínkách bez složitých opevňovacích prací. Složitější souvislost pak můžeme odhalit jen na základě znalosti základních příčin a následků, o kterých v případě normálních obran tak podrobně neuvažujeme.

Časová posloupnost průzkumu opevněného prostoru

Budování opevněného prostoru předpokládá v první řadě čas — buď v době míru při budování opevněného prostoru převážně systémem trvalých objektů (ale nejen jich), nebo i v průběhu války mimo dotyk s protivníkem. V každém případě je na průzkum více času než při zkoumání nepřátelské obrany v dotyku. Tyto dva příklady budování opevněného prostoru znamenají, že prvotní údaje o opevněném prostoru dodává ten stupeň velení, který pracuje s průzkumnými prostředky s dosahem a působností v jistých vzdálenostech od státní hranice (předního okraje fronty) a i v době před vypuknutím nepřátelství.

Nemůžeme předem stanovit, který z průzkumných prostředků dá první údaje. Povinnost s předstihem zjišťovat opevněné prostory má více vyšších štábů, které mají k dispozici různé průzkumné prostředky. Nejpravděpodobnější první údaje přijdou od agentury. Z toho vyplývá, že bude nutně ve většině případů neúplný a i nepřesný. Průzkumný prostředek, který může

tyto neúplnosti a nepřesnosti zpráv o objektech na velkém prostoru odstranit, je pak zcela přirozeně vzdušný průzkum, a to pozorováním, ale zejména snímkováním. Není dost dobře myslitelné, aby vzdušné snímkování plnilo úkol jakési permanentní prevence, a to dlouhodobým snímáním velkých prostorů, kde by se mohl opevněný prostor vyskytovat. Impuls k takové činnosti dává zpráva, která aspoň přibližně udává existenci opevněného prostoru. Takové počáteční zprávy může dodat i hloubkový průzkum nebo zajatci (ovšem až v průběhu války).

Vzdušný průzkum se proto stává prvním zdrojem podrobnějších údajů o opevněném prostoru. Stupeň podrobnosti vyplývá ze vztahu k účelu, ke kterému se zprávy budou vyhodnocovat. Jiné faktory nás budou zajímat vzhledem k potřebám zpravodajského zhodnocení, jiné pro potřeby konkrétního ničení palbou.

Pro první případ postačují jednotlivé letecké snímky měřítka 1:20 000 nebo 1:25 000, a to formátu 30 x 30 nebo 50 x 50.

Dalším podkladem mohou být fotografická schémata zhotovovaná z těchto snímků. (Pro představu: jeden snímek 1:20 000 formátu 30×30 zobrazí území 6×6 km, jeden snímek téhož měřítka a formátu 50×50 při zvětšení zobrazí území 10×10 km atd.)

K účelům přesného vyhodnocení s cílem určovat jak souřadnice objektů, tak i podrobnosti o prostorovém umístění a rozložení, je nutné jednotlivé snímky překreslovat. Vzhledem k terénu, který je na našem zájmovém směru, není prakticky možné zhotovovat z překreslených snímků fotografický plán. Proto podkladem pro palebné využití snímkového materiálu budou jen jednotlivé překreslené snímky.

Má-li letecký snímek sloužit opravdu objektivnímu vyhodnocení a maximálně přesně zobrazit objekt průzkumu, musí být zhotovován několikrát, v různou denní dobu, různým materiálem a v různém měřítku.

To všechno vyžaduje čas, a proto je nutné letecké snímkování uskutečňovat s dostatečným předstihem, což je možné právě jen péčí vyššího štábu, před příchodem pozemních vojsk k opevněnému prostoru. Letecké snímkování se však nepřerušuje ani v době, kdy průzkum opevněného prostoru provádí již vojska. V tomto případě je účelem leteckého snímkování jen kontrolní činnost a to v prostorech, které vzbuzují pochyby a z nichž nemáme

dostatek zpráv od jiných průzkumných prostředků.

„Druhou vlnou“ průzkumných prostředků jsou pak průzkumné skupiny a hloubkové průzkumy, který uskutečňujeme do opevněného prostoru — buď po vypuknutí války, nebo v průběhu operace. Tyto dva druhy průzkumu mohou zjišťovat objekty a činnost nepřítel v podstatě dvojím způsobem: pozorováním a fotografováním. Charakteristické je postupné narůstání počtu těchto prostředků v závislostech na hloubce průzkumu svazků a útvarů, které mají vyvrátit opevněný prostor.

Jako doplněk v této fázi je aktivizován i rádiový a radiotechnický průzkum pozemní a vzdušný. To především záleží na aktivitě rádiových a radiotechnických prostředků obránce a na dosahu vlastních průzkumných prostředků tohoto druhu, na jejich konsolidaci a v neposlední řadě i celkové vzdušné situaci.

„Třetí vlnu“ představují všechny průzkumné prostředky pozemních vojsk po jejich přiblížení do bezprostřední blízkosti k opevněnému prostoru. Nikdy nebude dost podkladů pro spolehlivý průlom opevněného prostoru již v době, než se k tomu určené svazky a útvary přiblíží do bezprostřední blízkosti (dotyku). Zejména se to týká podkladů pro palbu a tedy ničení jednotlivých objektů. K tomu účelu je nutné rozvíjet všechny vhodné průzkumné prostředky a vydělit jim potřebnou dobu na konkrétní průzkum.

Možnosti průzkumu

Průzkumné prostředky, které použijeme k průzkumu opevněného prostoru jsou charakteristické svými takticko-technickými parametry, na nichž nemůžeme přirozeně nic měnit.

Přesněji řečeno, k takovému průzkumu můžeme zasadit jen ty, které dávají naději, že splní očekávání. Základem možností jsou tedy neměnné charakteristické vlastnosti. Obecně vzato, možnosti průzkumu jsou však jednak rozšiřovány, jednak zmenšovány. To závisí na vlastnostech zkoumaného objektu.

Co je nejpodstatnější?

Zvětšení možností průzkumu vzhledem k tomu, že máme k dispozici více času na zajištění než v jiných případech. To je kladná a možnosti rozšiřující stránka věci. Druhou podstatnou stránkou, tentokrát negativní, je neprostupnost zkoumaného prostoru nebo aspoň velmi ztížená prostupnost pro takové druhy průzkumu, jako jsou průzkumné skupiny. Spolu s tím pak ztěžuje efektivnost výsledků průzku-

mu i ta okolnost, že opevněný prostor má velký počet záložních a klamných objektů, jejichž odhalení není snadné. Z toho všeho je zřejmé, že průzkum opevněného prostoru musí probíhat (zejména pro potřeby palby) s neustálou intenzitou i v průběhu jeho prolamování, protože nebudeme schopni, vzhledem k uvedeným negativním okolnostem, dodat předem podklady o celé hloubce. V tomto momentě se však naše průzkumné možnosti v podstatě jen omezují, protože nejvýhodnější faktor — dostatek času — v průběhu bojové činnosti uvnitř opevněného prostoru zmizí. Podrobnější údaje můžeme získat jen o prvcích, které jsou na předním okraji, v prvním sledu.

Spolu s nevyjasněnými možnostmi funkcí záložních a klamných objektů, úpornosti obrany a zejména předem organizovaném a promyšleném systému paleb, se situace v průběhu prolamování velmi zkomplikuje.

Dalším činitelem, který hodnotíme a který omezuje naše možnosti, je průzkum

vojsk za opevněným prostorem. Jejich průzkumný postih nás donutí, právě ve velmi svízelné situaci, vydělit část našich průzkumných prostředků. Jedním z cílů obránce je totiž právě snaha o dosažení takového stavu, aby po eventuálním průlomu prostoru byl útočník značně vyčerpaný a i dezorientovaný, aby se střetl s čerstvými zálohami za opevněným prostorem. Pominout průzkum těchto sil a prostředků nepříteli znamená vystavovat riziku nesplnění daného úkolu.

Pro stanovení možností průzkumu hodnotíme tedy řadu zvláštností, které vyplývají z konkrétního případu a na jejich základě zcela odpovědně řídíme průzkum. V prvé řadě se to týká rozhodnutí, které průzkumné prostředky zasadit, jaké jim stanovit úkoly a jak práci těchto prostředků prověřovat.

1. Vzdušné snímkování a pozorování

- od prvních příznaků budování opevněného prostoru pozorováním a snímkováním zjišťovat průběh, vnitřní uspořádání, umístění jednotlivých prvků a postup budování opevněného prostoru,

- kontrolovat jednotlivé objekty těsně před zahájením průlomu opevněného prostoru,

- sledovat zálohy za opevněným prostorem.

Takto stanovené úkoly umožní na základě pozorování a snímkování vyhodnotit:

- celkový charakter, hodnotu a funkci opevněného prostoru,

- umístění a charakter jednotlivých objektů určených pro palebné působení našich prostředků,

- zámysl obránce.

2. Hloubkový průzkum a průzkumné skupiny

- při první příležitosti přisunout před, za a podle situace i do opevněného prostoru ke zjištění jednotlivých prvků opevněného prostoru nebo výrazných celků v tomto prostoru jak pro odhalení obecného průběhu a charakteru obrany, tak pro potřeby vlastní palby,

- sledovat činnost živé síly, její manévry, odhalovat maskovanou část opevněného prostoru a záložní prvky,

- sledovat zálohy za opevněným prostorem.

Tím dosáhneme jednak prověření údajů z leteckých snímků a pozorování, jednak doplníme obraz nepříteli o dosud nezjištěné podrobnosti, případným získáním zajatců odhalíme další údaje.

3. Rádiový a radiotechnický průzkum

- podle dosahu a doby k aktivizaci neprodleně zjišťovat spojovací prostředky

a průzkumné prostředky v opevněném prostoru,

- zjišťovat systém velení zálohám za opevněným prostorem.

Tím dosáhneme doplnění obrazu opevněného prostoru jednak o významu jednotlivých objektů (např. VS), jednak o celkové sestavě a důležitosti jednotlivých rájů. Můžeme tím významným způsobem podpořit závěr o zámyslu obránce.

4. Pozorování ve vojscích určených k průlomu

- předpsat části pozorovacích prostředků a posléze všem, které jsou k dispozici, dosáhnout upřesnění dosud známých údajů o celkovém průběhu, ale zejména o jednotlivých objektech,

- sledovat podrobnosti na těchto objektech k získání podkladu pro vlastní palbu i zhodnocení možné funkce těchto objektů a zámyslu vedení boje obránce.

Tím v rozsáhlé míře prověříme a upřesníme všechny údaje o předním okraji (prvním sledu), který je pod přímým pozorováním z pozemních pozorovatelů. V průběhu průlomu pak systém pozemního pozorování dodá nejdůležitější údaje o objektech v hloubce, a to jak pro potřeby vlastní palby, tak pro potřeby vševojskového rozhodování.

5. Zvukoměrný průzkum a radiolokační průzkum pomocí ARSOM

- z úplných základů připojených na odpovídajícím topografickým podkladem dlouhodobě odhalovat střežící baterie,

- v průběhu průlomu řídit palby na cíle v hloubce opevněného prostoru,

- být koordinovaně připraven k průzkumu v době, kdy vlastní činností vyvoláváme palbu dosud mlčících palebných baterií (čet, děl) nepříteli.

Tím dosáhneme základního přehledu u fyzické přítomnosti palebných prostředků v jednotlivých objektech, odhalíme systém palby a prostor, na který obránce klade důraz. V průběhu průlomu můžeme působit na dosud neumlčené palebné prostředky.

6. Radiolokační průzkum pomocí SNAR

- v noční době a při ztrátě denní viditelnosti sledovat manévry živou silou mezi objekty.

Tím odhalíme funkce záložních objektů, manévry k vyklizení některých částí, klamnou činnost, ale i přípravu protizvědi.

7. Pozemní fotografování

- při první příležitosti po příchodu k opevněnému prostoru z různých stanišť, různým materiálem a v různou denní dobu fotografovat jak souvislé prosto-

ry (panoramatický snímek), tak jednotlivé objekty,

— rozmnožením zejména panoramatických snímků dát trvalý a přesný přehled o skutečném průběhu opevněného prostoru v daném úseku pro potřeby vševojskového boje i řízení palby.

Tím dosáhneme prověření zpráv z jiných zdrojů, odhalíme detaily, zejména v kvalitě opevňovací úrovně a druhu opevnění a na základě použití speciálních metod vyhodnocování cílů z dvojice panoramatických snímků mají štáby možnost v klidném pracovním prostředí zevrubně a přesně studovat prostor.

Ke stanovení dosahovaných možností průzkumu přihlížíme k hloubce opevně-

ho prostoru. Tím si činíme obraz dosahu zjišťování prostředků, které nemohou buď proniknout do opevněného prostoru, nebo nemají dosah, který hloubku tohoto prostoru překrývá. Z toho vyplývá hypotéza o pravděpodobných výsledcích průzkumu do hloubky. To vytvoří podklad pro rozhodnutí o

— použití těch prostředků průzkumu, které mohou zbývajícím hloubku postihnout,

— vybavení vlastních vojsk průzkumnými prostředky v době vlastního průlomu.

Z hlediska palby to znamená úzké přiknutí průzkumných prostředků k palebným prostředkům.

Volba cílů

Při využívání výsledků průzkumu pro potřeby palby (ničení) vycházíme z toho, že ne všechny vhodné objekty byly přesně nebo vůbec zjištěny, že nás nepřítel bude klamat o skutečném významu jednotlivých prvků opevněného prostoru, že dojde k manévru a ke změně v obsazení jednotlivých prvků. Zaměřme se proto při volbě cílů na dvojí:

— snažit se zjistit maximální počet existujících objektů, a to s požadovanou přesností a včas,

— vydělit z tohoto počtu ty nejdůležitější, jejichž zničení podstatně oslabí obránci.

Ničení všech zjištěných objektů není konečné ani možné proto, že k tomu nikdy nebude dostatek prostředků a času. To se ovšem netýká jen dělostřelecké palby (úderů) ale i ničení činností ženijního vojska nebo letectva. Zvolit správné cíle, které by skutečně vyhovovaly uvedeným hlediskům, znamená:

— zhodnotit význam jednotlivého objektu ve vztahu k sousedním objektům,

— předvídat následky zničení zvoleného objektu,

— využít zmíněné následky pro postup do opevněného prostoru.

Z popisu funkce, složení a úkolu opevněného rajonu, jakož i z rozborů vlivů na náš průzkum je zřejmé, že nemůžeme ničit cíle ve velkých celcích, zejména ne v hloubce, že nemůžeme ničit současně, že těžiště musí být položeno na přední okraj.

Jde proto o stanovení takových objektů jako cílů, které tvoří dílčí celky a jejich vyřazení nebude obránci ničím a nikým moci nahradit a když, tak za cenu velkých potíží, ztrát, promarněného času. Výchozím bodem pro volbu cílů je znalost systé-

mu paleb v opevněném prostoru. To se týká:

— umístění jednotlivých palebných objektů a stanovišť,

— druhu palebného prostředku v nich,

— dostřelu a způsobu výstřelu z jednotlivého objektu,

— zdvojení palby jednoho objektu druhým.

Vyřazení palebných objektů (stanovišť) dosáhneme toho, že poklesne význam zátarasů a překážek, které bez pokrytí palbou mohou vojska snadno odstranit. Vyřazení palebných objektů má však i značný vliv na funkci živé síly, jejíž palebné prostředky (lehké a ruční zbraně) nemohou nikdy nahradit funkci těžších zbraní. Se současnou obrněnou technikou můžeme projít, přejít nebo minout i nezničené prvky živé síly obránci a vyvracet tak opevněný prostor po částech.

Prvním vhodným cílem budou tedy správně vytypované palebné objekty (stanoviště).

Další skupinu pak tvoří pozorovatelná a průzkumná prostředky, pokud nebudou umístěny společně v palebných objektech. Organizovaný systém paleb předpokládá jejich nepřetržitě řízení a získávání průzkumných podkladů během boje. Vyřazení tohoto prvku odsuzuje v podstatě palebné prostředky k improvizovanému použití nebo je vůbec vyřazuje.

Poněkud zvláštní je význam prvků vedení a spojovacích uzlů. Na rozdíl od pozici nebo mobilní obrany je obrana opevněného prostoru charakterizována samostatně vytyčenými úkoly pro jednotlivé prvky, jejich povinností bojovat v obklopení a bez očekávání pomoci od sousedů či od vyššího stupně velení. Samostatnost

jednotlivých prvků, relativní omezenost a jednoduchost jejich úkolů nemůže proto významně ovlivnit ztráta spojení a velení od vyššího stupně. Proto význam prvků velení je poněkud nižší a v některých případech — zejména na úrovni rot, praporů a uskupení — je můžeme pominout při volbě jako cíle pro naši palbu.

Průzkum zátarasů a překážek naproti tomu je nutné provádět velmi pečlivě. Ne z hlediska podkladů pro palbu, ale z hlediska zhodnocení prostupnosti terénu a údajů pro volbu způsobů zřizování průchodů. Tento úkol nemůžeme svěřovat palbě dělostřelectva (činnosti letectva), ale jen speciálním zařízením ženijní techniky. Zátaras a překážky proto rovněž nepokládáme za výhodné cíle pro palbu.

V podstatě tedy zbývá vybrat cíle v poslední skupině, kterou je živá síla. Rozho-

dujícím kritériem je jistota obsazení zvolených objektů živou silou. Vedle zjištění obecných podkladů pro volbu cíle (místo, rozměr, charakter) je to úkol daleko složitější. Sledovat obsazení zvoleného objektu je nutné do posledního okamžiku před zahájením palby a mimoto i v jejím průběhu, protože opevňovací stavby mohou dovolit vyjít z postřelovaného prostoru i pod palbou. Živá síla a objekty, které obsazuje, je cíl, který se v opevněném prostoru co do počtu vyskytuje v největším množství případů a v největším rozsahu. To však nikterak neznámá, že bychom také měli na něj nejčastěji střílet. Učinit šablonovitě rozhodnutí v tom smyslu, že každé ohnisko odporu bude v průlomovém pásmu cílem, by bylo tou největší chybou útočníka.

Několik poznámek k průzkumu bojem

Průzkum bojem je svou podstatou experimentem. Vlastní bojovou činností vnášíme do sestavy nepříteli změny, na které je nucen určitým způsobem reagovat. Cílem je, aby reagoval tak, jak je připraven reagovat ve skutečném boji.

Je proto důležité nejen donutit protivníka k této reakci, ale tuto zjistit, popřípadě zevšeobecnit i pro ostatní úseky, kde průzkum bojem neprobíhal, ale co hlavně: cílevědomě svou činnost plánovat. Zjednodušeně to znamená chtít vědět čeho má být dosaženo. Ne všechno nám totiž bude o nepříteli neznámé. Organizovat průzkum bojem v opevněném prostoru jen za účelem ověření si údajů získaných z jiných zdrojů je přepych.

Výsledkem průzkumu bojem mělo být odhalení dosud:

- teoreticky předpokládaných faktů,
- naprosto netušených údajů.

Hlavními objekty pozornosti musí být v každém případě ty, které tvoří podstatu hodnoty obrany. Jde proto především o palebné objekty, manévry živou silou a protitankové zátaras. Společně s tím zkoumáme, přesněji řečeno vyhodnocujeme po průzkumu bojem celkové chování nepřítel jako obránce. Jde proto o tento postup:

- stanovit úsek pro průzkum bojem,
- stanovit cíl průzkumu bojem,
- prozkoumat předem označené objekty,
- sledovat objevení se dosud neznámých objektů,
- vyhodnotit celkovou reakci obránce.

Úsek průzkumu bojem můžeme stanovit buď tam, kde můžeme hovořit o velké pravděpodobnosti typizace. To znamená, že sestava nepřítel je stejná nebo velmi podobná i na jiných úsecích a že jeho reakce bude zřejmě i na nich v případech boje shodná. Jednou akcí proto získáme výsledky jako v případě akcí několika. Kromě toho úsek můžeme volit tam, kde je situace velmi nejasná, odkud nemáme žádné podstatné zprávy. Konečně můžeme uvažovat i z hlediska klamání, a to tak, aby průzkum bojem sice probíhal v prostoru podle první varianty (typický prostor), ale ve skutečnosti tam, pak průlom neprobíhal.

Stanovení cíle průzkumu bojem je závislé na množství a kvalitě dosud získaných zpráv. Prozkoumání předem označených objektů se děje v celém rozsahu. To znamená nejen místo, druh a kvalitu objektu, ale i jeho návaznost k objektům jiným, činnost z něho vedená, možnost jeho vyklizení, možnost doplnění materiálem i živou silou atd. To se týká jak objektů, které jen předpokládáme v určitém prostoru, tak dílčích skutečností předpokládaných na objektu jako takovém již známém.

Ke sledování nově zjištěných objektů je potřeba vyčlenit speciální prostředky průzkumu. Ty mohou být vyčleněny před opevněným prostorem. Jejich speciálnost míníme ve smyslu vylučnosti k průzkumu jen nových objektů.

Vyhodnocení výsledků průzkumu bojem je záležitost čistě zpravodajská a probíhá na základě studia všech dílčích zpráv v přesném chronologicky řazeném sledu

jejich zachycení. Tímto úkolem dovršujeme využití průzkumu bojem pro budoucí průlom opevněného prostoru.

Úspornost a hodnota obrany opevněného prostoru není jen věcí teoretických konstatování, ale záležitostí praktického významu. Obránce nemůžeme jen tak snadno oklamat o našich úmyslech. Reálnost výsledků průzkumu bojem je závislá i na

obdobě sestavy tohoto prvku se sestavou vojsk určených k průlomu. Chceme-li vyvolat podobnou situaci musíme použít i podobné prostředky. Jen na ně totiž bude nepřítel podobně reagovat. Chtít prolamovat s tanky, ale do průzkumu bojem tanky nezařadit je špatné. Tomu bu proto také úměrné ztráty. To nemůžeme vyloučit, ale naopak musíme očekávat.

Opevněný prostor jako celek je svou podstatou jedním z nejsložitějších objektů průzkumu vůbec. Vzájemné vazby funkcí jednotlivých prvků opevněného prostoru jsou z hlediska průzkumu velmi těžko zjištěitelné a právě ty to jsou, které ve svém komplexu tvoří obrannou hodnotu celého opevněného prostoru. Jedinou předností průzkumu je stacionární charakter objektů a poměrný dostatek času na jejich průzkum. Základem každého průzkumu má být letecký snímek, jehož obsah je podkladem jak pro základní vyhodnocení, tak pro řízení průzkumu.

Pro organizaci průzkumu a jeho konkrétní řízení je důležitým podkladem teoretická znalost počtu, druhu, charakteru a funkce jednotlivých prvků opevněného prostoru. Na jejich základě můžeme vyvodit demaskující příznaky, tím orientovat průzkum a ulehčit vyhodnocení dílčích údajů v celkový obraz zkoumaného prostoru.

Znalost funkce jednotlivých prvků opevněného prostoru je důležitá nejen pro vlastní průzkum, ale rovněž pro volbu objektů určených k ničení. Nepřesně udaný objekt jako cíl pro palbu nebo pro ženižní ničení vyloučí jeho vyřazení a způsobí velké potíže při průlomu.

HODNOCENÍ MOŽNOSTÍ LETECTVA NEPŘÍTELE

Výrazné místo mezi prostředky vzdušného napadení stále zaujímá taktické a částečně i vojenské letectvo. Způsoby jejich používání se neustále rozpracovávají. Čím více se zdokonalují metody jejich použití, tím více se propracovávají metody hodnocení jejich možností. K tomu přispívá širší využívání výpočetní techniky schopné v krátké době zpracovat velké množství variant použití prostředků vzdušného napadení.

Způsobů hodnocení bojových možností prostředků vzdušného napadení bylo ve vojenském tisku popsáno více. Některé hodnotí jejich možnosti v dílčích etapách bojové činnosti, jiné hodnotí jejich možnosti vcelku. Cílem tohoto pojednání je skloubit některé vhodné způsoby hodnocení a s využitím platných nebo předpokládaných norem a poznatků ukázat příklad komplexního hodnocení bojových možností letectva nepřitele proti vlastním vojskům ve štábech PVO a letectva a tím dát podklad pro jeho širší využívání v těchto, popřípadě v jiných štábech.

Zatímco vševojskovým štábům postačují méně podrobné údaje o letectvu nepřitele, které může působit proti vlastním vojskům, zaměřuje se zájem štábů PVO a letectva na zjištění propracovanějších ukazatelů, které v porovnání s možnostmi vlastních prostředků PVO a letectva poskytují velitelům a náčelníkům komplexnější přehled o kritických momentech bojové činnosti za celou dobu operace, i v jejich jednotlivých fázích.

Hlavními ukazateli možností prostředků vzdušného napadení, na které se zaměřuje pozornost štábů PVO a letectva je **množství prostředků vzdušného napadení, jejich bojové úsilí a množství vzdušných cílů**, které mohou působit do pásma činnosti vlastních vojsk. Tyto ukazatele by bylo možné rozšířit o další

(spojené s hodnocením účinků palubní výzbroje) jejichž obsah by se zabýval mírou efektivnosti kvantifikující výsledky bojové činnosti letectva nepřitele proti vlastním vojskům a objektům. Vzhledem k objemnosti problematiky rozeberu jen část týkající se hodnocení množství letectva nepřitele bez podrobného hodnocení množství palubní výzbroje proti vlastním vojskům a objektům.

Množství prostředků vzdušného napadení

Stanovit počty letounů, které mohou působit proti vlastním vojskům je značně obtížné. Odhad ztěžuje schopnost letectva uskutečňovat rozsáhlý manévr z jednoho prostoru bojové činnosti do druhého v relativně krátké době. Základem ke stanovení jeho počtů bude odhad podložený znalostmi norem, výzbroje, organizace a zásad bojového použití letectva, dále odhad založený na analýze záměrů použití pozemních sil a prostředků vzdušného napadení nepřitele v zájmovém pásmu vlastních vojsk, znalost rozmístění leteckých svazků, útvarů a jednotek v pásmu proti vlastním vojskům a jejich neustálé sledování v průběhu bojové činnosti. Většina uvedených skutečností je známa nebo se nechá dostatečně přibližně odhadnout již v míru a proto se mohou zpracovat a vyhodnotit v několika možných alternativách předem. Poslední podmínka je závislá na výsledcích průzkumů organizovaných vyššími vševojskovými a leteckými štáby v průběhu bojové činnosti. Štáby PVO mohou tyto údaje získávat od zpravodajských orgánů těchto štábů. Přístup ke stanovení počtu prostředků vzdušného napadení do pásma vlastních vojsk je uveden na **obr. 1** a v další části.

Stanovení celkového počtu letounů

Z obr. 1 je patrné, že proti vlastním vojskům mohou působit převážně letouny dislokované na letištích v jejich pásmu činnosti. Je-li na každém letišti umístěn konkrétní počet letounů označený jako f_i , pak celkový počet všech letounů (F_{celk}), které má nepřítel k dispozici proti vlastním vojskům může být vyjádřen vztahem

$$F_{\text{celk}} = \sum_{i=1}^n f_i \quad (1.0.0)$$

Tímto způsobem mohou být stanoveny celkové počty po jednotlivých druzích letectva, s kterými je nutné ze strany nepřítel počítat. (SB – stíhací bombardovací; P_z – průzkumné, SL – stíhací letouny).

$$F_{SA}(P_z, SL) = \sum_{i=1}^n f_{iSB}(P_z, SL)$$

Vycházíme-li z obr. 1, může být proti vlastním vojskům nasazeno od jednotlivých druhů letectva toto množství letounů:

$F_{SB} = 42 + 42 + 56 + 56 + 75 = 271$ s tíhacích bombardovacích letounů

$F_{P_z} = 25 + 36 + 18 = 79$ průzkumných letounů

$F_{SL} = 21 + 21 + 30 = 63$ stíhacích letounů

V tom případě bude celkový počet taktických letounů

$$F_{\text{celk}} = F_{SB} + F_{P_z} + F_{SL} = 271 + 79 + 63 = 413$$

Pro úplnost, především však z důvodů neustále stoupajícího místa a významu vojskového letectva v operacích pozemních vojsk nepřítel bude vhodné zahrnout do kalkulací i vojskové letectvo. Za předpokladu, že v prvním operačním sledu nepřítel budou zasazeny dvě divize, každá s 27 vojskovými vrtulníky a letouny, může celkový počet vojskových letounů (F_{vojsk}) působících do pásma činnosti vlastních vojsk v první fázi operace dosahovat:

$$F_{\text{vojsk}} = 27 + 27 + 18 = 72 \text{ vojskových letounů}$$

Uvedené počty letectva odpovídají začátku operace. Poněvadž v jejím průběhu dochází k posilování a doplňování taktického letectva novými jednotkami a k zasazování svazků druhého operačního sledu a jejich vojskového letectva, bude nutné počítat dále i tyto prostředky. Předpokládáme, že k posilování taktického letectva (F_{posil}) dojde počátkem třetího dne operace touto hodnotou

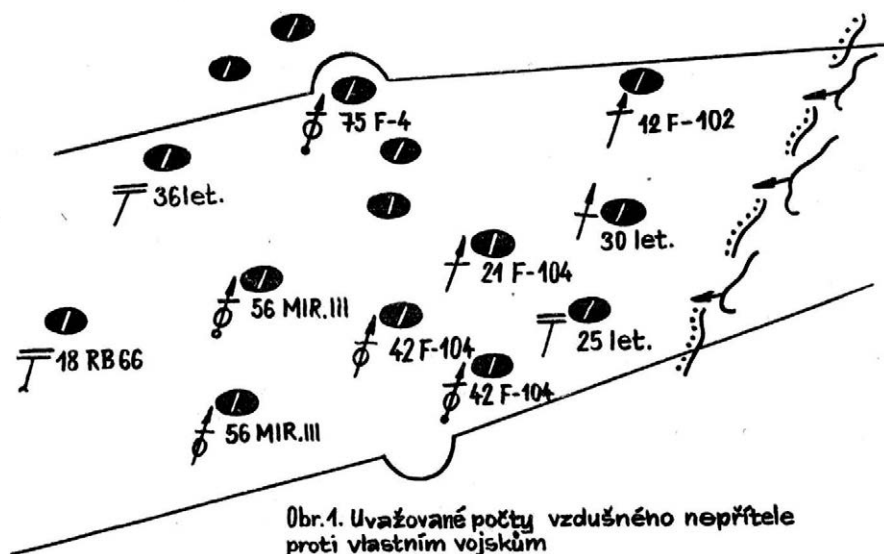
$$F_{SB \text{ posil D3}} = 75 \text{ stíhacích bombardovacích letounů}$$

$$F_{P_z \text{ posil D3}} = 36 \text{ průzkumných letounů}$$

V pozemních silách předpokládáme, že během druhého dne operace bude zasazena jedna divize s počtem 104 vojskových letounů a třetí den bude zasazena divize disponující 38 vojskovými letouny.

$$F_{\text{vojsk D2}} = 104 \text{ vrtulníků a letounů}$$

$$F_{\text{vojsk C3}} = 38 \text{ vrtulníků a letounů}$$

Obr.1. Uvažované počty vzdušného nepřítel proti vlastním vojskům

Stanovení počtů letounů s přihlédnutím ke koeficientu bojové pohotovosti

Ze skutečných počtů letounů (F_{SB} , F_{Pz} , F_{SL} , F_{vojisk}) uváděných na letištích rozmístěných v pásmu vlastních vojsk se však bojové činnosti plný počet letounů neúčastní. Část jich z jakýchkoli, především však z technických příčin nebude schopna bojové činnosti. Počet bojeschopných letounů je stanoven koeficientem bojové pohotovosti K . Jeho velikost může být určována pro všechny druhy taktického letectva jednotně nebo může být pro různé druhy letectva odlišná. Zpravidla se pohybuje v rozmezí od 0,6 do 0,9 skutečného stavu pro letouny a 1 pro rakety a řízené střely. U vojskového letectva koeficient bojové pohotovosti se může pohybovat rovněž v uváděném rozmezí. Koeficientem bojové pohotovosti je tedy ze skutečných počtů vydělena ta část letounů, která musí být schopna zahájit plnění bojového úkolu v časových normách stanovených bojovými nařízeními k uvádění letectva nepřítele do bojové pohotovosti.

Obecně může být jejich počet určen vztahem

$$F = F_{\text{celk}} \cdot K \quad (1.0.1)$$

kdě f – počet bojeschopných letounů

F_{celk} – celkový počet letounů, které má nepřítel k dispozici

K – koeficient bojové pohotovosti

Za celkový počet letounů můžeme dosazovat i počty letounů jednotlivých druhů letectva (F_{SB} , F_{Pz} , F_{SL} , F_{vojisk}) zvláště, bude-li pro každý druh letectva stanoven různý koeficient bojové pohotovosti.

Vyděme-li pro náš případ z celkového počtu letounů a z předpokladu, že hodnota koeficientu bojové pohotovosti nepřátelského letectva se rovná 0,8, je zřejmé, že pro první vzlet může nepřítel použít tyto počty letounů

$F = F_{\text{celk}} \cdot K = 413 \cdot 0,8 = 330$ letounů (kromě letounů vojskového letectva).

U jednotlivých druhů letectva nepřítel pak budou počty bojeschopných letounů dosahovat hodnot: $F_{SB} = 217$, $F_{Pz} = 63$; $F_{SL} = 50$; $F_{vojisk} = 58$ (bez posilového letectva).

Stanovení počtů letounů s přihlédnutím ke ztrátám

Protože ztráty prostředků vzdušného napadení mají pro další postup a výpočty jejich množství značný význam, rozeberu je podrobněji. Mohou být rozděleny jako

- ztráty, které nepřítel utrpěl na zemi,
- ztráty způsobené nepříteli ve vzduchu.

Účast letectva na plnění úkolů jaderného napadení v operačním rámci může být až 75 %.

Z toho důvodu jeho ničení a umlčování v samotném počátku války bude jedním z důležitých úkolů vojsk, poněvadž dokud nejsou způsobeny letectvu a raketám nepříteli rozhodné ztráty, nelze počítat s velkými úspěchy na zemi ani ve vzduchu. Kromě toho, prostředků PVO nebude téměř nikdy dostatek, který by zabezpečoval úplné zničení prostředků vzdušného napadení ve vzduchu, nebo který by je mohl odvrátit od splnění záměrů.

Z přirozených důvodů bude výhodné v prvním pořadí ničit letiště letounů – nosičů jaderných zbraní a postavení operačních raket. Tím může být do značné míry snížen počet jaderných úderů plánovaných nepřítelem proti vlastním vojskům a současně pro boj vlastních prostředků PVO s nepřítelům ve vzduchu vytvořen příznivější poměr sil. V dalším mohou být ničena obsazená letiště ostatních druhů letectva např. v pořadí stíhací bombardovací, průzkumné a ostatní.

Možnost ničení prostředků vzdušného napadení na zemi bude záviset mj. na hloubce jejich umístění od předního okraje a na síle jejich protivzdušné obrany. Na to úzce navazují přímé momenty ovlivňující ztráty letectva nepřítele na letištích a odpalovacích zařízeních řízených střel a raket v jejich postaveních, kterými jsou

- stupeň ženižního vybudování a ukrytí techniky na letištích,
- počet a druh úderů uskutečněných na letištích a
- mohutnost jejich bojových náplní.

Na druhé straně závisí na možnostech prostředků, které je mají ničit, tj. na dosahu operačních raket, doletu frontového letectva, přesnosti úderu aj.

Stanovit hodnotu ztrát prostředků vzdušného napadení, způsobených nepříteli na zemi, je značně obtížné. Výsledky praktických poznatků nejsou k dispozici a teoretické úvahy i při respektování mnoha faktů a zákonitostí jsou rozdílné. Pro náš příklad budeme předpokládat, že se mohou pohybovat od 0 do 100 %. Obecně je můžeme vyjádřit koeficientem označeným jako P_{let} , jehož velikost může dosahovat hodnot od 0 do 1. Za těchto předpokladů a s využitím předchozího vztahu (1.0.1) je možné obecně stanovit počet letounů zničených na letišti $F_{P\text{let}}$ podle vzorce

$$F_{P\text{let}} = F_{\text{celk}} \cdot K \cdot P_{\text{let}}$$

Zvolíme-li hodnotu koeficientu ztrát P_{let} 0,1 ($P_{\text{let}} = 0,1$ budeme rozumět, že nepříteli mohou být na zemi před uskutečněním prvního vzletu způsobeny ztráty asi 33 z počtu 330 bojeschopných letounů, protože

$F_{P\text{let}} = 413 \cdot 0,8 \cdot 0,1 = 33$ taktických letounů.

Podobným způsobem mohou být posuzovány i ztráty způsobené nepříteli ve vzduchu. Budou to letouny buď úplně zničené nebo tak poškozené, že je nepřítel v dané operaci nebude moci použít. Základem pro jejich výpočet je množství PL zbraní, munice, koeficient stability velení aj. pomocí nichž se stanoví palebné možnosti vlastní PVO. (Způsobů výpočtu bylo ve Sborníku vojska PVO i v jiných pramenech uveřejněno několik). Podíl palebných možností prostředků PVO a počtu bojeschopných prostředků vzdušného napadení se pak stává mírou hodnoty protivzdušné obrany. Teoreticky se může pohybovat od 0 do 100 %. Prakticky bude závislá na konkrétním množství a činnosti prostředků PVO a na jejich zabezpečení municí. Protože se nebudeme výpočtem bojových možností prostředků PVO v tomto článku zabývat, přijmeme pro náš příklad, že vlastní prostředky PVO mohou způsobit nepříteli při každém vzletu 20 % ztráty. Obecně může být hodnota ztrát způsobena letectvu nepříteli ve vzduchu označena jako P_{WZD} a vyjádřena koeficientem. Za předpokladu, že $P_{WZD} = 0,2$ může hodnota ztrát nepříteli při jeho prvním vzletu dosahovat 66 letounů, poněvadž

$$F_{P_{WZD}} = F_{celk} K \cdot P_{WZD} = 413 \cdot 0,8 \cdot 0,2 = 66 \text{ taktických letounů} \quad (1.0.3)$$

Ztráty způsobené nepříteli na zemi i ve vzduchu tvoří tedy souhrn ztrát, který pro každý uskutečněný vzlet letounů může být označen jako F_p .

$$F_p = F_{celk} K \cdot (P_{let} + P_{WZD}) \quad (1.0.4.)$$

Objektivnost hodnocení nemůže být zachována budou-li na jedné straně uvažovány ztráty nepříteli na zemi i ve vzduchu a na vlastní

straně nebudou uvažovány ztráty žádné. Z toho důvodu bude třeba, aby z každého provedeného vzletu nepříteli byly vyvozeny ztráty na vlastních silách a prostředcích PVO. Protože jejich stanovení je stejně obtížné jako stanovení ztrát prostředků vzdušného napadení na zemi, musí být určovány pro každý případ (vzlet nepříteli) zvlášť, nebo paušálně koeficientem. Jiný způsob řešení spočívá v tom, že za přibližně vyrovnaného stavu sil a prostředků ztráty způsobené nepříteli i vlastní PVO na zemi budou vědomě započítány. Přijmeme-li tento druhý způsob i v našem případě, pak koeficient ztrát prostředků vzdušného napadení nepříteli označíme jako P a jeho procentuální hodnotu vypočteme jako výsledek bojových možností prostředků PVO odpovídajícím koeficientem.

Vývody o očekávaných ztrátách umožňují stanovit předpokládaný zůstatek prostředků vzdušného napadení F , který má nepřítel k dalšímu použití.

$$F = F_{celk} - (F_{celk} \cdot K \cdot P) = F_{celk} (1 - K \cdot P) \quad (1.0.5.)$$

Dosažením hodnot můžeme zjistit, že z původních 413 taktických letounů může nepřítel po prvním vzletu použít 347 letounů, protože $F = 413 (1 - 0,8 \cdot 0,2) = 347$ taktických letounů.

Uspořádají-li se uváděné vzorce a výsledky do tabulky, získáme ucelený přehled pro výpočet prostředků napadení k libovolné situaci (tabulka 1).

Uváděné vztahy jsou schématicky vyjádřeny na obr. 2.

Z tabulky vyplývá, že jádrem každého vztahu je člen geometrické řady s výrazem $(1 - K \cdot P)$. Pomocí tohoto faktu je možné odvodit další vztahy, jako

Tabulka 1

Pořadové číslo vzletu (M)	Celkový počet letounů před daným vzletem	Počet letounů v daném vzletu s uvažováním koef. bojové pohotovosti	Počet letounů, které může nepřítel ztratit v daném vzletu	Počet letounů po ukončení daného vzletu
1	2	3	4	5
první	F_{celk}	$F_{celk} K$	$F_{celk} K P$	$F_{celk} - F_{celk} K P = F_{celk} (1 - K P)$
druhý	$F_{celk} (1 - K P)$	$F_{celk} (1 - K P) K$	$F_{celk} (1 - K P) K P$	$F_{celk} (1 - K P)^2$
třetí	$F_{celk} (1 - K P)^2$	$F_{celk} (1 - K P)^2 K$	$F_{celk} (1 - K P)^2 K P$	$F_{celk} (1 - K P)^3$
i-tý	$F_{celk} (1 - K P)^{i-1}$	$F_{celk} (1 - K P)^{i-1} K$	$F_{celk} (1 - K P)^{i-1} K P$	$F_{celk} (1 - K P)^i$
n-tý	$F_{celk} (1 - K P)^{n-1}$	$F_{celk} (1 - K P)^{n-1} K$	$F_{celk} (1 - K P)^{n-1} K P$	$F_{celk} (1 - K P)^n$

Celkový počet letounů před prvním vzletem	
	F_{celk}
Počet letounů pro první vzlet s uvažováním koeficientu techn. pohotovosti	
	$F_{\text{celk}} \cdot K$
Počet letounů, které nepřítel může ztratit v prvním vzletu	
	$F_{\text{celk}} \cdot K \cdot P$
Počet letounů po ukončení prvního vzletu	
	$F_{\text{celk}} - F_{\text{celk}} \cdot K \cdot P = F_{\text{celk}} (1 - K \cdot P)$

Obr. 2

– počet letounů nepřítel před „i-tým“ vzletem:

$$F_{i-1} = F_{\text{celk}} (1-KP)^{i-1} \quad (1.0.6)$$

– počet letounů nepřítel v „i-tém“ vzletu:

$$F_i = F_{\text{celk}} (1-KP)^{i-1} K \quad (1.0.7)$$

– počet letounů nenávratně ztracených v „i-tém“ vzletu:

$$F_{Pi} = F_{\text{celk}} (1-KP)^{i-1} K P \quad (1.0.8)$$

– celkový počet letounů ztracených za všech „n“ vzletů:

$$F_{Pn} = F_{\text{celk}} 1 - (1-KP)^n \quad (1.0.9)$$

Pomocí odvozených vztahů je možné vypočítat libovolné varianty složení a počtů prostředků vzdušného napadení proti vlastním vojskům. Uspořádání může být různé. Podle zvyklostí štábů PVO a letectva budou nejvhodnější formalizované tabulky. Možná forma je uvedena v **tabulce 1 a**.

Stanovení počtů letounů, které se účastní hromadných úderů

Poslední část tabulky je vyhrazena pro počty letounů, které se účastní hromadného úderu. Proto krátce uvedu možnou metodiku pro určení jejich počtů.

Při hromadném úderu dochází k silné koncentraci leteckých sil během krátkého období. Účastňuje se jí zpravidla většina stíhacího bombardovacího letectva, část průzkumného letectva nepřítelů určená k odhalení nových cílů a ke kontrole výsledků bojové činnosti stíhacích bombardovacích letounů a část stíhacího letectva jako **stíhací doprovod předchozích druhů letectva**. Ostatní letouny, které se neúčastní hromadných úderů plní úkol letectva v období mezi hromadnými úderu. Ta část letectva nepřítelů, která se účastní 1. hromadného úderu na začátku operace se stanoví pomocí **koeficientu účasti letectva v 1. hromadném úderu** $K_1 \cdot H_U$ takto

$$F_1 \cdot H_U = F_{\text{celk}} \cdot K \cdot K_1 \cdot H_U \quad (1.1.0)$$

Uskutečňuje-li nepřítel hromadný úder v průběhu operace (vyčerpal již částečně letové úsilí) pak se určí počet letounů, které se účastní hromadného úderu v souladu se vzorcem (1.0.7) takto:

$$F_{HU} = F_{\text{celk}} (1-KP)^{i-1} K \cdot K_{HU} \quad (1.1.1)$$

Hodnota koeficientu účasti taktického letectva v hromadném úderu může být pro různé druhy letectva různá. Jako reálná se připouští:

- až 80 % stíhacích bombardovacích letounů (tzn., že $K_{SBHU} = 0,8$);
- 20 až 40 % průzkumných letounů (tzn., že $K_{PzHU} = 0,2$ až $0,4$);

– až 50 % stíhacích let. (tzn., že $K_{SL} H\dot{U} = 0,5$).

Tato čísla nemusí být stálá, mohou se měnit v každém následujícím hromadném jaderném úderu a podle ztrát nepřítele. V tabulce 1a je uvažováno

$K_{SB1, H\dot{U}} = 0,8$; $K_{Pz1, H\dot{U}} = 0,3$; $K_{SL1, H\dot{U}} = 0,4$ a $1. H\dot{U}$ je na začátku operace. Vlastní metodiku hromadného úderu nebudu dále rozebírat.

Tato stať včetně tabulky byla zpracována tak, aby dávala představu o tom, jak se dopracovat k reálným počtům letounů nepřítele, s kterými se do vlastního pásma počítá. Tyto počty jsou však jen výchozí částí hodnocení bojových možností letectva nepřítele proti vlastním vojskům. Protože každý letoun je za určitou časovou jednotku (v operaci obvykle za den) použit několikrát, je třeba možnosti letectva posuzovat s přihlédnutím k jeho bojovému úsilí. Podrobněji je tato problematika rozebrána v další části.

Tabulka 1a

Poř. čís.	Prostředky vzduš. napadení	Stav	V pásmu vlastních vojsk (frontu, armády)					
			Celkem (F_{celk})		S uvažováním koef. boj. pohot. ($F_{celk} \cdot K$)		v 1. hrom. úderu ($F_{celk} \cdot K \cdot K_1 H\dot{U}$)	
			bez ztrát na zemi	se ztrátami na zemi	bez ztrát na zemi	se ztrátami na zemi	1. $H\dot{U}$ provedl dříve nepřítelem	1. $H\dot{U}$ provedl dříve vl. vojska
1	Stíh. bomb.							
	— LA	300	75 + 75*	68 + 68*	60 + 60*	54 + 54*	48	43
	— LD	150	84	76	67	60	54	49
	— TLV	200	112	100	90	81	58	52
	Celkem	650	271 + 75*	234 + 68*	217 + 60*	195 + 54	—	—
2	Průzkumné							
	— LA	75	—	—	—	—	—	—
	— LD	50	39	35	31	28	9	8
	— TLV	70	40 + 36*	36 + 32*	32 + 29*	29 + 26*	10	8
	Celkem	195	79 + 36*	71 + 32*	63 + 29*	57 + 26*	19	16
3	Stíhací							
	— LA	75	—	—	—	—	—	—
	— LD	50	30	27	24	22	10	9
	— TLV	100	33	30	26	23	10	9
	Celkem	225	63	57	50	45	20	18
4	Vojskové							
	— polní A		104**	94**	83**	75**	—	—
	— as		72	65	58	52	—	—
	— as		38*	34*	30*	27*	—	—
	Celkem		72 + 142**	65 + 128**	58 + 113**	52 + 102**	—	—
	Úhrnem							
	— taktické	1070	413 + 111*	362 + 100*	330 + 89*	297 + 80*	—	—
	— vojskové		72 + 142**	65 + 128**	58 + 113**	52 + 102**	199	178

Poznámka:

* a ** posílení v průběhu D3 a D2

– ztráty na zemi jsou uváděny jen jako možný příklad, v dalších tabulkách nebudou uvažovány,
– tabulku je možné dále upravovat podle stupně, na kterém je zpracována. Je-li zpracován na stupni frontu, může být tabulka rozšířena o rubriky, vyjadřující možnosti prostředků vzdušného napadení do pásme jednotlivých armád apod.

Bojové úsilí letectva

Letectvo nepřítele vede bojovou činnost s různým bojovým úsilím. Je to v podstatě míra intenzity bojové činnosti letectva. Vyjadřuje se v letounových, jednotkových nebo útvarových vzletech za určitý časový úsek. Může být určováno na den, na noc, na období splnění bojového úkolu, případně na delší časové období. Zpravidla se určuje na 24 hodin.

Bojové úsilí závisí na druhu a době operace, na rázu bojového úkolu a na podmínkách jeho plnění a dalších okolnostech. Může být rozdílné pro všechny druhy letectva, typy letounu, podle složení jednotek, podle různých stupňů vycvičenosti, duševního a fyzického stavu pilotů. V neposlední míře je pak závislé na materiálně technickém a leteckém zabezpečení. Značný vliv na úsilí letectva budou mít i vnější vlivy jako jsou povětrnostní a denní podmínky a radiční situace.

Toto úsilí nebude rozloženo pro všechny dny rovnoměrně. Větší intenzitu může mít na počátku a v důležitých etapách bojové činnosti, menší po vyčerpání sil apod. Podle hodnocení průběhu a výsledků bojové činnosti letectva armád západních států v lokálních válkách a při některých cvičeních posledních let se může jeho bojové úsilí vyjádřit přibližně třemi stupni intenzity:

- zvýšené,
- normální,
- snížené.

Se **zvýšeným bojovým úsilím** je možné počítat především ve válce vedené konvenčními prostředky. Klade maximální nároky na personál, techniku a materiálně technické zabezpečení. Využívá se zpravidla krátkodobě na počátku války v důležitých etapách operací, při nedostatku letectva, působí-li letouny na krátkou vzdálenost apod. Zvýšeným úsilím nemusí letectvo působit v celé šíři fronty, ale např. jen v určitém ohraničeném pásmu nebo prostoru. Jako příklad zvýšeného letového úsilí možno uvést použití letectva Izraele v izraelsko-arabské válce, kdy na jejím počátku stíhací bombar-

dovací letouny uskutečnily až 7 letounových vzletů během 24 hodin.

Normální bojové úsilí je pro činnost letectva nejcharakterističtější. Zabezpečuje činnost vojsk v souladu s přijatými normami. Má být vedeno plynule po celou dobu operace, má odpovídat dlouhodobému uchování psychických sil a fyzických fondů osádek a techniky. Přestávky mezi lety při normálním letovém úsilí odpovídají požadavkům a potřebám kladeným na spolehlivou přípravu osádek a techniky k dalším letům.

Snížené bojové úsilí je dost výjimečné, poněvadž možnosti letectva jsou čerpány pod jeho letový průměr. Může být využíváno při vyčerpání osádek, na méně zatížených úsecích fronty, případně při převaze a dostatečném množství letectva.

Bojové úsilí letectva pro operaci nemusí být rozloženo ve všech dnech rovnoměrně. Bude odpovídat především úkolům. Možný příklad rozložení vzletového úsilí v prvních dnech války je uveden v **tabulce 2**.

Vycházíme-li ze skutečnosti, že sama operace nemá vlastní číselné parametry a bude probíhat nerovnoměrně ovlivňována řadou nahodilostí, nebude ani pro volbu stupně intenzity letového úsilí existovat nějaké pevné pravidlo. Proto se může letové úsilí měnit od situace k situaci od zvýšeného až po snížené. Relací, v jakých mohou být stupně bojového úsilí letectva operace vyjádřeny, může být více. Např. lze je vyjádřit procentuálně jako určitý časový díl operace nebo jako procentuální část ze všech předpokládaných vzletů za dobu operace. V konkrétním modelu činnosti letectva nepřítele v operaci mohou být vyjádřeny podle úkolů, které má letectvo plnit např. takto: zvýšené 20 %, normální 70 % a snížené 10 % letového úsilí, případně se některý stupeň nemusí uvažovat. Proporce se budou měnit podle situace a úkolu vojsk i letectva. Při modelování bojové činnosti bude proto účelné počítat s více variantami, které mohou být postupně zpracovány pomocí výpočetní techniky.

Tabulka 2

Druh letectva	D 1			D 2			D 3			D 4			D 5			D 6		
	Z	N	S	Z	N	S	Z	N	S	Z	N	S	Z	N	S	Z	N	S
Stíhací bombardovací	7	3	2	6	2	1,8	5	1,8	1,5	3	1,5	1,2	2	1,2	1	1,8	1,2	1
Průzkumné	4	2	1,5	4	2	1,5	3	2	1,5	2	1,5	1	2	1,5	1	2	1,5	1
Stíhací	7	3	2	6	2	1,8	5	1,8	1,5	3	1,5	1,2	2	1,2	1	1,8	1,2	1
Vojskové*)	6	3-4	2	4	3	2	3	2	1,5	2	1,5	1	2	1,5	1	1,8	1,5	1

Z - zvýšené; N - normální; S - snížené

*) průzkumné a bitevní (dopravní méně)

Letectvo nepřítele může tedy působit různým bojovým úsilím. Vyjdeme-li z předpokladu, že bude působit normálním letovým úsilím, může každý letoun uskutečnit každý den operace různý počet vzletů. Počet vzletů může být odlišný jak u jednotlivých druhů, tak u jednoho druhu letectva. Jiným bojovým úsilím budou působit stíhací letouny v porovnání s letouny průzkumnými a v rámci stíhacího bombardovacího letectva. Může být odlišná intenzita mezi lehkými bitevními letouny, působícími převážně do taktické a bližší operační hloubky, nebo mezi leteckými jednotkami částečně vyčerpanými bojovou činností a čerstvě přisunutými jednotkami.

Rozhodneme-li se v našem případě počítat s normálním úsilím, pak je možné pomocí **tabulky 3** stanovit hodnotu letounů v každém vzletu a hodnotu denního bojového úsilí v letounových vzletech pro jednotlivé druhy letectva takto:

Tabulka se opírá o výsledky uvedené v předchozí tabulce 2 a o očekávanou činnost prostředků vzdušného napadení. Obecně v ní vyjádříme hodnotu předpokládaného bojového úsilí jednotlivých druhů letectva pro každý den operace. Je vhodné sestavovat ji v duchu zásad stanovených pro plánování bud na dobu armádní (frontové) operace nebo na její část např. na dobu plnění bližšího úkolu apod. Předpokládáme tedy, že vyhodnocením jsme přispěli k závěru, že letectvo nepřítele bude působit normálním letovým úsilím. Posilové letectvo bude použito proti vlastním vojskům od počátku třetího dne operace rovněž normálním letovým úsilím. Z toho důvodu je nutné zdůraznit, že při kalkulacích pro posilové letectvo bude třetí den operace v podstatě prvním dnem operace, kterému bude odpovídat i plná míra bojového úsilí. Kombinace bojového úsilí mohou být různé. Část tabulky může vyjadřovat zvýšené, část normální, případně snížené úsilí podle konkrétních případů.

Podle tabulky 3 stíhací bombardovací letouny nepřítele uskuteční první den (D_1) tři plnohodnotné letounové vzlety (M_{D1}). Prvního vzletu (M_1) se účastní všechny bojeschopné letouny, druhého (M_2) a třetího vzletu (M_3) se účastní rovněž všechny letouny kromě těch, které nepřítel ztratil při prvním (druhém) vzletu. S využitím tabulky 1 a z ní odvozených vzorců vypočítáme celkovou hodnotu bojového úsilí stíhacího bombardovacího (průzkumného, stíhacího) letectva za první den (M_{D1}) buď pomocí jednotlivých vzletů odděleně

$$M_{D1} = M_{1SB} + M_{2SB} + M_{3SB} = (2.0.0, \\ = F_{SB} K + (1 - KP) K + (1 - KP^2) K = \\ = 217 + 182 + 154 = 553 \text{ letounových vzletů} \\ \text{stíhacích bombardovacích letounů nebo pro} \\ \text{všech „n“ vzletů najednou uskutečněných za} \\ \text{první den operace}$$

$$M_{D1} = \frac{F_{SB} 1 - (1 - K \cdot P)^3}{P} = (2.0.1) \\ = \frac{271 1 - (1 - 0,8 \cdot 0,2)^3}{0,2} = 553 \text{ le-}$$

tounových vzletů stíhacích bombardérů.

$$\text{Přitom } M_{D1} = M_1 + M_2 + M_3$$

kde M_1 = počet letounů v prvním vzletu

M_2 = počet letounů v druhém vzletu

M_3 = počet letounů v třetím vzletu

M_D = počet letounových vzletů za příslušný den operace

Další výpočet spočívá v tom, že pomocí vzorce (1.0.7) spočítáme počet letounů předpokládaný v každém dalším vzletu (M) počínaje čtvrtým:

$$M_4 = F_{SB} (1 - K \cdot P)^3 K$$

$$M_5 = F_{SB} (1 - K \cdot P)^4 K$$

$$M_6 = F_{SB} (1 - K \cdot P)^5 K$$

.

.

.

$$M_n = F_{SB} (1 - K \cdot P)^{n-1} K$$

Takovým způsobem zjistíme počty letounů v jednotlivých vzletech postupně pro všechny druhy letectva včetně posilového. Vypočtené údaje pro náš příklad jsou uvedeny v tabulce 4.

Hodnoty vyjádřené v tabulce 4 budou sloužit pro sumarizování celkového počtu letounových vzletů na každý den operace. Vrátime-li se opět k normě denního letového úsilí uvedeného v tabulce 3, dojdeme k závěru, že počty letounových vzletů v jednotlivých dnech operace se budou pro stíhací bombardovací a stíhací letectvo počítat takto:

$$M_{D1} = M_1 + M_2 + M_3 \quad (2.0.2)$$

$$M_{D2} = M_4 + M_5$$

$$M_{D3} = M_6 + 0,8 M_7 + M_{\text{posil } D3}$$

K výsledku za D_3 se připočítá hodnota letounových vzletů posilového letectva. Tuto hodnotu vypočítáme způsobem použitým pro výpočet letounových vzletů za první den operace.

$$(M_{\text{posil } D3} = M_{1 \text{ posil}} + M_{2 \text{ posil}} + M_{3 \text{ posil}})$$

$$M_{D4} = 0,2 M_7 + M_8 + 0,3 M_9 + M_{\text{posil } D4}$$

$$(M_{\text{posil } D4} = M_{4 \text{ posil}} + M_{5 \text{ posil}})$$

$$M_{D5} = 0,7 M_9 + 0,5 M_{10} + M_{\text{posil } D5}$$

$$(M_{\text{posil } D5} = M_{6 \text{ posil}} + 0,8 M_{7 \text{ posil}})$$

$$M_{D6} = 0,5 M_{10} + 0,5 M_{11} + M_{\text{posil } D6}$$

$$(M_{\text{posil } D6} = 0,2 M_{7 \text{ posil}} + M_{8 \text{ posil}} +$$

$$+ 0,3 M_{9 \text{ posil}})$$

Výsledky uspořádáme tak, aby poskytovaly souhrnný obraz o bojových možnostech letectva nepřítele na každý den operace (nebo její etapy). Možná forma je uvedena v **tabulce 4 a**.

Tabulka 4a je vlastně pokračováním tabulky 1 a. Může se počítat buď pro každý řádek (letecký svaz) tabulky zvlášť nebo při nedostatku času je možné brát jen celkové výsledky jednotlivých druhů letectva.

Tabulka 4

Den operace	Stíh. bombardovací				Průzkumné				Stíhací		Vojenské letectvo							
	z pův. stavu		z posilových		z pův. stavu		z posilových		z pův. stavu		z pův. stavu		od zasaz. div.		od zasaz. div.			
	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. M	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů	P. č. vzl. (M)	let. vzletů		
D 1	1	553			1	118			1	129	1	148						
	2				2													
	3				3													
D 2	4	127			3	45			4	30	4	34	1	213				
	5	112			4	37			5	26	5	30	2					
									6	25	6	25	3					
D 3	6	93	1	154	5	32	1	54	6	22	7	21	4	49	1	78		
	7	62	2		6	27	2		7	14	8	18	5	43	2			
			3										6	36	3			
D 4	7	16	4	35	7	23	3	23	7	4	9	16	7	30	4	18		
	8	68	5	31	8	10	4	17	8	16	10	7	8	26	5	16		
	9	18							9	4					6	13		
D 5	9	42	6	26	8	10	5	15	9	10	10	7	9	23	7	11		
	10	26	7	17	9	17	6	12	10	6	11	12	10	10	8	9		
D 6	10	25	7	5	10	14	7	10	10	6	12	10	10	10	9	8		
	11	21	8	19	11	10	8	9	11	5	13	3	11	17	10	4		
			9	5														
Celkem	1163		292		343		140				331		457		157			
Úhrnem	1455				483				272		945							
Taktické letectvo celkem 2210 letoun. vzletů									Vojenské let. celkem 945 letoun. vzletů									

Tabulka 4 a

Druh letectva	Letounových vzletů za příslušný den						Celkem
	D 1	D 2	D 3	D 4	D 5	D 6	
Stíhací bombardovací	553	239	309	168	111	75	1455
Průzkumné	118	82	113	73	54	43	483
Stíhací	129	56	36	24	16	11	272
Letounových vzletů takt. letectva celkem	800	377	458	265	181	129	2210
Vojskové letectvo	148	302	245	126	72	52	965
Celkem vzletů	948	679	703	391	253	181	3155

Množství vzdušných cílů

Předcházející stať s přihlédnutím ke stavu bojové pohotovosti, intenzitě letového úsilí a ztrátám pojednává o možném způsobu výpočtu množství letounů v kterémkoli vzletu, o množství letounových vzletů po dnech operace, nebo i za celou dobu jejího trvání. Letounové vzlety představují určitou obecnou měřitelnost vhodnou pro hodnocení možností vzdušného nepřítele v operačně taktické sféře. V takticko-střelecké sféře se projevuje snaha vyjadřovat množství letounových vzletů ještě výstižnějším kalkulačním měřítkem odpovídajícím odborným hlediskům štábů PVO a letectva – množstvím vzdušných cílů. Je to vlastně výsledek úvahy, podle které se na základě předpokládaného průběhu boje modeluje možná činnost vzdušného nepřítele proti jednotlivým objektům v sestavě vlastních vojsk. Cvičení západních armád a lokální války vedené v posledních letech ukazují, že pro umlčování a ničení některých typických objektů jsou určovány ustálené počty letounů a skupin, které se postupně stávají operačními normami.

Nejsou to jen objekty stacionárního charakteru, ale jsou to např. i takové objekty jako jednotky a útvary v pochodových prouděch nebo obranných rajónech, či palebných postaveních, raketové jednotky, místa velení a jiné, které budou ničit vzdušné prostředky (jednotlivé letouny, dvojice, roje a letky, řídicí pak pluky a křídla). Tam, kde složení vzdušných prostředků proti některým pozemním objektům není speciálně stanoveno, bude nutné se zatím spokojit s kvalifikovaným odhadem. Příklady složení některých vzdušných prostředků podle orientačních norem bojových možností proti některým objektům jsou uvedeny v **tabulce 5**.

Připustíme-li, že tato problematika může být sledována a zpracovávána statistickými meto-

dami, pak bude výhodné, aby při modelování bojové činnosti bylo složení a množství vzdušných prostředků určováno pomocí koeficientů. Využitím koeficientů je možné určit z celkového množství letounových vzletů kolik a jakých vzdušných prostředků (SB, Pz, SL, vojskových) o jednom (2, 4, 6, 8, 12) i více letounech bude působit do pásma činnosti vlastních vojsk v jednotlivých fázích a dnech operace a za celou dobu jejího trvání. Hodnota koeficientu bude zřejmě jiná v podmínkách použití jaderných zbraní než bez jejich použití. Jiné hodnoty budou typické pro útok než pro obranu a pro začátek než pro průběh operace. Specifikace těchto hodnot může být výsledkem jen důkladné analýzy bojové činnosti. Pro náš případ je možné přijmout, že některé úkoly jako jsou průzkum a údery jadernými zbraněmi, může plnit jeden letoun. V tom případě může do pásma vlastních vojsk každý den operace působit počet vzdušných prostředků totožný s počtem vzletů průzkumného letectva (v našem případě s počtem vzletů průzkumného letectva uvedeným v tabulce 4a). Počet nosičů jaderných zbraní (vzdušný cíl o jednom letounu) může např. odpovídat předpokládané denní normě jaderných úderů, uskutečňovaných letectvem. Tak může být koeficient ke stanovení počtu vzdušných cílů (Q) o jednom letounu v prvním (jiném) dnu operace ($Q_{\text{jedn } D_1}$) určen podle vztahu

$$Q_{\text{jedn } D_1} = \frac{M_{Pz} D_1 + M_{nos} JZ D_1}{M_{D_1}} \quad (3.0.1)$$

kde $M_{Pz} D_1$ – počet letounových vzletů průzkumného letectva první den operace

$M_{nos} JZ D_1$ – počet vzletů letounů-nosičů JZ k jaderným úderům první den operace

Tabulka 5

Úkol	Objekt	Počet letounů		
		F-4	F-104	G-91
Umlčet	Tankový prapor za přesunu	12	24	—
	Tanková rota za přesunu	4	8	—
	Motostřelecký pluk na přesunu	16	32	—
	Oddíl vojsových raket v palebném postavení	8	16	—
	Oddíl armádních raket na přesunu	4	8	—
	Velitelské stanoviště divize	4	8	16
	Dělostřelecká (protiletadlová) baterie	2	4	8
	Malé bodové cíle	—	2—3	4—6
Zničit	Tankový prapor	30—60	60—120	—
	Tanková četa na přesunu	3	6	—
	Oddíl vojsových raket v palebném postavení	12	24	48
	Baterie vojsových raket	6—8	12—16	24—32
	Oddíl armádních raket v palebném postavení	24	48	—
	Dělostřelecká (protiletadlová) baterie	6	12	24
	6—12 obrněných pásových vozidel	—	12—16	24—32
	Roj letounů na stojance	2	4	—
	Podle Zprav-51-1			

M_{D1} — celkový počet všech letounových vzletů taktického letectva první den operace

Stanovíme-li pro náš příklad, že taktické letectvo nepříteli uskuteční první den operace do pásma vlastních vojsk 50 jaderných úderů ($M_{nos} J_{z D1} = 50$) a využijeme-li k dosažení do vzorce (3.0.1) další hodnoty (P_z a celkem takt. letounů) uvedených v tabulce 4 a, bude koeficient působení vzdušných cílů o jednotlivých letounech 0,21 ($Q_{jedn} = 0,21$). Z celkového počtu 800 letounových vzletů uvažovaných do pásma činnosti vlastních vojsk první den operace (M_{D1}) bude tedy 168 cílů o jednom letounu, poněvadž

$$N_{jedn D1} = M_{D1} \cdot Q_{jedn} = (3.0.2) \\ = 800 \cdot 0,21 = 168,$$

kde $N_{jedn D1}$ — počet vzdušných cílů o jednom letounu za první den operace.

Vojskové letectvo počet vzdušných cílů o jednom letounu značně zvýší. Aby nedocházelo ke zkreslení reálných možností taktického letectva bude výhodné počty taktického a vojskového letectva uvádět zvlášť. Obdobným způsobem bude možné stanovit koeficienty počtů

dalších vzdušných cílů o 2 (4, 6, 12) i jiném počtu letounů) taktického popřípadě vojskového letectva takto:

$$N_{2(4,6,12)} = \frac{M}{L_{2(4,6,12)}} Q_{2(4,6,12)}$$

kde M — počet letounových vzletů

L — složení vzdušného cíle

Q — koeficient počtu vzdušných cílů příslušného složení

$2(4, 6, 12)$ — počet letounů v cíli.

Tak může být určen celkový počet vzdušných cílů N za první (jiný) den operace nebo za celou operaci jako souhrn cílů, různého složení:

$$N = \sum_{i=1}^n \frac{M}{L_i} Q_i \quad (3.0.3)$$

V tom případě se celkový počet vzdušných cílů za příslušný den operace nebo za celou operaci bude počítat podle tohoto vztahu

$$N = M Q_{jedn} + \frac{M}{L_2} Q_2 + \frac{M}{L_4} Q_4 + \\ + \frac{M}{L_i} Q_i \dots + \frac{M}{L_n} Q_n \quad (3.0.4)$$

Poznámka: Suma koeficientů počtu vzdušných cílů Q nemůže přesáhnout hodnotu 1

$$\left(\sum_{i=1}^n Q_i \leq 1 \right)$$

Zvolíme-li pro náš případ namátkové koeficienty počtů vzdušných cílů pro stíhací bombardovací letectvo:

$Q_{\text{jedn}} = 0,21$; $Q_2 = 0,29$; $Q_4 = 0,30$; $Q_6 = 0$; $Q_8 = 0$; $Q_{12} = 0,20$;
 — pro průzkumné letectvo: $Q_{\text{jedn}} = 1,0$;
 — pro stíhací letectvo: $Q_2 = 0,60$; $Q_4 = 0,40$;
 — pro vojenské letectvo: $Q_{\text{jedn}} = 0,45$; $Q_8 = 0,55$,
 bude do pásma bojové činnosti vlastních vojsk každý den operace působit množství vzdušných cílů uvedené v **tabulce 6**.

Tabulka 6

Druh letectva	Vzduš. cílů za příslušný den						Celkem
	D 1	D 2	D 3	D 4	D 5	D 6	
Stíh. bomb.	352	102	131	70	47	32	634
Průzkumné	118	82	113	73	54	43	485
Stíhací	52	23	15	9	6	4	109
Celkem cílů takt. letectva	422	207	259	152	107	79	1228
Celkem cílů vojsk. letectva	81	168	132	70	39	20	518
Úhrnem cílů	503	375	391	220	146	107	1746

V článku jsem chtěl shromáždit a sladit některé poznatky z hodnocení bojových možností letectva nepřítele a upozornit na vhodnost jejich strojné početního zpracování prostředky střední a malé mechanizace ve štábech PVO a letectva.

Uváděné počty letounů byly voleny náhodně bez ohledu na změny v organizačním uspořádání svazků a útvarů armád západních států.

Metodika v některých případech co do konkrétních počtů, reálných možností není a vzhledem k velkému množství alternativy ani nemůže být v článku podrobněji rozpracována. Dotýká se obecně jen principiálních otázek, které vyžadují další rozpracování s případným využitím výpočetní techniky.

APLIKOVANÁ KYBERNETIKA

V PRÁCI ŠTÁBŮ

Práce štábů všech stupňů doznala v posledních letech podstatné zlepšení. Jednou z příčin je i skutečnost, že byla věnována značná pozornost rozpracování metodiky práce a zejména pak metodiky pro činnost v poli. Štáby hledají nové přístupy k plnění úkolů, zpracované metodiky prověřují v praxi a na základě získaných zkušeností je upravují a zdokonalují. Podobně, jako vševojskové štáby, přistoupily k tomuto problému i druhy vojsk, které rozpracovávají otázky odborné činnosti v návaznosti na metodiku vševojskového štábu. Domnívám se však, že jen některé štáby používají při zpracování a ověřování přijatých metodik nabízené způsoby, které patří do oblasti aplikované kybernetiky. Pokusím se stručným rozбором ukázat, že je možné tyto metody používat.

1. „Kybernetika se zabývá především hledáním obecných forem, principů a funkcí organizovaných systémů“ (J. Zeman: „Kybernetika a moderní věda“). Zajímá se o všechny soustavy, „jejichž chování je určité, pravidelné a reprodukovatelné“, konstatuje W. R. Ashby ve své práci „Kybernetika“.

Pod pojmem **systém** rozumíme přitom nějaký celek, který je součástí určitého prostředí, s nímž je spojen zcela určitými cestami (vstupy a výstupy). Těmito cestami se uskutečňuje vzájemné působení mezi systémem a prostředím, jehož je součástí. V každém systému nebo též **soustavě** jsou složky a vazby složek, které umožňují existenci vztahů. Tyto složky a vazby vytváří strukturu tohoto systému.

Má-li soustava (systém) plnit určitou funkci, je nezbytné uspořádat vztahy mezi složkami tak, aby chování těchto složek vyústilo v požadované chování soustavy jako celku. Toto cílevědomé uspořádání se přitom nazývá **organizační soustavou**.

2. Toto obecné definování některých pojmů dovoluje konstatovat, že i štáb je soustava, jejíž činnost (chování) je určitá, pravidelná, reprodukovatelná, účelná a cílová. (Přítom je účel dán jeho funkcí).

Štáb je uspořádaný celek, složený z funkčně diferencovaných, specializovaných částí, které mají určitou míru samostatnosti, ale jsou koordinovány v jednotu.

Štáb je spojen se svým prostředím informační výměnou, která je podmínkou jeho existence a je schopen reagovat na opakující se situace i změny, které nastanou. Je záměrně vytvořen, aby plnil určitou funkci, má tedy určitou, cílevědomě zvolenou organizaci.

Protože všechny tyto znaky plně odpovídají obecným úvahám, uvedeným v předchozím bodě, můžeme přijmout závěr, že je vhodné a účelné některé zásady kybernetického přístupu aplikovat i v přístupu k problematice štábů, jejich funkce a činnosti.

3. Vzhledem k tomu, že konkrétní příklad bude použit z práce štábu RVD, charakterizujeme jeho postavení ve vševojskovém štábu:

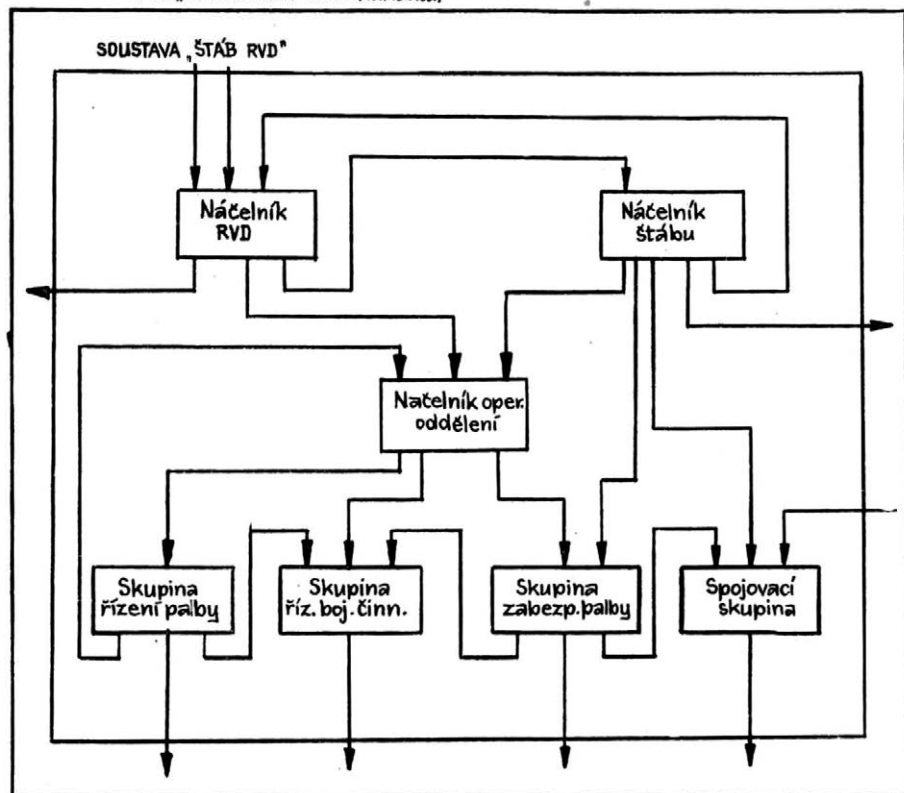
— štáb RVD je složkou určitého systému (soustavy), kterým je vševojskový štáb;

— tvoří spolu s ostatními složkami a vazbami strukturu tohoto systému;

— jeho vazby k ostatním oddělením (správám) štábu (tj. dalším složkám soustavy „Vševojskový štáb“) jsou uspořádané tak, aby společně úsilí všech vyústilo v požadované chování celé soustavy — vševojskového štábu a byla tak splněna funkce, kterou tento systém má.

Protože každý systém (soustavu) lze zkoumat z určité rozlišovací úrovně, je možno dále, sníží-li se rozlišovací úroveň,

SOUSTAVA „VŠEOVSKOVÝ ŠTÁB“ (varianta)

Obr. 1. 'Soustava „Štáb RVD“'

Soustava „Štáb RVD“ je vzhledem k soustavě „Vševojskový štáb“ soustavou nižšího řádu. Vazby, které umožňují existenci vzájemných vztahů jsou dány vstupy a výstupy (s podněty a reakcemi). Složky a vazby vytváří strukturu soustavy. (Pro přehlednost jsou vazby zakresleny zjednodušeně).

považovat štáb RVD rovněž za určitý systém a jeho složkami pak budou jeho oddělení či skupiny. Jde tedy o soustavu nižšího řádu, než vševojskový štáb jako celek. Grafické znázornění tohoto vztahu je uvedeno na obr. 1.

4. Jedním z úkolů, které kybernetika řeší je rozbor organizace systémů. Přistupuje k němu tak, že zkoumanou soustavu zpravidla znázorní graficky tak, aby byly vyjádřeny procesy, jež v ní probíhají a jejichž výsledkem má být určité, cílové chování.

Při posuzování a rozboru činnosti štábů se velmi často setkáváme s otázkou, zda je přijatý způsob práce dostatečně efektiv-

ní a zda neskrývá určité rezervy, které po odhalení možno využít. Právě zde je možné využít metody, zvané „kvantifikační“, která dovolí posoudit jednak efektivnost, ale zároveň umožní přijmout taková opatření, která povedou ke zlepšení dosud používaných způsobů práce a organizace (To je ostatně cílem každé z používaných metod).

Pro následující příklad rozboru kvantifikací je vybrána jedna z důležitých činností štábů RVD — řízení palby v průběhu operace. Smyslem příkladu je ukázat především metodu přístupu, kterou lze aplikovat i v případech jiných a složitějších.

Příklad rozboru organizace soustavy a procesu v ní probíhající kvantifikací

Postup rozboru organizace soustavy kvantifikací má zpravidla tuto posloupnost:

a) Analýza daného systému a procesu v něm probíhajícího a stanovení hodnot, potřebných pro kvantifikační rozbor.

b) Sestavení schématu, který znázorňuje proces, probíhající v dané soustavě a který je předmětem zkoumání.

c) Sestavení „Tabulky pro výpočet potřebného počtu složek soustavy.“

d) Sestavení „Tabulky funkční náplně pracovišť a slučitelnosti operací.“

e) Zpracování „Tabulky slučitelnosti operací.“

f) Zpracování závěrů a návrhu na reorganizaci zkoumané soustavy a průběhu rozvířeného procesu.

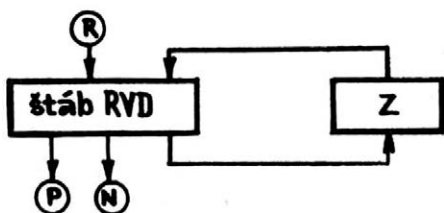
ad a): Jednoduchou analýzou daného systému (štábu RVD) a procesu řízení palby lze dospět k těmto závěrům:

Rozhodování při řízení palby může vyústit ve dvě alternativy:

— vydání rozkazu (povelu) podřízenému, který má palbu realizovat;

— palbu neuskutečňovat (nedoporučit) protože předchozí rozbor ukazuje její neefektivnost.

Schématicky to můžeme znázornit takto:

R = rozkaz (požadavek) vшевоjskového velitele náčelníkovi RVD k rozboru efektivnosti a případnému uskutečnění palby;

P = Vydání rozkazu (povelu) štábem RVD k uskutečnění palby;

N = Doporučení náčelníka RVD palbu pro její neefektivnost nerealizovat;

Z = Zásoba munice, která je k dispozici.

Vlastní proces řízení palby lze „atomizovat“ na jednotlivé prvky po sobě jdoucí a na sebe navazující takto:

01 — přijetí požadavku vшевоjskového velitele na palbu

02 — zjištění stavu zásob a druhů munice

03 — určení parametrů k posouzení efektivnosti palby

04 — určení druhu munice, který bude použit

05 — odmítnutí realizace palby pro neefektivnost

06 — určení střelející jednotky, je-li palba efektivní

07 — zpracování palebného povelu

08 — vydání tohoto povelu

09 — přijetí potvrzení o převzetí povelu vykonavatelem

10 — přijetí hlášení a splnění palebného úkolu

11 — úprava stavu evidence munice

12 — vyplnění záznamního listu o uskutečněním palebném úkolu

13 — kontrola a podepsání tohoto dokumentu

14 — případná oprava tohoto dokumentu

15 — hlášení veliteli o splnění úkolu.

Tyto činnosti uskutečňují určení pracovníci (pracoviště) štábu RVD, kteří jsou uskupeni do určitých pracovních skupin, jejichž pracovní náplň je při řízení palby specifikována metodikou práce a členění do skupin odpovídá odborné kvalifikaci (funkčnímu zařazení).

Možná náplň práce jednotlivých pracovišť:

Pracoviště A — zásadně rozhoduje, udržuje styk s vшевоjskovým velitelem, kontroluje a podepisuje dokumentaci.

Pracoviště B — vede evidenci munice a přehled o palebném využití podřízených útvarů a jednotek.

Pracoviště C — provádí výpočty, kalkulace, připravuje palebné povely a dokumentaci.

Pracoviště D — vede hovory na pojítkách a vede o tom příslušné záznamy do předepsaných formulářů.

Mezi těmito pracovišti existuje určitá zastupitelnost, kterou vyjadřuje **tabulka 1**.

Pro rozbor kvantifikací musí být známé určité hodnoty, ke kterým patří:

— perioda výkonu funkce zkoumané soustavy (24 hodin);

— četnost zkoumaného procesu v periodě ($n = 25/24$ hodin);

— pravděpodobnost realizace požadavků na palbu (80 %);

— jednotka pracovní a kapacity (1 minuta)

— funkční kapacita jednoho pracoviště ($k = 1280$ minut/den)

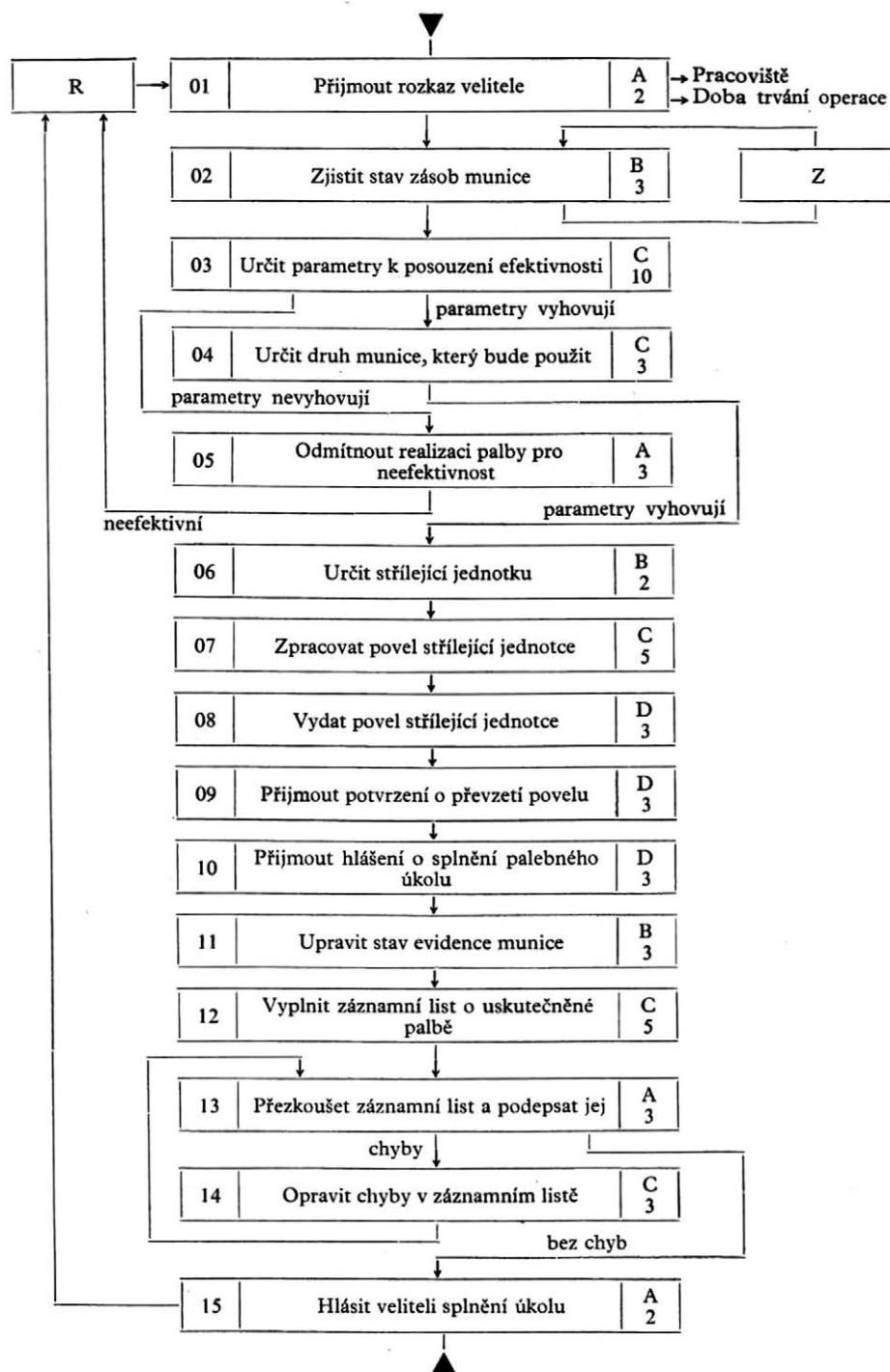
Tabulka 1

Pracoviště	je zastupitelné pracovištěm			
	A	B	C	D
A		+	—	—
B	×		+	—
C	—	×		—
D	—	—	+	

+ = racionální zastupitelnost
 × = neracionální zastupitelnost
 — = nezastupitelnost

Tabulka 2

Operace	Provádí pracoviště	Četnost	Pracnost		Potřebný počet pracovišť
			1 operace (min)	denní	
		n	a	$B = a \cdot n$	$x = B : k$
01	A	25	2	50	0,04
02	B	25	3	75	0,06
03	C	25	10	250	0,19
04	C	20	3	60	0,05
05	A	5	3	15	0,01
06	B	20	2	40	0,03
07	C	20	5	100	0,08
08	D	20	3	60	0,05
09	D	20	3	60	0,05
10	D	20	3	60	0,05
11	B	20	3	60	0,05
12	C	20	5	100	0,08
13	A	20	3	60	0,05
14	C	1	3	3	0,01
15	A	20	2	40	0,03
Celkem	—	—	—	1033	0,77

Obr. 2. Schéma procesu probíhajícího v soustavě při řízení palby

**TABULKA FUNKČNÍ NÁPLNĚ PRACOVÍŠŤ
A MOŽNÉHO SLOUČENÍ OPERACÍ (varianta)**

Tabulka 3.

01 A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
02 B	C	Ø	-	-	-	-	B	B	-	-	-	-	-	-
03 C	Ⓢ	-	-	-	-	-	-	-	-	Ø	-	-	-	-
04 C	-	B	C	Ø	Ø	Ø	-	-	-	-	-	-	-	-
05 A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
06 B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
07 C	Ⓢ	Ⓢ	Ⓢ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
08 D	B	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
09 D	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10 D	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11 B	C	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12 C	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13 A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14 C	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15 A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Písmeno v kroužku = sloučení je vhodné

Písmeno = sloučení přichází v úvahu

Škrtnuté písmeno = sloučení možné, ale neracionální

pomlčka = sloučit nelze

ad b): Na základě rozboru procesu, který v soustavě probíhá a jež byl charakterizován v předchozím bodě, je možné sestavit schéma, které tento proces znázorňuje. Možné řešení je uvedeno na obr. 2.

ad c): Dalším krokem při rozboru je sestavení „Tabulky pro výpočet potřebného počtu složek soustavy“. Pro zvolený případ tomu odpovídá **tabulka 2**.

Ke stanovení chybnosti při vyplňování záznamů nejsou statistické podklady, předpokládáme, že činí 5 %.

ad d): Další tabulka, kterou zpracujeme je vlastně podkladem k návrhu reorganizace soustavy a dává možnost přijetí závěrů úpravy zkoumaného procesu. Je to „Tabulka funkční náplně pracovišť a možného složení operací“ (Varianta) pro zvolený příklad viz **tabulka 3**.

ad e): Další postup umožní získat přehled o průměrném využití kapacity po sloučení operací, které provádí stejné pracoviště a operací, které provádí pracoviště vzájemně zastupitelná. (viz **tabulka 4**).

Sloučení operací stejné kvalifikační třídy					
Pracoviště	Slučitelné operace		Počet pracovišť		Průměrné využití kapacity
	číslo	počet	vypočtený	fyzický	
C	03,04	2	0,24	1	0,25
Sloučení operací se zastupitelnými kvalifikačními třídami					
C	08,09,10	3	0,15	1	0,15

ad f): Na základě předchozích prací je možné přistoupit ke zpracování závěrů, které vyplynuly z rozboru organizace soustav a zkoumaného procesu. Pro náš případ můžeme konstatovat toto:

1. Řešením organizace soustavy se podařilo sloučit některé operace stejné kvalifikační třídy i operace, prováděné zastupitelnými kvalifikačními třídami.

2. Bylo dosaženo zvýšení průměrného využití kapacity pracovišť.

3. Lepší organizací práce a rozdělením práce mezi pracovišti lze pracoviště „D“ zrušit.

4. Pracovníky pracoviště „D“ lze využít k jiné práci podle jejich kvalifikace. Bylo tedy kromě průměrného zvýšení kapacity dosaženo i úspory pracovních sil.

5. Největším omezením dalšího možného (a přitom i reálného) zvýšení průměrného využití kapacity pracovišť jsou organizační strukturální normy a platná ustanovení, která neumožňují přenést některé úkoly pracoviště „A“ na „B“ a naopak.

Rozbor kvantitativní metodou je jeden z výhodných způsobů zkoumání účelnosti organizace soustav z hledisek jejich funkcí. Podmínkou správného přístupu je zpracování přehledného grafického řešení zkoumané funkce soustavy (obr. 2), přesná specifikace práce složek soustavy a znalost podkladů pro kvalifikační rozbor. Při formulaci závěrů nelze opomenout řadu specifických vojenských systémů, které jsou dány příslušnými předpisy, nařízeními a směrnici. Výsledek by však měl být mnohdy podnětem k úpravě platných nařízení. Uvedený příklad je velmi zjednodušený a může proto sloužit jako vodítko obecného tvaru.

Možnost aplikace této metody je značně široká, ovšem za dříve uvedených podmínek. Poměrná její pracnost je vyvážena dosaženými výsledky, které dovolují realizovat případná strukturální zlepšení zkoumaného systému i procesů v něm probíhajících.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ

bojové činnosti vojsk PS

Vojsko Pohraniční stráže je svým zaměřením a výcvikem určeno v míru jednoznačně k zabezpečení ochrany státních hranic ČSSR proti pronikání narušitelů a různých nepřátelských skupin v obou směrech. Byla však posouzena i možná jeho činnost — jako jedné z ozbrojených složek v rámci obranného systému ČSSR — za války. Jednotkám a útvarům Pohraniční stráže se určují důležité úkoly při překrytí státní hranice v součinnosti s vševojskovými útvary a svazky ČSLA, z nich pak i jednotlivé úkoly ženijního zabezpečení.

Opatření ženijního zabezpečení bojové činnosti Pohraniční stráže při překrytí státní hranice vyplývají ze základních cílů překrytí vojsky PS, tj.

- zabránit proniknutí protivníka na vlastní území,
- spolupodílet se na vytvoření podmínek k přechodu státních hranic, zasazení hlavních sil vševojskových svazků 1. sledu vševojskové armády a jejich proniknutí na území protivníka.

Ženijní opatření vojsk Pohraniční stráže, vyplývající z těchto základních cílů, se plně dotýkají celého časového období překrytí státní hranice, tj. od příprav v míru až po zasazení hlavních sil prvosledových armád na svůj operační směr a zahájení útočné operace.

Při plánování ženijních opatření jednotlivých období je nutné vycházet ze skutečnosti, že jsou časově i materiálně velmi náročná a proto je nutné maximum těchto opatření připravit pokud možno již v míru. Tato opatření jsou plánována podle jednotného zámyslu a musí být vzájemně sladěna.

Ženijní opatření překrytí státní hranice vojsky Pohraniční stráže lze rozdělit na opatření uskutečňovaná v míru, v období zvýšeného napětí do zahájení bojové činnosti, po zahájení bojové činnosti vojsk ČSLA a opatření v pásmu střežení vojsk Pohraniční stráže.

Opatření u vojsk Pohraniční stráže v míru

Tato opatření tvoří základ všech ženijních opatření, plánovaných v dalších časových obdobích překrytí státní hranice. V podstatě jde o

- přípravu k ničení a zatarasování

- ženíjní úpravu terénu v prostorech opěrných bodů a míst velení
- ženíjní opatření k zabezpečení manévru pohraničních jednotek.

a) Příprava k ničení a zatarasování

Vzhledem k omezeným možnostem průchodnosti přihraničního prostoru bude protivník využívat současné přechody přes tyto horské a zalesněné masívy a proto je nutné, aby i zatarasování bylo zaměřeno na tyto přechody v součinnosti s vševojskovými a ženíjními jednotkami ČSLA.

Zatarasování a ničení umožňuje účinně přehradit nejdůležitější směry poměrně v krátkém časovém období, zejména budou-li připravena určitá opatření již v míru. A do těchto opatření je možno zahrnout

- stálá zařízení na silničních tělesech a objektech všeho druhu,
- plánovaná místa závalů a zátarasů na komunikačních směrech,
- plánované prostory minových zátarasů a výhodných čar k manévru zátarasy v průběhu bojové činnosti.

Pro všechny tyto plánované zátarasy a připravované objekty k ničení je nutné zpracovat potřebnou ženíjní technickou dokumentaci, v níž musí být uvedeno pořadí naléhavosti, doba zatarasování, jednotka, která bude tento úkol plnit a příslušné ženíjní materiálně technické zabezpečení (zvláště místo uložení ženíjní munice atd.).

b) Ženíjní úprava terénu v prostorech pohraničních jednotek a míst velení

Ženíjní úpravou terénu v době míru u vojsk Pohraniční stráže je sledován cíl — získat čas k budování pevné a odolné obrany a míst velení v době nenadálého napadení nebo v období zvýšeného nebezpečí.

V opěrných bodech pohraničních jednotek je nejvýhodnější využívat v potřebném množství ženíjní obranné objekty a zařízení, zabezpečující typem a odolností velení rotě, ukrýt živou sílu před účinky jaderných zbraní protivníka a zabezpečit bojovou činnost palebných prostředků. Obdobná opatření budou nutná k zabezpečení polních míst velení praporů a brigád s důrazem na zabezpečení organizované práce štábu v poli a jeho ukrytí před účinky jaderných zbraní protivníka.

c) Ženíjní opatření zabezpečení manévru pohraničních jednotek

Tato opatření budou spočívat v úpravě komunikační sítě, která musí zabezpečit rychlé a organizované zaujetí plánovaných opěrných bodů, polních míst velení praporů a brigád, včetně zaujetí plánovaných záložních prostorů soustředění.

Opatření v období zvýšeného nebezpečí do zahájení bojové činnosti

Toto období nelze časově omezit, ale plně navazuje na základní opatření připravovaná již v míru. Půjde o realizaci předem připravených opatření ženíjního zabezpečení příkrytí státní hranice vojsky Pohraniční stráže. Toto období má rozhodující vliv na odražení agrese protivníka.

Po vyhlášení bojového poplachu zaujímají pohraniční rotý opěrné body a vedou bojovou činnost dle bojového úkolu v součinnosti s vševojskovými jednotkami ČSLA. Po obsazení opěrných bodů organizují velitelé pohraničních jednotek veškeré ženíjní práce k jejich dobudování včetně zpevnění výbušnými

zátarasy vyčleněnými technickými hlídkami a dobudování velitelských stanic praporů a pohraničních brigád.

Ženíjní opatření, která v tomto období uskutečňují vojska Pohraniční stráže, vyžadují dokonalé sladění s činností prvosledových pluků pohraničních divizí.

a) Zatarasování a příprava objektů k ničení

Opatření s tím spojená mohou realizovat pohraniční roty podle předem stanoveného plánu k přehrazení komunikačních směrů vedoucích do plánovaných opěrných bodů a k zabezpečení podmínek pro účinnou palbu jejich protitankových prostředků.

U pohraničních rot můžeme kalkulovat s tímto rozsahem prací:

V 1. pořadí:

- zřízení 100—200 m PT minového pole,
- adjustace 1—3 stálých zařízení,
- zařízení 100—200 m stromového záseku, zaminovaného nástrahami.

V 2. pořadí:

- položení dalších 100—250 m PT minového pole,
- adjustace 2—4 stálých zařízení,
- zřízení 100—150 m stromového záseku a nástrahami.

K plnění těchto úkolů může být z pohraniční roty vyčleněna ženijně technická hlídka (1+3 až 1+5) s jedním vozidlem neb obrněným transportérem.

Vycházíme-li z předpokládaného využití dopravních nebo bojových prostředků roty pro minování, měla by být pokládána první PT minová pole za 1—2 hodiny po vyhlášení bojového poplachu. K této době je však nutné připočítat čas, potřebný k přesunu do místa minování od pohraniční roty a vzdálenost od místa uložení ženijní munice.

Celkově by měl být splněn plánovaný rozsah prací v 1. pořadí rychlým způsobem za 2—6 hodin (dle rozsahu PT minových polí) a v 2. pořadí za dalších 3—6 hodin.

Technické hlídky pohraničních jednotek by mohly v průběhu prvního dne na hlavních směrech pohraničních brigád položit 2—5 km PT minového pole (s hustotou 0,5—0,8), adjustovat 5—10 stálých zařízení na komunikačních směrech a zřídít 10—15 stromových záseků, zaminovaných nástrahami.

b) Ženíjní úprava v opěrných bodech a na místech velení

Cílem těchto opatření je vytvořit podmínky k organizovanému a úspěšnému vedení bojové činnosti před účinky jaderných zbraní.

V podstatě by měly být lafetovány zbraně, prověřena filtroventilační zařízení a vybudovány okopy pro stojícího střelce a postupně spojeny ve střelecké okopy družstva. K umístění bojových vozidel využívají se terénní nerovnosti a maskovací vlastnosti terénu.

Základní ženijní úprava v opěrných bodech měla by být ukončena do 1,5—2 hodin po jejich obsazení (dále pak zpevňování systému obrany). Na místech velení praporů by měly být opět v maximální míře využívány ženijní objekty vybudované již v míru a maximální rozsah prací by měly jednotky bojového zabezpečení ukončit do 1—1,5 hodin po jejich obsazení.

K ženijnímu zabezpečení VS brigády je účelné vyčlenit 1 ženijní a 1 strojní družstvo s buldozerem, automobilním rýpadlem a strojníky elektrocentrály 3 kVA s osvětlovací soupravou 3 kVA.

K organizované práci štábu v poli je možné využívat především již dříve vybudované ženijní objekty a další ženijní opatření uskutečňovat dle časového harmonogramu prací.

Práce jsou rozděleny na jednotlivá pořadí, v nichž jsou budovány

- okopy pro štábní vozidla a rádiové stanice,
- střelecké okopy k boj. zabezpečení VS pro střelbu z ručních zbraní,
- střelecké okopy pro střelbu z kulometu a pancéřovek RPG-7,
- ochranné zákopy pro jednotky bojového zabezpečení.

Současně s budováním VS jsou nutná ženijní opatření na vozidlech a technice ke snížení účinků napalmu, zvláště v horských zalesněných prostorech.

K ženijnímu zabezpečení týlového velitelského stanoviště bude nutné nasadit 1 buldozer a automobilní rýpadlo, k osvětlení pracovišť pak použít elektrocentrálu 3 kVA s osvětlovací soupravou.

c) Maskování

Je trvalý prvek činnosti pohraničních jednotek. Musí být uskutečňováno soustavně a důsledně, aby nebyla prozrazena činnost jednotek při ženijních pracích nebo jiné bojové činnosti. Ženijní stroje musí pracovat pod maskovacími sítěmi. Při přesunech jednotek v noci je nutné přísně dodržovat světelnou kázeň.

d) Úkoly ženijních jednotek při odstraňování následků jaderného napadení

V tomto období, i když je úsilí ženijních jednotek zaměřeno na minování, přípravu objektů k ničení na komunikačních směrech a ženijní úpravu terénu k ochraně živé síly a bojové techniky, musí být předurčeny ženijní síly a prostředky, které budou tvořit ženijní jádro záchranné a uvolňovací skupiny pohraniční brigády. Tato by měla být vytvářena zpravidla ve složení 1 ženijní technické čety s ženijní technikou pro zemní práce, vyprošťovacími prostředky a potřebným množstvím trhavin a ženijního nářadí.

e) Výroba prvků v dřevozávodě

Dřevozávod je rozvíjen v prostoru ženijní zálohy z těžké rámové pily GTK 60 a soupravy dřevoobráběcích strojů RS-15. Hlavní jeho úkol je vyrábět prvky k nakrytí zákopů, pozorovacích stanovišť, rohoží pro nakrytí techniky před napalmem, prvky ke stavbě a opravám nízkovodních dřevěných mostů. K dopravě dřeva do dřevozávodu je nutné využívat traktory, začleněné u ženijní roty s vleky na dlouhé dříví a do místa použití zhotovených prvků dopravní vozidla brigády i jednotek podle odváženého množství.

f) Ženijní průzkum

Ženijní průzkum ženijních opatření protivníka v přihraničním území povedou jednak pohraniční hlídky a průzkumné hlídky průzkumného praporu z pozemních nebo věžových pozorovatelů PS. Výsledky průzkumu mohou předávat po linkové součinnosti síti pohraniční brigády a pohraniční divizi, kde zprávy soustřeďují a vyhodnocují.

g) Zásobování ženijní municí a materiálem

V rámci pohraniční brigády je organizuje ženijní náčelník a prakticky uskutečňuje správce skladu ženijní munice, který má k tomu účelu vyčleněn i po-

třebný počet dopravních prostředků. Ke splnění úkolů zatarasování je však nutná pomoc dopravních prostředků ČSLA k přísunu a rozvozu munice na určené skládky ženijní munice u pohraničních jednotek.

Možná potřeba ženijní munice v pásnu pohraniční brigády ke splnění úkolů zatarasování může být v jednotlivých dnech

1. den: 3—8.000 PT min a 1—4 t trhavín
2. den: 3—6.000 PT min a 2—5 t trhavín
3. den: 2—6.000 PT min a 2—4 t trhavín.

h) Přebírání a evidence PT minových polí

V rámci opatření k přikrytí státní hranice budují nejen pohraniční, ale i vševojskové útvary a ženijní jednotky systém zátarasů. Pro bezpečnost pohybu a přesunů jednotek musí všichni pohraničníci znát místo položení vlastních PT minových polí, položených ženijně technickými hlídkami, ženijními jednotkami, ale i armádními jednotkami, pokud zasahují do pásma střežení vojska Pohraniční stráže. O položení každého PT minového pole nebo objektu připravovaného k ničení musí být záznam, který se ukládá u velitele pohraniční jednotky, u ŽN pohraniční brigády, u ŽN divize a dalších stupňů velení. Bez důsledné evidence zátarasů by nebylo možné zabezpečit rychlý přesun vojsk ČSLA ke státní hranici, ztěžoval by se manévr vojsk v přihraničním území a mohlo by dojít ke zbytečným ztrátám na životech a technice na vlastním území ještě před zahájením útočné operace.

ch) Součinnost ŽN pohraniční brigády

V tomto časovém období přikrytí státní hranice je těžiště činnosti štábů i velitelů Pohraniční stráže v součinnosti s veliteli a štáby útvarů a svazků ČSLA, zvláště v dokonalém sladění stanovených úkolů. Součinnost mezi ženijními náčelníky pohraniční brigády a pohraniční divize by měla být zaměřena zpravidla na tyto otázky:

- upřesnění charakteristiky a zvláště kapacity současných pohraničních přechodů přes státní hranici včetně možností jejich objížděk,
- ženijní opatření nepříteli zjištěná pozorovacími hlídkami pohraničních jednotek s důrazem na místa uložení jaderných min,
- vzájemná informovanost o zřizování PT minových polí a připravovaných objektech k ničení na osách přesunu vševojskových útvarů a rozmístění roznětových hlídek,
- způsob předání a převzetí obranných objektů ČSLA a minových polí v pásnu střežení Pohraniční stráže,
- režim na hydrotechnických zařízeních (přehradách) v pásnu činnosti PS
- radiolokační maskování jednotkami prvosledových pluků
- vzájemná pomoc v ženijním materiálně technickém zabezpečení,
- využití dřevozavodů PS za předpokladu jeho zesílení jednotkou pohraničního vševojskového útvaru na pomocné práce,
- přísun ženijní munice,
- možnosti využití divizního nebo plukovního POZ ve prospěch pohraniční brigády

— vzájemná pomoc ženijními zálohami při odstraňování následků jaderného napadení nepřítelem v hraničním pásmu a na další otázky, které musí být v tomto období dokonale sladěny k zabezpečení úkolů překrytí státní hranice a bojové činnosti pohraničních svazků ČSLA.

i) Opravy ženijní bojové techniky

V důsledku maximálního využití ženijní bojové techniky v tomto období k ženijní úpravě terénu může dojít zákonitě i k jejím poruchám. Hlavní úkol ženijních pojízdných dílen pohraniční brigády (ŽPD-2) je tyto poruchy urychleně odstraňovat, aby nedocházelo k časovým ztrátám při nasazení ženijní bojové techniky.

j) Řídící činnost ženijního náčelníka pohraniční brigády

Toto časové období překrytí státní hranice vzhledem k důležitosti a rozsáhlosti jednotlivých úkolů ženijního zabezpečení včetně trvalé součinnosti s ženijním náčelníkem součinnostní divize, klade značné nároky na organizátorskou a řídicí práci ŽN brigády.

Kromě spoluúčasti ženijního náčelníka na zpracování vševojskových dokumentů pro štáb pohraniční brigády je povinen zpracovávat tyto dokumenty:

- plán ženijního zabezpečení pohraniční brigády jako základní dokument, který obsahuje všechny úkoly ženijního zabezpečení,
- bojové nařízení pro ženijní zabezpečení pohraničních rot a praporů,
- bojový rozkaz pro ženijní rotu.

Kromě plánu ženijního zabezpečení vede zástupce ženijního náčelníka pracovní mapu a mapu zatarasování a ničení.

Jako hlavní pomocný dokument využívá ženijní náčelník textové přílohy k plánu ženijního zabezpečení, které zpravidla obsahují

- rozdělení ženijních sil a bojové techniky,
- stav zásob ženijní munice, materiálu, spotřebu a jeho doplňování,
- ženijně technické kalkulace obranných a zatarasovacích prací,
- manévr ženijní bojovou technikou v průběhu bojové činnosti,
- využití ženijních dílenských prostředků,
- plán činnosti POZu,
- složení a vybavení jednotlivých speciálních ženijních skupin, včetně jejich možností,
- zasazení prostředků k zásobování vodou,
- úkoly ženijního průzkumu,
- stav ženijních prostředků k ochraně státních hranic,
- možnosti využití kapacity jednotlivých pohraničních přechodů přes státní hranici včetně jejich objížděk.

Opatření po zahájení bojové činnosti vojsk ČSLA

Se zahájením bojové činnosti vojsk ČSLA bude hlavním úkolem ženijního zabezpečení podle vývoje situace na frontě operativně vytvářet průchody v PT minových polích a zabezpečovat přesuny vševojskových útvarů, popř. aktivovat zátarasu ke zpomalení nebo zastavení postupu protivníka.

Postupně s přenášením bojové činnosti vojsk na území protivníka bylo by nutné jednotlivá minová pole ohraničovat k zabezpečení výkonu služby ochrany státních hranic.

Ženíjní opatření v pásmu střežení vojsk PS v počátečních dnech války

V tomto období bude ochrana státních hranic postupně organizována podle situace na frontě. Z ženíjních opatření půjde především o

- odstraňování výbušných zářezů v pásmu činnosti vojsk PS,
- obnovu ženíjně technických opatření k ochraně státních hranic,
- odstraňování následků jaderného napadení,
- ženíjní opatření k zabezpečení zničení výsadků protivníka v pásmu střežení vojsk PS,
- zabezpečení přesunů vševojskových útvarů ČSLA pásmem činnosti PS a na přechodech přes státní hranici,
- zřízení brodových přepravišť, lávek nebo nízkovodních dřevěných mostů přes úzké vodní překážky pokud byly zničeny a jsou nadále nutné k zabezpečení výkonu služby,
- zabezpečení vojsk PS potřebným množstvím nezávadné pitné vody,
- plnění úkolů ženíjně technického zabezpečení a dalších dílčích úkolů.

Z pojednání o úkolech ženíjního zabezpečení bojové činnosti vojsk Pohraniční stráže v jednotlivých etapách přikrytí státní hranice vyplývá, že jsou to náročné úkoly, jejichž splnění vytváří předpoklady k zabezpečení bojové činnosti vševojskových útvarů ČSLA a jednotek Pohraniční stráže.

PVO armády při násilném přechodu vodní překážky

Jednou z důležitých podmínek úspěšného rozvíjení útočné operace s násilným přechodem velkých vodních překážek z chodu je dobře organizovaná PVO, jejíž nutnost vyplývá z rozsáhlého použití prostředků vzdušného napadení a ze zvýšené zranitelnosti vojsk v období násilného přechodu.

Bojová činnost vzdušného nepřítele o velkou vodní překážku může začínat údery na raketová vojska a na svazky, které mají největší úspěch. Jeho vzdušný průzkum se bude snažit zjistit hlavní směr útoku vojsk k vodní překážce, určit nejpravděpodobnější úseky násilného přechodu a možné objekty jaderných úderů.

Množství nepřátelského letectva, použité k úderům na vojska armády, bude záviset především na všeobecné operační situaci. Je pravděpodobné, že při zahájení násilného přechodu bude mít nepřítel značné ztráty letectva, a proto v pásmu armády můžeme předvídat bojovou činnost do 120—150 letounů jeho taktického letectva (25—30 % TLV).

Kromě taktického letectva bude nepřítel široce používat své vojskové letectvo k plnění úkolů např.:

- přepravy vojsk předurčených k obraně vodní překážky nebo k protiúderu na vojska při násilném přechodu řeky,
- palebné podpory vlastních pozemních vojsk, která bojují na bou březích.
- vysazení taktických vzdušných výsadek do týlu útočících vojsk,

— průzkumu a řízení palby dělostřelectva,

— spojení a velení, atd.

V podmínkách, kdy se nepoužívají jaderné zbraně a ostatní prostředky hromadného ničení, taktické letectvo je jedním z hlavních prostředků ničení vojsk na bojišti. V tomto období jsou charakteristické jednak podstatné zvýšení vzletů k přímé letecké podpoře (do 40 %), jednak zkrácení hloubky bojové činnosti taktického letectva na 300—400 km.

Úkoly přímé letecké podpory bude plnit hromadnými nebo soustředěnými údery na široké frontě v několika sledech bojových sestav členěných jak do hloubky, tak i do výšky. K zabezpečení požadované účinnosti ničení nepřítele bude nucen soustředit hlavní úsilí svého letectva na omezené množství objektů, v první řadě na raketová vojska a na svazky, které působí na směru hlavního úderu armády.

Umlčování a ničení vojsk armády při útoku k vodní překážce bude plnit letectvo nepřítele postupným soustředováním úsilí. Hromadné a soustředěné údery bude používat hlavně na vojska, která

mají největší úspěch na přístupech k řece a při vedení boje na druhém břehu. Charakter náletů se bude vyznačovat velkou hustotou a určitým zkrácením doby trvání úderů. Složení skupin při úderech na vy-

brané cíle bude větší. Kromě toho můžeme předpokládat určité snížení počtu letectva při činnosti na objekty v operační hloubce na úkor zesílení jeho aktivity v taktickém pásmu.

Spolu s charakterem možné činnosti vzdušného nepřítele, významný vliv na organizaci a činnost systému PVO armády v těchto podmínkách budou mít rovněž zvláštnosti její operační sestavy.

Rozmístění vojsk a objektů, rozptýlené po frontě i do hloubky, sice poněkud snižuje jejich zranitelnost před úderem ze vzduchu, ale na druhé straně značně ztěžuje jejich ochranu, zvláště v průběhu přibližování k vodní překážce. Potíž spočívá v tom, že značné množství prostředků PVO je v této době na přesunu k vodní překážce a vzhledem k tomu se nemůže zúčastnit odražení náletů vzdušného nepřítele. Zejména v tomto období podstatně vzrůstá úloha přímé ochrany útvarů a jednotek prostředky PVO, které jsou schopny vést boj se vzdušným nepřítelem za přesunu, a letectva, které působí podle plánu frontu.

V průběhu násilného přechodu řeky zvyšuje se zranitelnost vojsk v důsledku zvětšení hustoty bojových sestav. Vzniká nutnost ochrany uskupení vojsk, prostorů soustředění přepravních prostředků, plavidlových, přívozových a mostových přepravišť. Zvláštního významu nabývá zejména ochrana přepravišť.

V průběhu rozvíjení útoku na protilehlém břehu může směřovat hlavní úsilí nepřátelského letectva ke zmaření přepravy druhého sledu a záloh armády, k zabránění jejich zasazení do sražení nebo k podpoře vlastních vojsk v období protiúderu.

Podmínky situace, za níž armáda může násilně přecházet velkou vodní překážku, jsou různé. Široké používání prostředků vzdušného napadení nepřítele vyžaduje tvůrčí řešení otázek organizace a uskutečňování PVO vojsk.

PVO v podstatě organizujeme s cílem

— odrazit úder vzdušného nepřítele na hlavní uskupení vojsk armády při přibližování k velké vodní překážce,

— vytvořit podmínky, které umožní násilný přechod řeky z chodu a úspěšné rozvíjení bojové činnosti na protilehlém břehu.

Na základě zhodnocení vzdušného nepřítele určujeme jeho možný vliv na splnění stanoveného bojového úkolu při násilném přechodu velké řeky z chodu a

přijímáme opatření k oslabení účinnosti úderů ze vzduchu. Mezi těmito opatřeními má zvlášť důležitý význam ničení prostředků vzdušného napadení na letištích nebo na odpalovacích základnách, účinné rušení radiotechnických prostředků navedení a velení letectva nepřítele, dále maskování.

Ničení prostředků vzdušného napadení na zemi, zvláště v podmínkách používání jaderných zbraní, je účinným způsobem boje se vzdušným nepřítelem, neboť jediným jaderným úderem na letiště můžeme zničit všechny letouny na něm rozmístěné.

Účinného rušení radiotechnických prostředků vzdušného nepřítele dosahujeme rozvinutím samostatných radiotechnických praporů speciálního určení na úsecích násilného přechodu a v jejich blízkosti.

K maskování používáme dýmové slony, koutové odražeče na vodní hladině a vyčleněné samostatné stanice praporů speciálního určení k ochraně klamných úseků násilného přechodu a klamných přeprav.

Všechna opatření k organizaci PVO vojsk při násilném přechodu řeky uskutečňujeme obvykle před příchodem k ní. Přitom je velmi důležité předvídat průběh bojové činnosti, přesně zhodnotit čas potřebný ke včasnému příchodu k řece a rozvinutí do bojové sestavy svazků a útvarů PVO a konečně vytvořit podmínky k nepřetržitému zásobování vojsk PL řízenými střelami a PL dělostřeleckou municí.

Bojová sestava vojsk PVO armády není stálá a závisí na tom, jaké úkoly má plnit, na počtu svazků a útvarů PVO, na předpokládané hodnotě použití a charakteru bojové činnosti vzdušného nepřítele. Armáda při překonávání velké vodní překážky v prvním sledu frontu na hlavním směru může mít ve své sestavě PL raketovou brigádu a samostatný radiotechnický prapor PVO.

V motostřeleckých a tankových divizích armády mohou být kromě toho jeden až dva PL raketové pluky malého dosahu, dva až tři PL dělostřelecké pluky malé ráže, deset až dvanáct jednotek motostřeleckého (tankového) pluku.

Armáda může dostat k posílení PL raketový pluk středního dosahu. Nemůžeme ovšem vyloučit jiné varianty sestavy vojsk PVO armády.

Při zahájení násilného přechodu řeky budou mít útvary a svazky PVO ztráty, jejichž doplnění bude v soudobých podmínkách velmi složité. Z praxe vojenských cvičení vyplývá, že probíhá-li násilný přechod vodní překážky v operační hloubce dne D 3 — D 4, potom ztráty prostředků PVO tvoří asi 50 % i více.

Na základě možného charakteru bojové činnosti a rozsahu činnosti vzdušného nepřítele i podmínek násilného přechodu řeky můžeme pokládat za základní požadavky na uskupení PL svazků a útvarů PVO:

— spolehlivou ochranu předsunutých odřadů a hlavních sil svazků prvního

sledu při vyjití k velké vodní překážce a při jejich rychlém rozvinutí do bojové sestavy,

— vytvoření souvislého pásma PL raketové palby k ochraně plavidlových, přívozových a mostových přepravišť, přepravních prostředků a hlavního uskupení vojska armády při násilném přechodu řeky,

— maximální využití palebných možností svazků, útvarů a jednotek PVO,

— rychlý manévry PL jednotkami a útvary v souladu s manévrem chráněných vojsk, přepravních prostředků a objektů operačního týlu,

— odolnost v podmínkách použití ZHN.

Násilný přechod řeky z chodu obyčejně začíná bojovou činností předsunutých odřadů, které vytvářejí výhodné předpoklady úspěchu hlavních sil. Proto k jejich spolehlivé ochraně před úderem ze vzduchu používáme dostatečné množství prostředků PVO. Charakter zesílení bude záviset především na požadavcích jejich ochrany nejen při vyjití k řece, ale i při jejím násilném přechodu. V období Velké vlastenecké války bylo posílení předsunutých odřadů prostředky PVO velmi častým jevem — obyčejně v hodnotě od dvou baterií do jednoho pluku PL dělostřelectva malé ráže. V soudobých podmínkách předsunuté odřady v síle zesíleného motostřeleckého (tankového) pluku mají organické PL jednotky (včetně PL raketových soustav malého dosahu). To jim umožňuje vést účinný boj se vzdušnými cíli v malých výškách a při spodní hranici středních výšek. Vzhledem k možnostem úderů ze středních a z části i velkých výšek, v předsunutém odřadu je nutné mít do dvou baterií PL dělostřeleckého pluku divize. Ostatní jednotky PL dělostřelectva využíváme k ochraně hlavních sil divize a přemísťují se v její předbojové nebo bojové sestavě.

V průběhu příchodu svazků k řece PL dělostřelectvo malé ráže rozdělujeme v pochodových sestavách útvarů divizí, obyčejně po bateriích. PL samohybné kanóny ZSU-57-2 (ZSU-23-4) můžeme rozmístit v proudě po četách a po jednotlivých zbraních. Vzdálenosti mezi PL jednotkami, rozmístěnými v pochodových prouděch útvarů divize, musí zabezpečit nepřetržitou palebnou činnost na nepřátelské vzdušné cíle v době jejich průletu podél proudě. PL raketový pluk tankové divize přichází k vodní překážce po bateriích ihned za čelními útvary divize; jed-

na až dvě baterie tohoto pluku mohou zesílit předsunutý odřad.

Při určování místa PL jednotek v prouděch útvarů vycházíme z toho, že musí být v čelech proudů, aby mohly chránit čelní jednotky ze směrů nejpravděpodobnějšího náletu a zabezpečit rychlé rozvinutí do bojových sestav na osách přesunu.

PL raketová brigáda v průběhu příchodu svazků armády k řece chrání hlavní uskupení vojsk. Proto se přesunuje po oddílech tak, aby se mohla rozvinout v určeném palebném postavení do doby zahájení násilného přechodu vodní překážky hlavními silami.

PL raketový pluk středního dosahu, nejčastěji používaný k ochraně armádní raketové brigády a objektů operačního týlu armády, přesunuje se k řece spolu s chráněnými objekty.

Vzhledem k vysoké aktivitě vzdušného nepřítele v období násilného přechodu i v důsledku ztrát vojsk PVO, nebude zpravidla dostačovat použití jedné PL raketové brigády k vytvoření souvislého pásma PL raketové ochrany. V tom případě je účelné rozvinout PL raketový pluk v blízkosti vodní překážky, aby chránil vojska při násilném přechodu řeky. Ochranu armádní raketové brigády v palebném postavení řešíme v rámci systému PVO frontu.

Rozvinutí PL prostředků u vodní překážky a jejich přípravu k bojové činnosti uskutečňujeme s cílem předejít úderům vzdušného nepřítele na chráněná vojska a objekty. Přitom uspořádání bojových sestav těchto prostředků bude mít celou řadu zvláštností. Vzhledem k rozmístění hlavních přepravišť i k nutnosti ochrany útvarů a svazků armády na co největší

hloubku PL palbou z vlastního břehu, bojovou sestavu PL raketových a PL dělostřeleckých svazků a útvarů maximálně přibližujeme ke břehu. Čelní baterie PL dělostřeleckých pluků malé ráže (v závislosti na terénu) rozvinují se ne dále jak 500 m od břehu a přepravišť, aby zabezpečovaly účinnou palbu na střemhlav útočící letouny nepřítel.

Bojová sestava PL raketové brigády vzniká podle požadavků vytvořit souvislé pásmo PL raketové ochrany hlavního uskupení vojsk na úsecích násilného přechodu a důležitých (v první řadě mostových) přepravišť. Vzdálenost čelních palebných postavení PL raketových baterií od břehu (s přihlédnutím k maximálnímu dosahu pásma ničení na stranu nepřítel a k zabezpečení ochrany před ničením jeho palebnými prostředky) nemá převyšovat 10 km. Vzdálenosti mezi PL raketovými oddíly a PL raketovými bateriemi mohou dosahovat 10–15 a 5–6 km, aby umožnily použití maximálního množství palebných jednotek k ochraně vojsk a přepravišť v činnosti na směru hlavního úderu armády.

PL raketový pluk tankové divize, v závislosti na situaci, používáme k přímé

ochraně útvarů divize nebo k pásmové ochraně vojsk armády. Ve druhém případě o jeho palebném postavení rozhoduje velitel armády.

Při organizaci radiolokačního průzkumu vzdušného nepřítel vycházíme z toho, že v době upřesnění dříve přijatého rozhodnutí k násilnému přechodu nebude existovat souvislé radiolokační pokrytí pásma armády nebo může být jen na směru bojové činnosti hlavního uskupení vojsk. V takových podmínkách nabývá zvláštního významu dovedné využívání radiolokačních stanic podřízených náčelníkům PVO svazků a rovněž organických prostředků průzkumu svazků a útvarů PVO. Zejména na základě těchto prostředků je účelné organizovat získávání údajů o vzdušném nepříteli a jejich předávání hlásné službě vojsk armády.

K zesílení průzkumu vzdušného nepřítel přesunují se k řece pod ochranou předsunutých odřadů záložní radiolokační roty samostatného radiotechnického praporu PVO armády a rozvinují se ve vzdálenosti do 10 km od břehu. Pohotovosti k vedení průzkumu vzdušného nepřítel mají dosáhnout k době zahájení násilného přechodu řeky hlavními silami.

*

Důležitý faktor, který zabezpečuje uchování vysokého tempa útoku vojsk při násilném přechodu velkých vodních překážek, je použití taktických vzdušných výsadek k obsazení přeprav nebo prostorů (předměstí) na protilehlém břehu. Úspěšná činnost těchto výsadek závisí na organizaci spolehlivé ochrany před vzdušným nepřítel.

Vojska PVO armády v součinnosti se stíhacím letectvem chrání výsadek ve východním prostoru k vysazení i v průběhu vysazování (shozu) v určeném prostoru. PL raketové a PL dělostřelecké prostředky armády chrání vzdušné výsadek ze zaujatých palebných postavení, stíhací letectvo střehem ve vzduchu nebo na letešticích.

Nezbytnost spolehlivé ochrany vojsk armády při vedení bojové činnosti na protilehlém břehu, zvláště při protiztečích a protiúderu nepřítel (které mohou být podporovány značným množstvím letectva) vyžaduje včasné narůstání sil a prostředků PVO.

Soudobé PL prostředky mohou se připravovat soustavně na plavidlových prostředcích (na pásových samohybných prámech, plovoucích transportérech) a na vybudovaných mostních přepravištích.

PL dělostřelectvo v sestavě předsunutých odřadů přepravuje se za jednotkami

prvního sledu a rozvinuje se na protilehlém břehu v blízkosti úseků plavidlových a přívozových přepravišť. Jsou-li v sestavě předsunutého odřadu PL raketové soustavy malého dosahu vybudované na plovoucích základnách, je účelné přepravovat je současně s jednotkami prvního sledu. Polovina divizního PL dělostřelectva (v tankové divizi PL raketové soustavy malého dosahu) přepravuje se s pluky prvního sledu divize s využitím plavidlových prostředků (hlavně pásových samohybných prámů), druhá část po dokončení přepravy hlavních sil zpravidla po mostových přepravištích.

PL raketová brigáda a PL raketový pluk využívají k přepravě vybudované mosty. Pořadí jejich přepravy bude záviset na aktivitě vzdušného nepřítel a na rozvinutí bojové činnosti na protilehlém břehu. Přitom nejméně jeden PL raketový oddíl PL raketové brigády přepravuje se spolu se svazky prvního sledu. Po skončení přepravy hlavních sil armády PL raketová brigáda v celku musí být rozvinuta na protilehlém břehu, aby chránila jednak vojska při rozvíjení úspěchu, jednak přepravy v činnosti. Při rozvíjení PL raketové brigády na obou březích volíme prostor palebných postavení ve vzdálenosti do 15 km od možné čáry rozvinutí protiúderného uskupení nepřítel a 5–10 km

od armádních mostových přepravišť v činnosti.

Při vysoké aktivitě taktického letectva proti přepravám je účelné k jejich obraně používat část PL prostředků divizí prvního sledu. V tom případě PL raketové soustavy malého dosahu rozvinují se ve vzdálenosti do 5 km a PL dělostřelecké útvary v bezprostřední blízkosti od přeprav.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat zabezpečení PL raketových svazků a útvarů raketami. Včasný jejich přísun na protilehlý břeh nejlépe zabezpečíme s využitím vrtníků.

V době vyjití vojsk armády k vodní překážce, které probíhá ve vysokém tempu, a v průběhu násilného přechodu, kdy PL raketové a PL dělostřelecké útvary (svazky) jsou na přesunu a nemohou se plnou hodnotou zúčastnit boje se vzdušným nepřitelem, podstatně vzrůstá úloha stíhacího letectva k ochraně vojsk.

Pásmo útoku armády při násilném přechodu velké vodní překážky může souhlásit s pásmem bojové činnosti stíhací letecké divize, která v těchto podmínkách bude zpravidla působit centralizovaně. Stíhací letectvo v tomto pásmu ničí malé skupiny letounů a účastní se odrážení postupných náletů vzdušného nepřitele. Nejspolehlivějším způsobem jeho bojové činnosti bude střeh ve vzduchu v určených pásmech. Není možné ovšem vyloučit ani takové způsoby ochrany vojsk, jako „blokovaní“ hlavních letišť rozmístění taktického letectva, samostatný průzkum a ničení nepřátelských letounů metodou „lovu“.

V podmínkách použití prostředků hromadného ničení ochrana vojsk stíhacím letectvem se uskutečňuje vždycky ve 2–3 pásmech: dvě pásma na bocích pásma násilného přechodu a jedno vpředu do hloubky až 50 km nad nepřátelským územím. V každém pásmu mohou současně působit 1–2 roje a na směru úspěchu až 1 letka. Vzhledem k tomu mohou být ve vzduchu současně až 2 letky. Budou-li stíhací letouny působit ve vzduchu po dobu jedné hodiny, potom na období násilného přechodu velké vodní překážky a přepravu svazků prvního sledu armády (5–7 ho-

din) k letecké ochraně metodou střehu ve vzduchu bude třeba do 20 vzletů letky (6–7 plukovních vzletů) stíhacího letectva. Na základě toho stíhací letecká divize, působící v pásmu armády, bude nucena každou osádku uskutečnit do 2 vzletů. K odrážení hromadných úderů v období násilného přechodu vyčlenění doplňující síly stíhacího letectva letecká armáda frontu.

Součinnost PL raketových svazků a útvarů se stíhacím letectvem organizujeme obvykle po pásmech bojové činnosti a v jednom pásmu. V průběhu vyjití vojsk armády k vodní překážce tuto součinnost uskutečňujeme v jednom pásmu, neboť do 70 % PL raketových jednotek v tomto období bude na přesunu.

Součinnost po pásmech bojové činnosti budeme používat v podmínkách složité vzdušné situace při odrážení hromadných a soustředěných úderů vzdušného nepřitele.

Při organizaci součinnosti náčelník vojsk PVO armády spolu s velitelem stíhacího svazku určují pásma bojové činnosti PL raketových svazků a útvarů, dohovoří pásma střehu stíhacích letounů ve vzduchu, upřesňují pořadí a způsoby součinnosti, určují pořadí střehu stíhacích letounů ve vzduchu při vyjití vojsk k vodní překážce, stanoví signály součinnosti a řeší celou řadu jiných otázek, které z jakýchkoli důvodů nemohli vyřešit při zahájení útočné operace.

Náčelník vojsk PVO uskutečňuje operačně taktické velení a řízení palby ze svého pohyblivého VS, které je stálým prvkem VS armády. Je prostředkem přímého řízení bojové činnosti svazků a útvarů vojsk PVO.

Řízení palby prostředků PVO v průběhu násilného přechodu bude se uskutečňovat v podmínkách složité vzdušné situace, kdy nebude možné včas urovnat palebné úkoly podřízeným útvarům. V důsledku toho vzorste úloha decentralizovaného velení. Náčelník PVO armády po zhodnocení vzdušné situace a vlastních palebných možností upřesňuje stupeň pohotovosti útvarů (jednotek) k bojové činnosti, vybírá vzdušné cíle a rozděluje je mezi svazky (útvary) PVO a stíhací letectvo.

V soudobé útočné operaci s násilným přechodem velké vodní překážky vojska PVO armády budou přinucena působit ve složitých podmínkách vzdušné a pozemní situace. To vyžaduje vysokou operativnost v práci náčelníka vojsk PVO a jeho štábu, kromě toho i zesílení velení vojskům PVO ze strany velitele armády a jeho štábu, jejich osobní účast při organizaci a řízení PVO.

Upraveno ze sovětského tisku

Zdravotnické zabezpečení násilného přechodu vodních toků z chodu

V útočné činnosti bude překonávání vodních překážek patřit k denním bojovým úkolům vojsk. Nepřítel se bude snažit využívat vodní překážky ve svůj prospěch. Četné hydrotechnické objekty na území západní Evropy v případě jejich zničení mohou způsobit záplavy a vojskům značné obtíže — snížit jejich útočné tempo nebo je přinutit k manévru. Podobnými opatřeními může se nepřítel snažit usměrnit postup protivníka do určitého směru a dočasně vynutit i soustředění vojsk, aby mohl účinně použít prostředky hromadného ničení, popř. oddělit 1. sled od 2. sledu a týly od vojsk.

Úspěch překonávání vodních překážek bude v rozhodující míře záviset na tom, jak budou orgány velení umět realizovat nejefektivnější poměr mezi palbou, úderem a pohybem, aby si udrželi v boji iniciativu. K tomu patří nepřerušit dynamiku boje a dále útočit bez podstatné ztráty tempa. Přitom má velký význam včasné použití dostatečně silných předsunutých odřadů a taktických vzdušných výsadek k získání výhodných přepravišť. Hlavní síly divize by se měly snažit využít úspěch těchto jednotek a neprodleně zahájit překonávání vodních překážek na široké frontě v dosavadní bojové sestavě po krátkém zaujetí výchozího prostoru (k přípravě techniky apod.).

Získání předmostí, brodů, přepravišť předchází většinou velmi napjatá bojová činnost. Přes ztížený průzkum umožňuje cílevědomá činnost předsunutému odřadu

a jednotkám 1. sledu (např. při souběžném sledování protivníka ve směru řeky) zničit nepřítel po částech také na břehu, který má obsazený a tím získat čas.

Zvláštnosti při násilném přechodu vodního toku

Jedna zvláštnost organizace zdravotnického zabezpečení násilného přechodu vodního toku spočívá v tom, že síly a prostředky zdravotnické služby příslušné divize nebo pluku mohou být zasazeny až na předmostí. Na vlastním břehu budou v pohotovosti posilové prostředky zdravotnického zabezpečení, popř. divize (tj. nejbližší vyššího stupně). Nadřízený náčelník zdravotní služby je v důsledku toho odpovědný za organizaci zdravotnického zabezpečení.

Při překonávání několika vodních překážek může v důsledku napjaté situace dojít k tomu, že nebude k dispozici žádný posilový prostředek. V tomto případě je příslušný náčelník zdrav. služby odpovědný sám za zdravotnické zabezpečení divize nebo pluku. V takové situaci musí v krátké době podle situace přeorganizovat svoje síly a prostředky před zahájením násilného přechodu (např. částí obvažit, rozsah zdravotnické pomoci, použití tranzitního systému apod.).

Další zvláštnost zdravotnického zabezpečení spočívá ve včasném posílení předsunutých odřadů a taktických vzdušných výsadek. Ty bojují obvykle samostatně a

musí řešit takové důležité úkoly, jako zmocnit se velitelských stanovišť, přepraviť, obsadit důležité hráze, údolní přehrady a hydrotechnická zařízení, které k udržení vysokého tempa nesmí být zničeny, odříznout nepříteli ústupové cesty, vázat přícházející zálohy v nařízené vzdálenosti od řeky, vést překvapující útoky bezprostředně po jaderném úderu.

Vycházíme z toho, že při překonávání vodních překážek mohou být použity jako taktické vzdušné výsadky zesílené motostřelecké roty (prapory) 10–30 km před předstunutým odřadem 1. sledu útočící divize.

Předstunutý odřad divize může být zasazen do boje 30–50 km před vodní překážkou. Měl by dosáhnout vodní překážky 15–20 km před hlavními silami. K oklamání nepřítel vytváří se často několik předstunutých odřadů, které plní úkoly v úzké součinnosti se vzdušným výsadkem a 1. sledem divize. Předstunuté odřady mohou bojovat několik hodin vzdáleny od hlavních sil, jejich boky jsou často silně ohroženy a vzniká nebezpečí, že budou obklíčeny. Raněným musí být ale bezpodmínečně poskytnuta první lékařská pomoc za 3–5 hodin, v nutných případech i u bojující jednotky.

Poněvadž se vzdálenost předstunuté odřadu k rozvinutému zdravotnickému odsunu hlavních sil zvětšuje, je naléhavě nutné použít k odsunu raněných zdravotnické odsunové prostředky. Proto se předstunutý odřad v síle od praporu výše zásadně vybavuje lékařem, zdravotním pomocným personálem a příslušnými prostředky polní zdravot. výstroje nadřazeného stupně. Tato opatření, navrhovaná zdravotní službou je nutné uvést v bojovém rozkazu ve litele.

Zkušebnosti z 2. světové války potvrzují, že v útočném boji 18,5 % raněných dostalo se teprve po 8 hodinách po zranění na plukovní obvaziště a 67,1 % po 12 hodinách na divizní obvaziště. Při násilném přechodu vodních překážek zvyšuje se ještě časový interval mezi zraněním a příchodem na obvaziště o dvě třetiny. Z toho vyplývá pro zdravotnické zabezpečení násilného přechodu další zvláštnost a nutnost nepřetržitého odsunu raněných ze vzdálenějšího na vlastní břeh.

Organizace zdravotnického zabezpečení násilného přechodu z chodu

K násilnému přechodu vodní překážky budou se používat organická obojživelná bojová vozidla, speciální přepravní prostředky ženijních jednotek a také pomocné prostředky. Z toho vyplývá, že každý jednotlivý bojovník musí být vycvičen a

schopen překonat vodní překážku i plaváním.

Násilný přechod začíná — nemohly-li se předstunuté odřady zmocnit mostů — pozemní přepravou motostřeleckých jednotek a brodění tanků (vzdálenost mezi tanky 50 m). Současně se použijí speciální přepravní prostředky (střední a velká vozidla, útočné čluny, nafukovací čluny). K nasazení na tyto přepravní prostředky je nutné zaujmout vyčkávací nebo výchozí prostory 3–6 km před vodní překážkou, v případě nutnosti i prostory k přípravě tankové techniky. Po zahájení boje na předmostí mohou být zřízena pro každý úsek pluků 1. sledu (4–6 km) 2 přivozová přepraviště. Po překonání vodního toku hlavními silami divize vybudují se v úseku násilného přechodu divize (10–15 km) 1–2 mostová přepraviště, která teoreticky 2–3 hodiny po zahájení násilného přechodu mohou být k dispozici také zdravotnické službě k odsunu raněných.

Při organizaci zdravotnického zabezpečení násilného přechodu vodních překážek musíme vycházet ze 2 předpokladů:

— zdravotnické zabezpečení organizuje pcsilovými prostředky nadřazený stupeň (příznivý předpoklad),

— zdravotnické zabezpečení musí organizovat a uskutečňovat pluky a divize samy (nepříznivý předpoklad).

K nepříznivému předpokladu nutno doplnit, že zdrav. rota, popř. zdrav. prapor v nutném případě může použít některé části, tj. obvazové oddělení plukovního obvaziště nebo oddělení pro lehce raněné divizního obvaziště, oddělené od ostatních funkčních oddělení bezprostředně pro začátek násilného přechodu ve funkci „přepravního“ obvaziště. Tyto odloučené skupiny spojují se opět po přechodu hlavních sil s jejich zdravotnickými jednotkami.

Dosti často se vyskytuje názor, že by bylo účelnější rozvinout obvazové oddělení teprve na druhém břehu řeky. Tento způsob má tu nevýhodu, že raněným by nemohla být poskytnuta nutná první lékařská pomoc na vlastním břehu řeky, zvláště na začátku jejího překonávání. Při okamžité přepravě obvazového oddělení při takové variantě by bylo nutné ponechat na vlastním břehu již dříve vytvořené záchranné skupiny a obsluhu nakládacích a vykládacích míst přepravního obvaziště. Měly by za úkol pokračovat v práci až do ukončení násilného přechodu a převzít ošetřování dosud neodstavených raněných až do příchodu posilové jednotky.

V dalším se podrobněji zaměříme na normální případ, tj. jsou-li vytvořeny příz-

nivě předpoklady. Důslednost a včasnost všech opatření, která je nutné splnit, vyplývá z:

- opatření v přípravném období
- organizace zdravotnického zabezpečení ve výchozí situaci,
- organizace zdrav. zabezpečení při zahájení násilného přechodu,
- přepravy zdrav. jednotek a organizace zdrav. zabezpečení jednotek, bojujících na předmostí.

V pohotovostním prostoru budou v přípravném období organizována opatření v tomto pořadí:

1. zdravotnické zabezpečení předstunutých odřadů a vzdušného výsadku
2. neodkladné uvolnění týlu zdravotnického odsunu
3. přeskupení sil a prostředků zdravotnické služby v krátké lhůtě k násilnému přechodu
4. vytvoření dostačující zálohy s ohledem na použití prostředků hromadného ničení
5. stanovení nutného počtu záchranných skupin
6. uskutečnění komplexu hygienických a v případě potřeby protiepidemických opatření
7. rozdělení přidělených posilových prostředků podle zjištěné potřeby
8. organizace součinnosti zdravotnických jednotek a součástí
9. zpracování plánu zdravotnického zabezpečení na základě rozhodnutí velitele a nadřízeného náčelníka zdrav. služby
10. speciální výcvik zdravotnického personálu (je-li dostatek času) se zřetelem na zvláštnosti a odsunová opatření při násilném přechodu.

Zdravotnické zabezpečení ve výchozím prostoru organizujeme tak, že týl zdravotnického odsunu se nerozvíjí a je společně s jednotkami v pohotovosti k přepravě na druhý břeh (v blízkosti 1. sledu). Až do zahájení násilného přechodu poskytuje se zdravotnická pomoc u jednotek. Plukovní obvažiště se rozvíjí teprve tehdy, dojde-li ke hromadným ztrátám. Nutná ošetření a odsunová opatření mohou být uskutečněna ve vyčkávacím nebo výchozím prostoru. Je-li násilný přechod až v druhé polovině bojového úkolu, je nutné v co nejkratší době během bojové činnosti upravit opatření přípravného období, uvedená od ad 1) až 5) a 8).

Ke zdravotnickému zabezpečení při zahájení násilného přechodu zřizuje se podle nařízení náčelníka zdrav. služby divi-

ze v přepravních úsecích pluků 1. sledu divize ve vzdálenosti 1–2 km od břehu řeky přepravní obvažiště. K tomu se použijí v první řadě síly a prostředky zdrav. služby ženijních útvarů, které zřizují a obsluhují přepraviště, dělostřelectva a PL jednotek. Teprve v druhé řadě se k tomu účelu použijí síly a prostředky zdrav. prac. Průpravní obvažiště má tyto úkoly:

- poskytovat první lékařskou pomoc raněným z obou břehů,
- poskytovat zdravotnickou, popř. lékařskou pomoc raněným, kteří byli zraněni při samostatném překonávání řeky nebo při jízdě tanků pod vodou a byli zachráněni před utopením,
- organizovat přepravu raněných z předmostí na vlastní břeh,
- připravovat raněné k dalšímu odsunu,

— zřizovat zdravotnické odsunové hlídky, nakládací a vykládací místa, pohotovostní postavení zdravotnického personálu pro záchranné skupiny (pro trasy jízdy tanků pod vodou).

Přepravní obvažiště se rozvíjí podle stejných zásad jako plukovní obvažiště. Bude zřizováno pokud možno v bezprostřední blízkosti přepraviště hlavních sil příslušného pluku (v blízkosti pozdějšího mostového přepraviště). Na ostatních přepravištích organizujeme zdravotní odsunové hlídky.

K plynulé přepravě raněných z protějšího na vlastní břeh zřizuje se přepravní obvažiště bezprostředně na jednotlivých přepravištích nakládací a vykládací místa. Raněné převážejí z protějšího na vlastní břeh vracející se přepravní technika. K řízení provozu v nakládacím a vykládacím místě je určen 1 zdravotnický orgán, pod jehož velením pracují nosiči raněných a pomocný personál ženijní jednotky, přidělený k nakládání a vykládání. Pro tyto zdravotnické odsuny bylo stanoveno toto pořadí:

- naložení přepravních prostředků na protější břeh
- odsun raněných přes vodní překážku
- vyložení přepravního prostředků na vlastní břeh
- příprava raněných k odsunu do přepravního obvažiště (k odsunu jsou k dispozici sanitní vozy, všeobecné dopravní prostředky, vleký pro raněné apod.).

Během těchto 4 pracovních fází poskytuje se v nutných případech první zdravotnická pomoc. Samostatný zdrav. oddíl (divizní obvažiště) rozvíjí se k poskytování kvalifikované lékařské pomoci bě-

hem násilného přechodu pluků 1. sledu divize 10–15 km před vodní překážkou.

Převážně zdravotnických jednotek a součástí začíná s přechodem motostřeleckých a tankových jednotek. **Zdravotnické zabezpečení na předmostí** organizujeme tak, že zdravotníci, zdravotní inženýři, zdravotní orgány rot a praporů přepravují se společně se svými jednotkami. Během přepravy poskytují se první zdravotnická pomoc bezprostředně na bojových vozidlech, popř. přepravních prostředcích. Zdravotnické součásti organizují odsun raněných na přepraviště (nakládací a vykládací místa) a až do rozvinutí plukovního obvaziště poskytují první zdravotnickou pomoc.

V průběhu boje k rozšíření předmostí bude snaha vytvořit určitá místa soustředění jako rozšířená hnízda raněných, které mohou později sloužit k rozvinutí plukovního obvaziště. Prostor rozvinutí plukovního obvaziště může být na předmostí, má-li toto hloubku 4–6 km. Proto se musí zdravotnická rota přepravit bezprostředně za prapory 1. sledu po splnění bližšího úkolu a rozvinout plukovní obvaziště. Tím začíná poskytování první lékařské pomoci na protějším břehu a přímý pozemní zdravotnický odsun s využitím dohotovových mostových přepravišť do divizního obvaziště nebo do frontové nemocnice. Přepravní obvaziště pokračují ve své činnosti až do přepravení jednotky, která může poskytovat kvalifikovanou zdravotnickou pomoc. Rozsah první lékařské pomoci bude omezen na nutná opatření, dojde-li k použití prostředků hromadného napadení.

Bezprostředně za pluky 1. sledu divizí přepravuje se zdravotnický prapor k rozvinutí divizního obvaziště na protějším břehu (např. v blízkosti prostoru použití výsadku), dosáhne-li hloubka předmostí asi 15 km. Má zajišťovat zdravotnické zabezpečení splnění dalšího úkolu divize. Pokud nepřítel se bude pokoušet předmostí zlikvidovat, musí být vytvořeny na všech stupních postačující zdravotnické zálohy.

Organizace zdravotnického zabezpečení násilného přechodu několika vodních překážek

Při zdravotnickém zabezpečení násilného přechodu několika vodních překážek budeme brát v úvahu jen střední a široké vodní toky s využitím některých zkušeností ze cvičení DNĚPR, popř. z Velké vlastenecké války (např. v Jasko-kišiněvské útočné operaci 2. ukrajinského a 3. ukrajinského frontu došlo během 12 dnů

k násilnému přechodu 11 vodních toků, širokých od 60–200 m). Vysoké vypětí sil [bojová činnost pokračovala bez operační přestávky] vyžadovalo na jedné straně enormní nároky na fyzický stav vojsk (byly také značné ztráty), na druhé straně na organizační schopnosti a dokonalou součinnost velitelů, jejich zástupců pro týl a náčelníků zdrav. služby.

Na uvedeném cvičení účila jedna motostřelecká divize v prvních dnech války bez použití jaderných zbraní z pohotovostního postavení. Byla posílena jedním tp, pohotovostní prostor byl vzdálen asi 25–30 km od státní hranice. Divize obdržela úkoly:

- dosáhnout přístupy a násilně překročit Dněpr — D-1,
- dosáhnout přístupy k řece Pripjať — D-2,
- překročit Pripjať a vytvořit pevné předmostí — D-3.

Hloubka útočného pásma divize byla 110–135 km (D-1 až D-3). Divize působila ve 2 sledech na vedlejším směru armády (viz obr. 1), tankový pluk útočil na směru hlavního úderu divize.

V zájmu požadovaných opatření k ošetření a odsunu byla zdrav. služba divize posílena samostatným zdrav. oddílem a skupinou sanitních vozidel ze zdrav. dopr. rot armády. Během pochodu do příhraničního prostoru byla pro zdrav. zabezpečení k dispozici polní nemocnice v Černigově. V těžkém terénu (bažiny, les, špatná komunikace), zůstaly často sanitní vozidla zpět, takže bylo nutné použít k odsunu raněných i dopravní prostředky všeobecného určení, dokonce i bojová vozidla. Zdrav. četa měla k dispozici 3 sanitní vozidla a zdrav. rota 3 sanitní vozy a 3 vlečné vozy pro raněné.

Zdravotnický odsun z protějšho na vlastní břeh probíhal na obou vodních překážkách teprve po postavení mostů. V průběhu cvičení došlo na přepravištích přes řeku Dněpr a Pripjať k takové situaci, že oboustranný provoz vozidel — a tím i odsun raněných — nebyl po dobu 18–20 hodin vůbec možný. Pro náčelníka zdrav. služby armády je v takové situaci výhodné, může-li použít sanitní letouny.

Na základě pravděpodobných, poměrně nepatrných zdravotnických ztrát v konvenčních obdobích války, rozvinují se podle situace:

— samostatné zdrav. oddíly ve výchozí situaci D-1 až do 30 km za přední linii vojsk,

— divizní obvaziště v průběhu D-2 40–45 km za přední linii,

— samostatné zdrav. oddíly znovu D-3 40–45 km za přední linií.

Pro pluky 1. sledu byla zřízena přepravní obvažiště (dělostřeleckého pluku a PL oddílu). Ranění byli ošetřováni za pohybu a byli odsunováni do chirurgické polní nemocnice nebo rozvinutého samostatného zdrav. praporu. Plukovní obvažiště bylo poprvé rozvinuto na protějším břehu řeky, přepravní obvažiště bylo vzdáleno od Dněpru 3–5 km. Plukovní obvažiště se v průběhu D-2 přesunovalo za svými pluky a bylo znovu použito D-3 na pripjatském předmostí, zatím co se před tím rozvinula obvažiště děl. pluku a PL oddílu. Z vyhodnocení vyplývá, že při této variantě měl samostatný zdrav. oddíl (divizní obvažiště) od D-2 dvoj — až trojnásobné obložení.

Pro takovou organizaci zdrav. zabezpečení je podobná varianta určitě realizovatelná, i když se vzdálenosti samostatného zdrav. praporu (divizního obvažiště) od vodních překážek zdají velmi značné. To způsobuje v každém případě značné zatížení zdrav. odsunu, jemuž by bylo možné předejít, kdyby každá rota měla k dispozici 1 sanitní vozidlo.

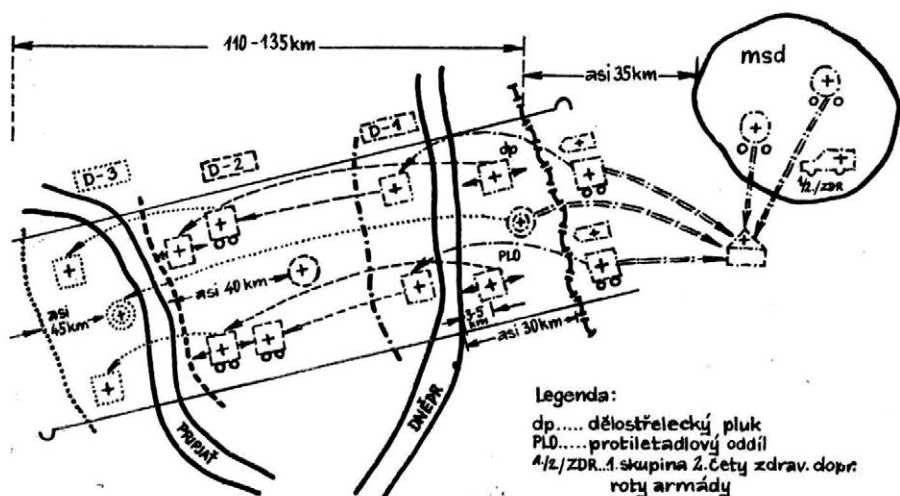
Model organizace zdrav. zabezpečení při násilném přechodu několika vodních překážek

Na sebe navazující násilné přechody několika vodních překážek budou pro divizi přicházet v úvahu jen tehdy, bude-li

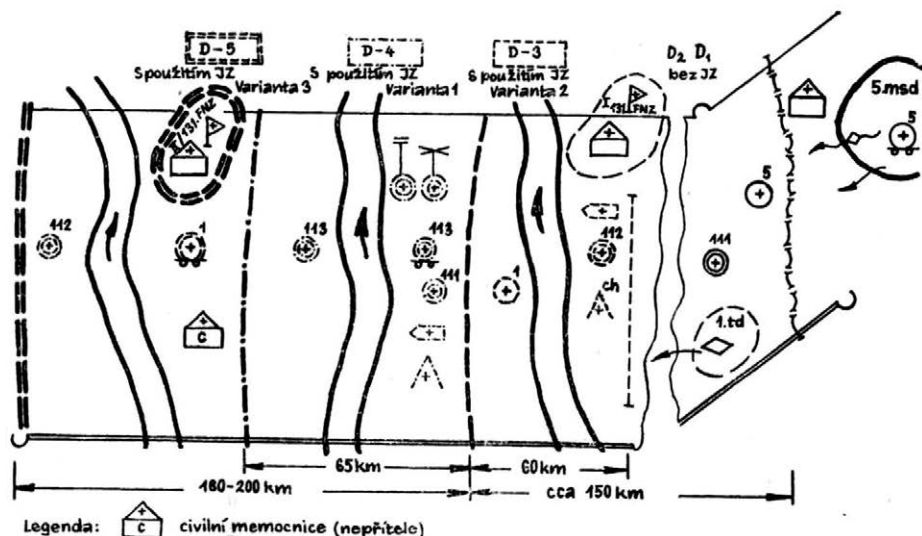
v armádní útočné operaci zasazena několik dnů po sobě. Přitom bude nutné kombinovat různé způsoby zdrav. zabezpečení.

Podle současné vojenské doktríny NATO může válka začít konvenčním obdobím a podle průběhu bojové činnosti může v krátkém čase nabýt charakter raketové jaderné války. Model na obr. 2 vychází z postupného použití JZ. V našem příkladu bude v armádní útočné operaci zasazena 1. td na levém křídle (v dosavadním útočném pásmu 5. msd, která přechází do zálohy). S využitím momentu překvapení a součinností obou divizí byly zničeny hlavní síly protivníka, jemuž se však přesto podaří vybudovat obranný systém na vzdálenějším břehu. Proto musí zdrav. služba (s ohledem na narůstající nebezpečí použití JZ) včas vyžádat posílení. Divize má těžký úkol zničit bránící se zesílenou mech. divizi. V důsledku pravděpodobně vysokých zdravotnických ztrát bude nutné použít posilové prostředky armády, samostatný zdrav. oddíl 111 a 113 (tento až do odpovídající hloubky předmostí nerozvíňovat), stejně jako vzdušné odsunové prostředky. To je zdůvodněno také tím, že frontová nemocniční základna je již více než 80 km za jednotkami.

Cíl operace bude splněn v D-5, nepříteli nemá již žádné zálohy. S využitím místních záloh (např. nemocnice) a tím, že frontová nemocniční základna se rozvine na vlastním břehu v průběhu D-5, i v důsledku pravděpodobně nepatrného

Obr. 1: Organizace zdrav. zabezpečení násilného přechodu 2 vodních překážek z chodu (z rekonstrukce varianty ze cvičení „Dněpr“ 1968)

Obr. 2. Organizace zdrav. zabezpečení násilného přechodu několika vodních překážek z chodu v útočné operaci armády (model)

počtu raněných, bude se divizní obvyklé rozvinovat jen částečně, aby po připojení na td dosahovalo až do konečného prostoru. Samostatné zdrav. oddíly zůstávají v záloze a byly by použity podle situace až na novém předmostí, např. při vzniku hromadných ztrát.

Pravděpodobné zdravotnické ztráty

Rozsah pravděpodobných zdrav. ztrát při násilném přechodu vodních překážek nebyl dosud přesně matematicky určen. Některé faktory přesto poukazují na určité tendence, např.

- možnosti krytí, maskování jakož i palebná ochrana jsou u protivníka podstatně příznivější,

- v oblasti přepravních úseků a předmostí budou vždy rozhořčené boje,

- při použití JZ budou přednostně používány JZ nepatrné a střední síly,

- přepraviště jsou cíle pro zesílenou činnost konvenčních i JZ,

- použití BCHL je málo pravděpodobné.

Při použití JZ

Uvedené faktory jsou přímo úměrné vzniklým zdrav. ztrátám při JZ, tj.

$$ZZ(JZ) = P_u \cdot H \cdot E \cdot K$$

při čemž ZZ zdrav. ztráty

P_u přepravní úsek (km²)

H hustota vojsk (km²)

E koeficient efektivnosti

K koeficient zdravotnických ztrát.

Pro koeficient efektivnosti je důležitý stupeň krytí osob. Při terénu bez možnosti krytí bude 1,0, při možném využití tvárnosti terénu bude hodnota $E = 0,7$, při pobytu v zákopech a obrněných vozidlech bude $E = 0,3$ až $0,4$, a při použití krytí $E = 0,1$ až $0,2$. Pro koeficient zdrav. ztrát jsou známy zjištěné hodnoty. Udává se pro K $0,5$ a $0,8$ (rozsah kolísání $0,3$), při čemž platí, že se K se silou výbuchu zvětšuje. K určení K musí se vypočítat celkový tritlový ekvivalent, vztahující se na určitý prostor.

Konkrétní hodnoty pro P_u a H počítají se podle dané situace.

Příklad:

Úsek přepraviště msp má plochu $1,5$ km². Prostor výbuchu souhlasí s touto plochou, takže $P_u = 1,5$. Na udané ploše je během pozemní přepravy na široké frontě za 30 minut (tj. trvání např. dělostřelecké palby) 850 osob; vzdálenost pancéřových bojových vozidel od sebe 50 m.

Hustota vojsk H/km^2 odpovídá 567 osob. Při obrněných vozidlech bereme za hodnotu $E=0,3$ a pro K počítáme při malých a středních rážích s hodnotou 0,5. Z toho vypočteme, že

$$ZZ = \frac{15}{10} \cdot 567 \cdot \frac{3}{10} \cdot \frac{5}{10} = 128 \text{ raněných.}$$

Za 1 hodinu bylo by tedy teoreticky 256 raněných. Předpokládejme, že prostor výbuchu v úseku přepravy činí jen 30 %, takže by bylo 85 raněných. Při čtyřhodinovém násilném přechodu za stejných podmínek bylo by 340 raněných, tj. 17 % pravděpodobných zdrav. ztrát za předpokladu, že by msp měl 2 000 osob. Násilný přechod může trvat méně nebo i více než 4 hodiny. Reálný prostor výbuchu bude činit zpravidla 30–50 % a jen zřídka dosáhne 100 %. Zdravotnické ztráty způsobené JZ budou v důsledku toho činit 10 až 20 % stavu vojsk.

Konvenční zbraně:

Při výpočtu zdrav. ztrát, způsobených konvenčními zbraněmi hrají důležitou úlohu stav a povaha břehu, šířka a hloubka vodní překážky. Z posouzení úseku přepravy může být podíl násilného přechodu na splnění úkolu dne.

1. způsob výpočtu:

V tomto případě půjde o násilný přechod střední skupiny vodní překážky ke splnění dalšího úkolu divize. Msp je zasažen v 1. sledu divize na směru hlavního úderu a splní úkol dne divize po násilném přechodu na vedlejší směr. Pro to se počítá s celkovými ztrátami způsobenými konvenčními zbraněmi 8–12 %. Měl-li by pluk 2 000 osob, pak to činí 160–240 raněných. V případě, že se nepřítel bude bránit převážně v obranných prostorech a s tím bude spojen vysoký stupeň vypětí bojové činnosti v první polovině dne, budou zdrav. ztráty 60–70 % z těchto 160 až 240 raněných, tj. 96 až 168 raněných.

Předpokládáme-li, že z 1. dne boje (16 hodin) vyžádá si plnění dalšího úkolu divize 10 hodin, pak z toho může na násilný přechod připadat 4 hodiny. V tomto případě dosáhnou zdrav. ztráty 40 % ztrát (38 až 67 raněných). To je 1,9 až 3,3 % zdrav. ztrát pro 1 den útočné činnosti msp (asi 1/4 všech zdrav. ztrát způsobených konvenčními zbraněmi ve dne). V případě 8 hodinového násilného přechodu při silném nepř. odporu počty raněných se zdvojnásobí (budou činit 3,8 až 6,7 %, tj. asi 50 % denních ztrát).

2. způsob výpočtu:

Předsunuté odhady a vzdušný výsadek mohou být při násilném přechodu středních vodních překážek použity společně k jednomu cíli. V naší variantě jde o zesílený msp o počtu 500 osob, což by mělo vytvořit dobré předpoklady k úspěšnému násilnému přechodu z chodu.

Vzdušný výsadek je použit tak, aby spojení s hlavními silami byl možné asi do 3 hodin. Během přistání se počítá s 1 až 1,5 % zdrav. ztrát. Zesílený msp, který bojuje jako taktický vzdušný výsadek, může každou hodinu utrpět 2–3 % zdrav. ztrát konvenčními zbraněmi. To znamená, že než se spojí s hlavními silami msp na předmostí, bude mít 1–9 % ztrát, celkově 35–50 raněných. Po odečtení 1–1,5 % ztrát, způsobených při přistání, můžeme hodnotit ztráty msp, který bojuje jako PO obdobným způsobem. Pro msp vyplývá z tohoto způsobu výpočtu podíl od 3,2 do 5 % zdrav. ztrát, způsobených konvenčními zbraněmi.

Průměrná hodnota obou způsobů činí 4–6,6 % ztrát.

Po vypočtení pravděpodobných zdrav. ztrát je účelné, zhotoví-li náčelník zdrav. služby k přímému plánování násilného přechodu několika vodních překážek tabulku, která mu usnadní důsledně, včas a podle potřeby používat zdrav. jednotky a prostředky.

Zdrav. ztráty byly zjišťovány za předpokladu, že každý pluk 1. sledu obdrží na předmostí nebo přepravišti 1 přepravní obvoziště. Podle toho pak — se zahrnutím posilových prostředků — používají se zdrav. odsunové hlídky, nakládací a vykládací místa, záchranné skupiny apod.

Při výpočtu nutného počtu jízdy dopravními prostředky všeobecného určení počítá se kapacita každého vozidla 15 raněných.

Při násilném, na sebe navazujícím přechodu 3 vodních překážek (D-3 až D-5) předpokládá se tato bojová sestava 1. sledu tankové divize:

D — 3 1 tankový pluk a 1 motostřelecký pluk

D — 4 2 tankové pluky

D — 5 1 tankový pluk a 1 motostřelecký pluk

Předsunutý odhad a vzdušný výsadek msp poněkud se až třikrát.

Uvedený způsob výpočtu pravděpodobných zdravotnických ztrát, zvláště při násilném přechodu vodních překážek může být jen orientační. Jsou ještě jiné, podrobnější způsoby jejich zjišťování.

Upraveno z tisku NDR.

z kapitalistických armád

POUŽITÍ VOJSKOVÉHO LETECTVA ARMÁD STÁTŮ NATO NA EVROPSKÉM VÁLČIŠTI

Velení ozbrojených sil armád hlavních států Severoatlantického paktu již delší dobu hledá nejpřijatelnější řešení k odstranění zásadního rozporu mezi palčnou silou a mobilností pozemních vojsk. Vzhledem k tomu, že dosavadní klasické pozemní přepravní prostředky nestačí již plnit zvýšené požadavky na pohyblivost, manévrovost a tempo útoku, hlavní pozornost věnuje možnostem využití vzdušného prostoru. Hlavní podstatou navrhovaných a řešených opatření je využití doposud získaných zkušeností v oblasti rozvoje, použití vojenského letectva a jejich uplatnění i když s odlišnými cíli a specifickými podmínkami v oblasti pozemních vojsk. Vojenské letectvo využívá vzdušného prostoru především k vedení vlastní bojové činnosti. Pozemní vojsko má využívat vzdušného prostoru především ke zvýšení manévruschopnosti a z části i k samotné bojové činnosti.

Hlavní otázky využitelnosti vzdušného prostoru ve prospěch pozemních vojsk řeší ozbrojené síly armád Severoatlantického paktu v rámci postupného rozvoje jejich „aeromobility“. Za rozhodující prostředek, který má zabezpečit zvýšení aeromobility pozemních vojsk, považují vojenské letectvo. Na jeho technický rozvoj, organizační výstavbu a řešení problémů bojového použití vynakládají značné finanční částky a úsilí.

Armády hlavních států Severoatlantického paktu řeší aeromobilitu s ohledem na zvýšení bojové účinnosti pozemních vojsk především v podmínkách evropského válčiště. Hlavním zdrojem teoretických i praktických poznatků jsou zkušenosti z bojového použití vojenského letectva a aeromobilních sil americké armády v intervenční válce v Indočíně a jejich aplikace pro podmínky evropského válčiště.

Bojové zkušenosti z použití aeromobilních sil ve válce v Indočíně prokázaly, že při zasazení aeromobilního taktického skupení v síle praporu až brigády nebo celého aeromobilního svazku je třeba respektovat objektivní působení principu koordinované činnosti různých druhů jednotek, útvarů a druhů vojsk. S ohledem na tuto skutečnost, vyžádalo si zvyšování ma-

něvruschopnosti pozemních vojsk cestou vzdušné přepravy s využitím velkokapacitních dopravních vrtulníků nutných opatření i v oblasti rozvoje ostatních druhů vojenského letectva. Nejmarkantnější se toto projevilo v souběžném rozvoji dopravních a ozbrojených vrtulníků a v široké modernizaci doposud používaných ostatních druhů vrtulníků (průzkumné, víceúčelové atd.).

Postupné zvyšování aeromobility pozemních vojsk armád států Severoatlantického

tického paktu přivodilo řadu nových problémů v oblastech taktiky, operačního umění, technického rozvoje, materiálně technického zabezpečení, bojového zabezpečení atd. Některé z nich jsou zatím jen ve fázi teoretických úvah, na řadu z nich se hledají přijatelné praktické aplikace, mnohé byly ověřeny a zavedeny do praxe. V tomto článku rozeberu některé hlavní problémy postupného zvyšování aeromobility pozemních vojsk armád států Severoatlantického paktu.

Aeromobilita pozemních vojsk armád států NATO, perspektivy jejího rozvoje a možnosti využití v podmínkách evropského válčiště.

Pozemní vojska armád států NATO mají aeromobilitu dosáhnout splněním dvou postupných cílů, bližšího a perspektivního konečného cíle.

Obsahem bližšího cíle je již v sedmdesátých letech vytvořit v pozemních vojskách aeromobilní jednotky, útvary a svazky, které mají být pouze určitým doplňkem dosavadní organizace pozemních vojsk a použitelné především v podmínkách evropského válčiště. V tomto období zůstane zachován dosavadní charakter složení pozemních vojsk, kde budou převládat mechanizované, motorizované a obrněné svazky.

Bojové zkušenosti z použití amerických aeromobilních sil v intervenční válce v Indočíne prokázaly, že je obtížné předem stanovit optimální složení aeromobilní jednotky útvaru a svazku, které by vyhovovalo jakékoli situaci. Mnohem složitější to bude při hledání přijatelných řešení pro podmínky evropského válčiště. K zabezpečení pružného plánování a řízení aeromobilních operací je účelné vytvářet aeromobilní svazky, v jejichž organizaci jsou takové druhy jednotek a útvarů, ze kterých je možné vytvářet „aeromobilní taktická skupení“ v síle roty, praporu nebo brigády i s posilovými prostředky, plně přepravitelná vzduchem. Prvým aeromobilním svazkem, který splňuje tyto podmínky, je americká 1. aeromobilní divize vytvořená v letech 1964–1965 pro podmínky války ve Vietnamu. Ve svém složení má celkem 428 vrtulníků z toho 176 všeobecného určení, 111 ozbrojených, 93 průzkumných a 48 dopravních.

Na základě poznatků z bojového použití 1. aeromobilní divize přikročilo vedení americké armády k výstavbě dalšího aeromobilního svazku. V současné době probíhá ve FORT HOOD v TEXASU výstavba 1. zkušební divize nazvané TRICAP (trojrozměrná), s cílem najít optimální variantu organizace pozemního svazku, který by splňoval podmínky bojového

použití na všech předpokládaných světových válčištích. Divize tohoto typu má mít ve svém složení tři brigády:

— obrněnou (podle dosavadní organizace),

— mechanizovanou (podle dosavadní organizace, ale přepravitelnou vzduchem),

— lehkou vzdušnou (nově organizovanou, plně aeromobilní).

Celkem má mít 1. zkušební divize 330 vrtulníků různých typů, většinou ozbrojených. S jejím zavedením do operačního použití počítá americké velení v roce 1974.

Obsahem bližšího cíle aeromobility pozemních vojsk armád NATO je i široká modernizace a nahrazování zastaralých vrtulníků novými výkonnějšími typy, které se osvědčily ve válce v Indočíne a jsou přizpůsobeny specifickým podmínkám evropského válčiště.¹⁾ Současně intenzivně pokračuje vývoj a výroba nových, moderních, výkonnějších vrtulníků, jejichž zavedení do výzbroje ve druhé polovině sedmdesátých let podstatně zvýší manévrovací schopnosti, palebnou sílu, účinnost aeromobilních operací a podstatně posílí protitankovou obranu pozemních vojsk armád NATO na evropském válčišti.

Největšího rozvoje aeromobility pozemních vojsk doposud dosáhly americké ozbrojené síly. Americké mechanizované divize dislokované na území NSR jsou schopny svými organickými a plánovanými posilovými vrtulníkovými jednotkami zabezpečit vytvoření a bojové zasazení aeromobilního taktického skupení v síle praporu, armádní sbory v síle brigády. Při kalkulaci potřebného počtu vrtulníků k přepravě a palebné podpoře aeromobilního taktického skupení v síle praporu jedním koloběhem, je třeba v průměru počítat s jedním leteckým praporem velkokapacitních vrtulníků a s jedním leteckým praporem ozbrojených vrtulníků. Per-

¹⁾ Jde o tyto typy vrtulníků: průzkumný OH-58 A KIOWA, ozbrojený AH-1G HUEY COBRA, dopravní UH-1D IROQUOIS, všeobecného určení OH-13H SIOUX

spektivně můžeme předpokládat, že americké divize předurčené k operačnímu použití na středoevropském válečném, budou schopny zasádní a podporovat palbou ozbrojených vrtulníků aeromobilní taktické skupení v síle brigády, armádní sbory v síle divize.²⁾

Rovněž v pozemním vojsku západoněmeckých ozbrojených sil jsou zřejmé tendence rozvoje aeromobility. Operační podřízení vzdušných výsadkových brigád 1. vzdušné výsadkové divize jednotlivých armádních sborů a snaha zvýšit přepravitelnost pozemních vojsk vzduchem, si vynutilo posílení vojskového letectva, které je v současné organizaci soustředěno na stupni armádního sboru. Zařazení dopravních vrtulníků typu CH-53G do výzbroje sborových středních leteckých dopravních pluků podstatně zvýšilo přepravní možnosti vojskového letectva armádního sboru. Západoněmecký armádní sbor je schopný svými organickými vrtulníkovými jednotkami zabezpečit vzdušnou přepravu a vysazení vrtulníkových výsadků v síle brigády, bez palebné podpory ozbrojených vrtulníků. Palebnou podporu vrtulníkového výsadku musí v plném rozsahu zabezpečit taktické letectvo.

Při hodnocení možností současné aeromobility pozemních vojsk armád NSR a FRANCIE můžeme předpokládat, že celkové počty a složení vojskového letectva v rámci armádních sborů těchto armád dovolují vytvořit aeromobilní taktická skupení v síle pozemního nebo vzdušného výsadkového praporu včetně jeho palebné podpory ozbrojenými vrtulníky.

Aeromobilní síly jsou určeny výhradně k plnění bojových úkolů v rámci bojového nasazení vševojskových útvarů a svazků, i když to mohou být bojové úkoly obvyklými prostředky a způsoby nesplnitelné. Aeromobilní síly mají velkou přednost bojového použití v pružnosti a pohyblivosti nasazení. Jejich bojové použití neovlivňují různé terénní překážky. Naopak, mohou s výhodou využít všech vlastností terénu ve svůj prospěch.

Hloubka vysazení aeromobilních taktických skupení bude závislá na jeho síle, bojovém úkolu a konkrétní situaci. U aeromobilního taktického skupení v síle pra-

poru se může pohybovat v rozmezí 30–60 km i více. Jejich některé úkoly budou obdobné jako u dosavadních taktických vzdušných výsadků, neboť je fakticky přejímají a dále rozšiřují o splnění bojových úkolů, které jsou specifické jen pro aeromobilní síly.

V etapě bližšího cíle rozvoje aeromobility pozemních vojsk hlavních států NATO nestanou se ještě aeromobilní síly činitelem, který by mohl v plném rozsahu ovlivnit dosavadní způsob vedení bojů a operací na evropském válečném. Mohou však podstatně ovlivnit dosavadní způsob vedení manévrové obrany. Aeromobilní síly jsou schopné uskutečnit pěti až desetinásobně rychlejší manévry, než síly mechanizovaných a obrněných vojsk. Tato jejich vlastnost podstatně zjednodušuje přehazování hlavních směrů útoku protivníka a přísunu vlastních záloh z hloubky.

Bez vlivu nezůstane ani použití aeromobilních sil na vedení útočných operací. Mohou být s výhodou použity k ovládnutí důležitých terénních čar a objektů, k putání záloh protivníka v hloubce pásma bojové činnosti, k napadání důležitých tylových objektů, k ničení palebných postavení řízených střel a dělostřelectva, k napadání velitelských stanovišť a k plnění řady dalších, důležitých bojových úkolů.

Jedním z nezbytných předpokladů hromadného použití aeromobilních sil v operacích na evropském válečném je vybojování nadvlády ve vzduchu v prostoru jejich nasazení. Kromě toho hromadné použití aeromobilních sil může být úspěšné pouze v prostorech, které brání malé nebo navzájem izolované síly protivníka, popřípadě v situacích, kdy je málo pravděpodobné, že by narazily na rozvinuté a dobře organizované síly protivníka a na moderní, pohotovost a účinný systém PVO.

Zasazení aeromobilních sil bude předcházet silná letecká příprava uskutečňovaná taktickým letectvem, v přímořských oblastech i palubním letectvem vojenského námořnictva. Při zasazování aeromobilních sil v přífrontovém pásmu bude probíhat silná dělostřelecká příprava. Vysazení a bojovou činnost aeromobilních sil bude zabezpečovat intenzivní přímá letecká podpora taktického letectva, popřípadě palubního letectva a palebná podpora ozbrojených vrtulníků. V přífrontovém pásmu je třeba předpokládat i silnou dělostřeleckou podporu.

Obsahem perspektivního cíle aeromobility pozemních vojsk armád hlavních států NATO je dosažení takového stavu, aby se aeromobilní jednotky, útvary a svazky staly základními a určujícími prvky organizačního složení pozemních vojsk. Ko-

²⁾ Americké armádní sbory dislokované na území NSR budou mít pravděpodobně v budoucnu ve své sestavě aeromobilní divizi organizovanou obdobně jako je 1. aeromobilní divize nebo nově vytvořená 1. zkušební divize — TRICAP.

Aeromobilita amerických pozemních vojsk bude dále zvýrazněna po zavedení do výzbroje moderních výsoce výkonných vrtulníků jako jsou: ozbrojený vrtulník typu AH-56A CHEYENNE a S-67 BLACK HAWK, průzkumný pancéřovaný AARV (AERIAL ARMORED RECONNAISSANCE VEHICLE), dopravní vrtulník doposud neupřesněného typu s únosností větší jak 20 t

nečné splnění tohoto cíle je možné očekávat v druhé polovině osmdesátých let.

Splnění perspektivního cíle aeromobility pozemních vojsk armád hlavních států

NATO bude znamenat i pronikavé zásahy do operačního a taktického pojetí bojového použití pozemních vojsk na evropském válčišti.

Možnosti použití ozbrojených vrtulníků vojenského letectva pozemních vojsk armád států NATO na evropském válčišti

Postupný rozvoj aeromobility pozemních vojsk armád států NATO se projevuje i ve zvýraznění úlohy ozbrojených vrtulníků při palebné podpoře pozemních jednotek a aeromobility taktického skupení. Palebnou podporu ozbrojenými vrtulníky je třeba chápat jako doplňující část přímé letecké podpory uskutečňované taktickým letectvem. Z těchto důvodů musí být také řešena koordinace obou palebných systémů z hlediska času i prostoru a v návaznosti na systém palby dělostřelectva, jestliže se podílí na palebné podpoře pozemních jednotek a aeromobilních taktických skupení. Ozbrojené vrtulníky budou zpravidla uskutečňovat palebnou podporu v bezprostřední blízkosti podporovaných jednotek, přímou leteckou podporu na vzdálenějších přístupech. Oproti taktickému letectvu mají ozbrojené vrtulníky pro plnění úkolů palebné podpory některé výhody:

- menší závislost na povětrnostních podmínkách,
- možnost přímého kontaktu s podporovanými jednotkami,
- možnost podrobné orientace v prostoru cíle,
- předpoklady pro přesnější zásah cíle,
- kratší reakční dobu k zásahu na bojišti.

K efektivní palebné podpoře musí mít ozbrojené vrtulníky ve výzbroji odpovídající palebné prostředky. Průměrný dosah palubní výzbroje ozbrojených vrtulníků byl ve válce v Indočíně z počátku 400—1300 m; to se ukázalo jako nedostačující. Požadavek evropského válčiště je vybavit ozbrojené vrtulníky palebnými prostředky, které umožní ničit pozemní cíle na vzdálenost kolem 2500 m. Tato vzdálenost vyplývá z účinného dosahu samohybných malorážových PLK, které jsou pro ozbrojené vrtulníky nejúčinnějším prostředkem PVO protivníka. Před bojovým nasazením ozbrojených vrtulníků budou proto v prvním pořadí umlčovány.

Ozbrojené vrtulníky jsou postupně vybavovány různými palebnými prostředky, které umožňují osádce volbu nejvhodnějšího a nejúčinnějšího prostředku k ničení nebo umlčení cíle. Jde převážně o protizemní a protitankové řízené střely, letec-

ké rakety, letecké středorážové kanóny, raketomety, granátomety různých ráží a typů. Ozbrojené vrtulníky mohou být vybaveny i protiletadlovými řízenými střelami k ničení nízkolétajících letounů protivníka. Vrtulníky příslušné konstrukce a únosnosti je možné rovněž vyzbrojit kanóny středních ráží (po případě i houfnicemi), které pak podstatně zvýší manévrovací schopnost klasického pozemního dělostřelectva.

V současné době je nejúčinnějším ozbrojeným vrtulníkem vojenského letectva armád hlavních států NATO typ AH-1G HUEY COBRA. Po roce 1975 mají být zavedeny do výzbroje nové výkonnější typy ozbrojených vrtulníků AH-56A CHEYENNE a S-67 BLACK HAWK.³⁾

Kromě zvyšování účinnosti palebných prostředků se řeší i odolnost ozbrojených vrtulníků proti palbě pěchotních ručních zbraní a malorážových automatických PLK. Na pancéřování nejdůležitějších palubních agregátů a osádky připadá stále větší podíl z celkové váhy ozbrojeného vrtulníku. Tak např. u typu AH-1G HUEY COBRA váží pancéřování 130 kg, u typu AH-56A CHEYENNE již nejméně 900 kg.

Jedním z perspektivních hlavních úkolů ozbrojených vrtulníků má být jejich použití v systému protitankové obrany. Tanková vojska armád států Varšavské smlouvy považují velení NATO za nejzávažnější a nejnebezpečnější bojový prostředek pozemních vojsk armád států NATO, a to především v omezené konvenční válce na evropském válčišti. Budou proto objektem intenzivní bojové činnosti nejen vojenského letectva, ale i taktického. Z hlediska možností taktického letectva je k jejich organizovanému přísunu a zasazení zapotřebí relativně dlouhý čas, kterého může taktické letectvo NATO s výhodou využít pro jejich vyhledání, sledování a ničení již na vzdálenějších přístupech. Soustředěné údery taktického letectva proti tankovým vojskům může bezprostředně na bojišti doplňovat bojová

³⁾ Ozbrojený vrtulník S-67 BLACK HAWK má být hlavním typem vrtulníku ve výzbroji 1. zkušební divize TRICAP. Jeho výzbroj mají tvořit letecké rakety a řízené střely různých typů a ráží, letecké palubní kanóny ráže 20 a 30 mm, granátomet ráže 40 mm. Taktický dolet 400—960 km (s předávkami nádrží), maximální nosnost 3630 kg, osádka 2

činnost ozbrojených vrtulníků, a to převážně s použitím PTRS.

V systému protitankové obrany budou ozbrojené vrtulníky převážně plnit úkoly z pohotovosti ze střehu na zemi, centralizované co do volby a prostoru k zabezpečení jejich optimální účinnosti.

Z doposud získaných poznatků vyplývá, že použití ozbrojených vrtulníků v systému protitankové obrany bude značně efektivní. Praktické ověřování bojové účinnosti ozbrojených vrtulníků prokázalo, že při dostatečném umlčení prostředků PVO protivníka v prostoru bojového nasazení ozbrojených vrtulníků připadne na 1 zničený vrtulník 2—4 zničené tanky protivníka (popřípadě OT). Za předpokladu této bojové účinnosti je letecká rota ozbrojených vrtulníků (12 kusů) schopna vést úspěšný boj s tankovým praporem a způsobit značné ztráty i tankovému pluku. I když jde jen o přibližné normy, které v závislosti na konkrétní situaci mohou mít značně odlišné hodnoty, není možné účinnost palby ozbrojených vrtulníků v systému protitankové obrany podceňovat. V každém případě je třeba, aby tanková a mechanizovaná vojska byla překryta účinným systémem PVO.

Při současných počtech ozbrojených vrtulníků ve vojskovém letectvu jednotlivých svazků pozemních vojsk armád států NATO na evropském válečném poli nemůžeme ještě počítat, že budou mít podstatný vliv na dosavadní systém protitankové obrany. Zvýšení její účinnosti může být ale dosaženo v případě vzbrojení dopravních vrtulníků PTRS, jako se uvažuje u typu CH-53G (pravděpodobně PTRS typu TOW nebo PARS-3), kterých má být u středního dopravního leteckého pluku armádního sboru 32 kusů. U amerických armádních sborů je třeba počítat s plánovaným posílením vojskového letectva, v jehož sestavě budou převážně ozbrojené vrtulníky.

Po zařazení aeromobilních divizí nebo divizí typu TRICAP (mohou mít 110-200 ozbrojených vrtulníků) do operačních sestav amerických armádních sborů dislokováných na evropském válečném poli dojde v do-

savadním pojetí protitankové obrany vojsk NATO ke kvalitativnímu obratu, který nezůstane bez vlivu i na dosavadní způsob použití tankových a mechanizovaných vojsk.

Dalším důležitým úkolem ozbrojených vrtulníků je palebná podpora pozemních vojsk. Předpokládáné vysoké počty ozbrojených vrtulníků ve vojskovém letectvu vševojskových svazků budou znamenat i přehodnocení dosavadního způsobu plnění úkolů přímé letecké podpory taktickým letectvem. V současných podmínkách bojové činnosti v omezené konvenční válce dostává divize na hlavním směru úderu skupiny armád k plnění úkolů přímé letecké podpory 110-150 letounových vzletů taktického letectva. Předpokládáné počty ozbrojených vrtulníků v rámci vojskového letectva amerických armádních sborů (v druhé polovině sedmdesátých let), budou schopny zabezpečit palebnou podporu vševojskových (i aeromobilních) svazků v plném rozsahu. Za předpokladu, že bude dostatečným způsobem umlčena PVO protivníka v přífrontovém pásmu, mohou ozbrojené vrtulníky plnit úkoly palebné podpory prvosledových svazků do hloubky 30 km do čáry dotyku. V tomto systému paleb dojde k podstatnému zvýšení jeho účinnosti a pružnosti. Půjde především o zkrácení času k zásahu a možnosti centralizace. Další zvýšení účinnosti nastane po zavedení větších počtů svisle startujících a přistávajících taktických letounů do výzbroje taktického letectva. Jestliže v současných podmínkách se pohybuje průměrná doba od výzvy ke startu z pohotovosti až k úderu taktických letounů v rámci přímé letecké podpory 30—40 minut, pak v uvažovaném systému palebné podpory ozbrojených vrtulníků a svisle startujících a přistávajících taktických letounů bude průměrná doba zásahu 5—7 minut.

Tyto příklady bojového použití ozbrojených vrtulníků však nevyčerpávají jejich všechny možnosti. Široká modernizace palubních střeleckých a navigačních systémů neustále zvyšuje možnosti bojového použití ozbrojených vrtulníků ve všech druzích ozbrojeného zápasu na evropském válečném poli.

Rozvoj aeromobility pozemních vojsk armád států NATO podstatně zvýší jejich mobilitu. To je jejím cílem. Zvýší však i palebnou sílu vševojskových a postupně aeromobilních svazků a umožní jim plnit celou řadu nových bojových úkolů. V rozvoji aeromobility je však nutné vidět i zkracování dosavadních různých způsobů bojového zabezpečení a pomocných služeb jako je vedení taktického vzdušného průzkumu, spojovací úkoly, zdravotnické zabezpečení, záchranná služba atd. Ukončení plánovaného rozvoje aeromobility pozemních vojsk armád států NATO na evropském válečném poli bude mít za následek celou řadu výrazných změn v dosavadním taktickém i operačním pojetí bojové činnosti. Rozvoj aeromobility pozemních vojsk představuje v obecném pojetí jejich nový vývojový stupeň, který je třeba plně docenit a respektovat.

KANDIDÁTSKÁ DISERTAČNÍ PRÁCE

Podplukovník ing. Václav Jóna obhájil dne 21. března 1972 kandidátskou disertační práci na téma:

„Studie požadavků na přípravu velitelů motostřeleckých a tankových jednotek k velení v podmínkách soudobého boje“.

Ve své práci zkoumal taktickou přípravu jako vyučovací disciplínu s cílem

— ukázat vliv úlohy jednotek v soudobém boji a požadavků soudobého boje na přípravu posluchačů k velení motostřeleckým a tankovým jednotkám,

— zdůvodnit, jak tato příprava ovlivní základní učební dokumentaci katedry, obsah a metodiku výuky předmětu všeobecná taktika,

— naznačit na jaké problémy položit důraz při hledání cest k realizaci metodiky výuky.

Disertační práce je rozdělena do pěti hlav.

Hlava I pojednává o úloze motostřeleckých a tankových jednotek v soudobém boji a názorech západních teoretiků na místo a úlohu jednotek v boji.

V hlavě II jsou analyzovány otázky vlivu soudobého boje na přípravu posluchačů k velení motostřeleckým a tankovým jednotkám s důrazem na jejich přípravu k samostatnosti, s přihlédnutím k častým změnám v hlavních druzích bojové činnosti. Jsou zde stanoveny požadavky na optimalizaci velení jednotkám a jsou ukázány hlavní charakteristické rysy přípravy našeho potenciálního nepřítele k velení jednotkám.

Obě hlavy tvoří výchozí hlediska studie pro stanovení požadavků na komplexnost taktické přípravy a vztahu teoretické a praktické přípravy.

Hlava III zdůrazňuje rozhodující vliv výchovy při přípravě velitelů. Disertant zde řeší otázky vztahu a výchovy, klade důraz na znalost osobnosti posluchače jako základního předpokladu k úspěšné výchově a zabývá se realizací základních principů výchovy v přípravě velitelů. V závěru poukazuje na rozhodující místo ideové výchovy při formování osobnosti velitele a při vytváření morálně politických, bojových a psychologických vlastností nutných k velení v soudobém boji.

Hlava IV tvoří teoretický základ disertační práce zkoumáním obsahu pojmu velení jednotkám a jeho vlivu na komplexnost taktické přípravy. Zde rozebře taktický systém velení s cílem dokázat, že požadavky vytyčené v hlavách I, II a III jsou v souladu s tímto systémem. Hlavním posláním této části práce je určit ty činnosti v metodice práce velitele jednotky, na které je třeba podle názoru disertanta

seustředit při výuce hlavní pozornost. Využívá k tomu i metody síťové analýzy. Síťový graf a vstupní data pro počítač CELLATRON uvádí v přílohách studie. Závěry této části práce zdůrazňují význam všestranné připravenosti osoby velitele, důležitost bojového výcviku, materiálního a technického zabezpečení pro úspěšné plnění úkolů v boji.

V hlavě V, která tvoří závěrečnou část práce autor uvádí některé dílčí názory na to, jak by se měl projevit vliv dříve vytyčených požadavků na přípravu posluchačů k velení v podmínkách soudobého boje v metodice výuky taktické přípravy a v požadavcích na vybudování odpovídající materiální základny. Disertant v této části zdůrazňuje skutečnost, že přístup k racionalizaci výuky nesmí být otázkou módnosti, ale záležitostí cílevědomé a systematické pedagogické práce, zaměřené na důsledné spojování teorie s potřebami bojové praxe. Do této části práce zahrnul metodické zkušenosti a některé vlastní názory na realizaci metodiky výuky všeobecné taktiky a vybudování materiální základny k prohloubení polní výuky.

Autor zde uvedl i ideový návrh na vybudování speciální učebny velení motostřeleckým jednotkám, který se stal základem pro seriovou výrobu těchto učeben OZ 026 Sternberk. Uvádí též návrh na vybudování taktického cvičiště a využití pivků psychologického cvičiště, které se podle jeho názoru musí stát součástí každého taktického průpravného cvičiště, má-li být příprava budoucích velitelů maximálně přiblížena bojovým podmínkám.

Návrhy na budování materiální základny vycházejí z požadavků na intenzifikaci výuky, aby v určeném čase mohlo aktivně velet maximální množství účastníků zaměstnání. To umožňuje podle autora řešit do určité míry rozpor mezi narůstajícím množstvím požadavků na znalosti, dovednosti a návyky velitelů a nedostatkem času na výuku a výcvik.

Závěrem studie disertant ukazuje, že prohloubení polní výuky se musí projevit v celém systému taktické přípravy a naznačuje, jak se odrazí tyto požadavky v cílech, obsahu a metodickém zaměření učebních programů.

Uvedená disertační práce je určitou analýzou a zobecněním zkušeností z výuky na 1 F VA AZ a Vyšším vojenském učilišti OJ ve Vyškově. Autor práce využívá též poznatků ze zahraničních vojenských škol podobného zaměření, především z SSSR. Některé podklady získal též statistickým vyhodnocením, dotazníkovou akcí u velitelů jednotek ve vojscích a síťovou analýzou rozhodovacího procesu velitele. Disertant nesleduje v práci cíl rázem změnit dosavadní způsob výuky taktické přípravy, zdůrazňuje však, kde je třeba vidět v taktické přípravě hlavní těžiště a jak v ní řešit rozhodující úkoly. Svou prací chce doplnit a zracionalizovat systém výuky taktické přípravy, zkvalitnit učební programy, prohloubit polní a metodickou přípravu budoucích velitelů.

Disertační práce obsahuje 176 stran a 24 příloh. Je uložena v Ústřední tajné knihovně VA AZ pod evidenčním číslem T 1454 v Brně, Leninova 75.

—vm—

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат общественных наук доцент, полковник Милош Штепанек К вопросу об оценке эффективности научно-исследовательской работы в ЧНА	3
На основе роли и места науки в современном этапе развития социалистического общества и основных проблем в духе решений 14 съезда автор определяет понятие в эффективности научно-исследовательской работы и влияние отдельных факторов на эффективность, приводит некоторые рекомендации по концепции и направлению исследовательской работы, выбору заданий, процессу аннотации и оппонентуры, а также внедрения результатов в практику.	
Подполковник Эбинек Шин Правовые аспекты перехода системы обороны от мирных к военным условиям	9
В связи с возможным способом начала войны автор поясняет необходимость разработки эффективной системы перехода от мирного к военному положению и его обеспечения правовыми нормами, действительными для ЧССР.	
Кандидат философических наук, полковник Вацлав Локаичек Значение идеологической и психологической борьбы в современных условиях войны и задачи специальной пропаганды в ЧНА	13
Автор подчеркивает значение морального фактора для ведения вооруженной борьбы и поясняет основные цели специальной пропаганды, содержание и форму ее ведения. В заключение рассматривает задачи, вытекающие для командиров, политических органов и штабов в деле организации и управления специальной пропагандой.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник генерального штаба Мирослав Рыбак Наступление мотострелковой дивизии в горно-лесистой местности	19
Автор развивает основные положения уставов и наставлений, в частности «Вше-войск-1-1» по вопросам ведения наступательных действий в горно-лесистой местности. Речь идет о логическом, кратком и стройном изложении насущной проблематики в ЧНА.	
Полковник Франтишек Вавржик Накопление информации о состоянии боевой и политической подготовки	25
Автор, основываясь на богатом опыте работы в штабах и войсках, анализирует руководящую и организаторскую деятельность командиров и штабов. В частности, подвергает критике деформирующие влияния, оказывающие действие на объективность информации о состоянии боевой и политической подготовки, а именно:	
- в процессе поставления задачи по накоплению информации, - в процессе самого накопления информации, - в процессе обработки информации.	
Речь идет о весьма злободневной и содержательной статье.	
Кандидат военных наук доцент, полковник Франтишек Цврчек Рекогносцировка укрепленного района	36
Статья содержит рассуждения и советы по рекогносцировке укрепленного района с точки зрения общевойсковой оценки, а также с точки зрения нужд ведения огня. Автор исходит из опыта второй мировой войны и из общих принципов, применяя его на вопросе целесообразности и функциональности укрепленного района.	

Подполковник Индржих Мусилек	
Оценка возможностей авиации противника	46
Автор рассматривает возможное решение оценки возможностей авиации противника в штабах ПВО и авиации, указывая на возможность обработки при помощи ЭВМ на основе малой и средней механизации в штабах. Занимается вопросом количества средств воздушного нападения, возможных потерь, проблематикой усилий авиации и количества воздушных целей.	

Подполковник Иржи Яроп	
Прикладная кибернетика в работе штабов	59
Автор указывает на возможности обработки или проверки методики штабов при помощи способов, относящихся в область прикладной кибернетики. Поясняет некоторые термины, применяя некоторые из них на условия штаба, а в заключение приводит пример применения квантификационного метода, дающего возможность оценить эффективность работы штаба.	

Подполковник Йосеф Чермак	
Инженерное обеспечение боевой деятельности войск Пограничной охраны	66
Статья посвящена задачам инженерного обеспечения в отдельных этапах прикрытия государственной границы частями ПО, в ней говорится о некоторых мерах ПО, принимаемых в мирное время, в период повышенного напряжения и после начала боевых действий войск ЧНА.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

ПВО армии во время форсирования водной преграды	73
Статья на основе характера возможных действий воздушного противника рассматривает особенности организации и деятельности системы ПВО армии в ходе приближения войск к водному препятствию и в ходе его форсирования отдельными элементами оперативного порядка армии.	

Санитарное обеспечение форсирования водной преграды с хода	78
В статье говорится о некоторых особенностях санитарного обеспечения форсирования водных преград, рассматриваются основные принципы организации санитарного обеспечения в отдельных фазах форсирования. Кроме того, в статье решается проблема санитарного обеспечения форсирования нескольких водных преград, а в заключение приводятся возможные способы подсчета санитарных потерь.	

ИНФОРМАЦИЯ

Подполковник Мирослав Кадера	
Введение войсковой авиации армии НАТО на европейском театре военных действий	85
Автор рассматривает основные проблемы постепенного повышения аэромобильности сухопутных войск армий НАТО, перспективы ее развития и возможности введения в бой боевых вертолетов войсковой авиации сухопутных войск на европейском театре военных действий.	
Защита кандидатской диссертационной работы	90
Речь идет о защите диссертации подполковником Вацлавом Ио за на тему: Изучение требований, предъявляемых к подготовке командиров мотострелковых и танковых подразделений к командованию в условиях современного боя.	